

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Bc. Petra Čížková

**Mediální obraz číhošťského zázraku
v proměnách času**

Magisterská práce

Praha 2008

Autor práce: **Bc. Petra Čížková**

Vedoucí práce: **PhDr. Jakub Končelík**

Oponent práce:

Datum obhajoby: 2008

Hodnocení:

Bibliografický záznam

ČÍŽKOVÁ, Petra. *Mediální obraz číhošťského zázraku v proměnách času*. Praha: Karlova univerzita, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, 2008. 119 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jakub Končelík.

Anotace

Událost známá jako číhošťský zázrak se odehrála na přelomu let 1949/1950 v malé obci Číhošť na Havlíčkobrodsku. Při kázání se zde pohnul kříž na oltáři. Tato událost pak následně rozpoutala vyšetřování a vyústila v zadržení místního kněze Josefa Toufara Státní tajnou bezpečností. Páter Toufar se stal jednou z prvních obětí nově nastoleného totalitního režimu.

Tato práce s názvem *Mediální obraz číhošťského zázraku v proměnách času* představuje kauzu známou jako číhošťský zázrak prostřednictvím tří historických etap. První období je spjato přímo se vznikem této kauzy, tedy přelom roku 1949/1950, další období, které do určité míry pracuje s událostmi v Číhošti, je reformní rok 1968, třetí etapu pak reprezentuje sametová revoluce v roce 1989, která mění zavedený model fungování státního aparátu na našem území, čímž dochází i k proměně dosavadního mediálního systému. Záměrem této práce je poukázat na rozdíly v interpretacích této kauzy v jednotlivých historických obdobích, protože právě jednotlivá období s předkládanou kauzou pracují naprosto rozdílně.

Součástí mé práce byla mimo jiné i snaha poukázat na politické a mediální dění ve všech představovaných etapách. Politické a mediální dění mělo totiž významný vliv na interpretování tohoto případu. I z tohoto důvodu jsem tuto práci doplnila výzkumem, který detailně odpověděl na předem stanovené výzkumné otázky. Prostřednictvím dílčích hypotéz je možné lépe popsat změny v interpretování této kauzy.

Klíčová slova: číhošťský zázrak, Josef Toufar, obec Číhošť, politické a církevní procesy, StB, mediální interpretace kauzy.

Annotation

The event known as the miracle of Cihost happened in a small village Číhošť in the region of Havlickuv Brod at the end of 1949, beginning of 1950. A crucifix moved on the altar during a sermon. The event led to an investigation and the detention of local priest, Josef Toufar, by the State Secret Police. Father Toufar became one of the first victims of the newly established totalitarian regime.

This work called "The Media Portrayal of the Miracle of Cihost Over the Change of Time" presents the case known as the miracle of Cihost over three historical periods. The first period is connected with the origin of the case, therefore the end of 1949, beginning of 1950, the second period, which deals with events in Cihost to a certain extent, is the reform year 1968 and the last period is represented by the velvet revolution in 1989 which changed the established manner of functioning of state apparatus in our country and during which time the existing media system also transformed. The aim of this work is to point out the differences in the interpretations of this case in separate historical periods as each period deals with the case in question very differently.

Part of this project was an effort to point out the political and media situation in all of the presented periods. Political and media events had a significant influence on the interpretation of this case. For this reason, I have supplemented this work with research that can answer predetermined research questions in detail. Thanks to partial hypotheses, changes in the interpretation of this case can be described more thoroughly.

Key words: the miracle of Číhošť, Josef Toufar, village Číhošť, political and religious lawsuits, State secret police, media nterpretation of the case.

Prohlášení

- 1.** Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala (pod vedením vedoucího diplomové práce) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.
- 2.** Vlastní text práce bez anotací a příloh má celkem 209 852 znaků s mezerami, tj. 119 normostran.
- 3.** Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne ...

Bc. Petra Čížková

Poděkování

Za ochotu, trpělivost a vstřícnost bych chtěla poděkovat vedoucímu diplomové práce PhDr. Jakubu Končelíkovi. Poděkování patří i všem informátorům, kteří mi poskytli cenné informace.

Obsah

ÚVOD.....	1
1. UVEDENÍ DO TÉMATU.....	3
1. 1 KOŠICKÝ VLÁDNÍ PROGRAM.....	3
1. 2 NOVÁ VLÁDA.....	4
1. 2. 1 <i>Stoupající vliv komunistů</i>	5
1. 3 KAUZA ČÍHOŠŤSKÝ ZÁZRAK.....	5
1. 3. 1 <i>Vyšetřování StB</i>	6
1. 3. 2 <i>Smrt pátera Josefa Toufara</i>	9
1. 3. 3 <i>Trest pro Ladislava Máchu</i>	10
2. HYPOTÉZY, METODY.....	11
2. 1 FORMULACE HYPOTÉZY, VÝZKUMNÝCH OTÁZEK.....	11
2. 1. 1 <i>Čtyři teorie tisku</i>	12
2. 2 STRUKTURA PRÁCE.....	13
2. 3 ANALÝZA.....	14
2. 4 METODICKÝ ÚVOD.....	15
2. 4. 1 <i>Výběr metody</i>	15
2. 4. 2 <i>Primární zdroje</i>	15
2. 4. 3 <i>Sekundární literatura</i>	16
2. 4. 4 <i>Historická literatura</i>	16
2. 4. 5 <i>Publikace o číhošťském zázraku</i>	17
2. 4. 6 <i>Mediální literatura</i>	17
3. DĚJINNÉ ZAKOTVENÍ.....	18
3. 1 50. LÉTA, CÍRKEVNÍ A POLITICKÉ PORCESY, MÉDIA JAKO SLUŽEBNÍK REPRESÍ.....	18
3. 1. 1 <i>Politické procesy</i>	19
3. 1. 2 <i>Církevní procesy</i>	21
3. 1. 3 <i>Církevní zákony</i>	23
3. 1. 4 <i>Postupná likvidace</i>	25
3. 2 MEDIÁLNÍ SCÉNA PADESÁTÝCH LET.....	26
3. 2. 1 <i>Cenzura</i>	26

4. MEDIÁLNÍ INTEPRETACE ČÍHOŠŤSKÉHO ZÁZRÁKU NA PŘELOMU LET 1949/1950 POD VLIVEM KOMUNISTICKÉ PROPAGANDY A CENZURY	29
4. 1 NOVINOVÁ KAMPAŇ.....	29
4. 1. 1 <i>Toufarovo doznání</i>	32
4. 1. 2 <i>Běda tomu, skrze něhož</i>	34
5. DĚJINNÉ ZAKOTVENÍ	37
5. 1 PRAŽSKÉ JARO A SPOLEČENSKÉ UVOLNĚNÍ (I MÉDIÍ).....	37
5. 2 POLITICKÉ ZMĚNY VE VEDENÍ KSČ.....	38
5. 3 MÉDIA V ROCE 1968.....	39
5. 3. 1 <i>Zrušení cenzury a uvolnění mediálních témat</i>	40
5. 3. 2 <i>Konec reformního hnutí</i>	41
6. VLIV REFORMNÍHO Hnutí ROKU 1968 A UVOLNĚNÍ PRÁCE MÉDIÍ NA MEDIÁLNÍ OBRAZ ČÍHOŠŤSKÉHO ZÁZRÁKU	44
6. 1 ČÍHOŠŤSKÝ ZÁZRÁK V ROCE 1968.....	44
6. 2 ČÍHOŠŤSKÝ ZÁZRÁK V LIDOVÉ DEMOKRACII.....	45
6. 2. 1 <i>Brabencovy teorie</i>	45
6. 3 BĚDA TOMU, SKRZE NĚHOŽ... PO DRUHÉ.....	46
6. 4 STÍHÁNÍ LADISLAVA MÁCHY V LETECH 1968 – 1970.....	48
7. DĚJINNÉ ZAKOTVENÍ	50
7. 1 PŘEVRAŤ ROKU 1989 A ZMĚNA POSTAVENÍ MÉDIÍ.....	50
7. 1. 1 <i>Sametová revoluce</i>	50
7. 1. 2 <i>Nová vláda</i>	51
7. 1. 3 <i>Demokratické volby</i>	51
7. 2 MÉDIA V POLISTOPADOVÉ ÉŘE.....	52
8. SOUČASNÝ POHLED NA KAUZU ČÍHOŠŤSKÉHO ZÁZRÁKU V SOUVISLOSTI SE SOUDNÍM PROCESEM VYŠETŘOVATELE STB LADISLAVA MÁCHY	56
8. 1 ÚDV ZNOVU PROŠETŘUJE KAUZU ČÍHOŠŤ.....	56
8. 2 SOUD S LADISLAVEM MÁCHOU.....	58
8. 3 MÉDIA O ČÍHOŠŤSKÉM ZÁZRÁKU.....	58
8. 3. 1 <i>Polišenského In nomine patris</i>	58
8. 3. 2 <i>Celkový mediální pohled na kauzu Číhošť</i>	59
9. VÝZKUM	61

Diplomová práce

9. 1 TEORETICKÉ ZAKOTVENÍ OBSAHOVÉ ANALÝZY.....	61
9. 2 OBECNÁ SPECIFIKACE ÚPRAV METODY PRO ÚČEL PRÁCE.....	62
9. 3 DEFINICE METODICKÝCH POJMŮ.....	64
9. 3. 1 <i>Operacionalizace výzkumného tématu</i>	64
9. 4 VÝZKUMNÝ ZÁMĚR.....	66
9. 4. 1 <i>Hypotézy</i>	66
9. 5 TVORBA KÓDOVACÍ KNIHY A KÓDOVACÍCH INSTRUKCÍ.	69
9. 5. 1 <i>Kódovací kniha</i>	69
9. 5. 2 <i>Kategorie kódovací knihy</i>	69
9. 6 CHARAKTERISTIKA A POPIS VYBRANÝCH PERIODIK.....	73
9. 6. 1 <i>Lidová demokracie a Lidové noviny</i>	73
9. 6. 2 <i>Mladá fronta a Mladá fronta Dnes</i>	74
9. 6. 3 <i>Rudé právo a Právo</i>	75
9. 6. 4 <i>Katolické noviny a Katolický týdeník</i>	75
9. 7 POPIS DAT	76
9. 8 KVANTITATIVNÍ OBSAHOVÁ ANALÝZA REPREZENTATIVNÍHO VZORKU PERIODICKÉHO TISKU Z LET 1949/1950	76
9. 8. 1 <i>Výzkumná otázka č. 1</i>	77
9. 8. 2 <i>Výzkumná otázka č. 2</i>	77
9. 8. 3 <i>Výzkumná otázka č. 3</i>	78
9. 8. 4 <i>Výzkumná otázka č. 4</i>	78
9. 8. 5 <i>Výzkumná otázka č. 5</i>	79
9. 8. 6 <i>Výzkumná otázka č. 6</i>	80
9. 8. 7 <i>Výzkumná otázka č. 7</i>	80
9. 8. 8 <i>Výzkumná otázka č. 8</i>	81
9. 8. 9 <i>Výzkumná otázka č. 9</i>	81
9. 9 KVANTITATIVNÍ OBSAHOVÁ ANALÝZA REPREZENTATIVNÍHO VZORKU PERIODICKÉHO TISKU Z ROKU 1968	82
9. 9. 1 <i>Výzkumná otázka č. 1</i>	82
9. 9. 2 <i>Výzkumná otázka č. 2</i>	83
9. 9. 3 <i>Výzkumná otázka č. 3</i>	83
9. 9. 4 <i>Výzkumná otázka č. 4</i>	84
9. 9. 5 <i>Výzkumná otázka č. 5</i>	84

Diplomová práce

9. 9. 6 Výzkumná otázka č. 6	85
9. 9. 7 Výzkumná otázka č. 7	85
9. 9. 8 Výzkumná otázka č. 8	86
9. 9. 9 Výzkumná otázka č. 9	86
9. 10 KVANTITATIVNÍ OBSAHOVÁ ANALÝZA REPREZENTATIVNÍHO VZORKU PERIODICKÉHO TISKU Z let 1994 – 2007	87
9. 10. 1 Výzkumná otázka č. 1	88
9. 10. 2 Výzkumná otázka č. 2	88
9. 10. 3 Výzkumná otázka č. 3.....	89
9. 10. 4 Výzkumná otázka č. 4	89
9. 10. 5 Výzkumná otázka č. 5	90
9. 10. 6 Výzkumná otázka č. 6	90
9. 10. 7 Výzkumná otázka č. 7	91
9. 10. 8 Výzkumná otázka č. 8	91
9. 10. 9 Výzkumná otázka č. 9	92
9. 11 DISKUZE TEORETICKÝCH OČEKÁVÁNÍ S ANALÝZOU ZJIŠTĚNÝMI VÝSLEDKY	92
9. 11. 1 <i>Vyhodnocení výzkumných otázek a hypotézy</i>	92
ZÁVĚR	97
RESUMÉ	100
SUMMARY	101
SEZNAM TABULEK	102
SEZNAM ZKRATEK	102
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	104
PŘÍLOHY	119

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno: Bc. Petra Čížková

Obor: Žurnalistika

Konzultant: PhDr. Jakub Končelík

Předpokládaný název práce:

Mediální obraz Číhošťského zázraku v proměnách času

Téma:

S nástupem komunistické strany k moci došlo mj. k zásadní redefinici role víry i církvi ve společnosti. Církevní hodnostáři byli rozsáhle perzekuováni; vedle politických procesů probíhala i řada procesů „církevních“. V roce 1949 se v malé obci Číhošť odehrála zvláštní událost, která se dodnes označuje jako tzv. „Číhošťský zázrak“. Tato událost se stala záminkou pro zadržení místního faráře, který byl vyslýchán StB a umučen.

Hlavním záměrem práce bude definovat a objasnit samotnou kauzu nejen v náhledu politických a církevních souvislostí, jak činí početná řada odborných prací historických, ale zejména z pozice sledování role médií v této kauze. Média s nástupem totalitního režimu prošla řadou nepříjemných zkušeností, pod vlivem cenzury a propagandy docházelo k porušování základních principů žurnalistické práce. Mediální produkce tak byla zatížena komunistickou ideologií, která často překrývala pravou podstatu jevů.

Cílem práce je představit kauzu Číhošťského zázraku nejenom v dobovém kontextu, ale i s odstupem času. Tento případ si vysloužil mediální pozornost v několika historických etapách, nejprve na přelomu let 1949/1950, významnou poté v roce 1968 a konečně i současná (tj. porevoluční) média se k tomuto neobjasněnému případu stále vrací. Ve své práci chci ukázat, že interpretace „Číhošťského zázraku“ se v jednotlivých etapách výrazně liší. Rok 1950 bez milosti odsoudil nevinného pátera Toufara, Pražské jaro roku 1968 učinilo z umučeného kněze hrdinu. Současnost nevystupuje v případě vyhraněně a spíše se snaží nalézt to, co ještě nebylo řečeno.

Analýza historických materiálů a kvantitativní obsahová analýza sledovaných mediálních sdělení by měly prověřit následující výzkumné otázky:

- 1) Do jaké míry jsou mediální sdělení o tzv. „Číhošťském zázraku“ ovlivněna politickou a společenskou situací?

Diplomová práce

- 2) Docházelo v totalitním režimu v případě tzv. „Číhošťského zázraku“ k manipulaci s informacemi?
- 3) Jakou roli média přisuzují v jednotlivých etapách páteru Josefu Toufarovi (oběť, hrdina, padouch)?
- 4) Jak média vysvětlují samotnou událost nazvanou Číhošťský zázrak (zázrak, podvod, nevysvětlitelná událost)?
- 5) Jak zkoumaná mediální sdělení pracují s očitými svědky?
- 6) Objevuje postava vyšetřovatele Ladislava Máchy a jak se v souvislosti s jeho osobou hodnotí práce StB (zda vůbec)?

Výběrový vzorek upřesním na základě pilotního průzkumu, v tuto chvíli se mi jeví jako splnitelné sledovat dva deníky (pravděpodobně Rudé právo a Mladou frontu) vždy v rozsahu půl roku pro každé období, tzn. v roce 1950 od prosince 1949 do května 1950, v roce 1968 od března do srpna a v roce 1998 od září do února 1999.

Hlavní metody práce:

Kvantitativní obsahová analýza, heuristická metoda historická

Ve své práci bych se chtěla pokusit vymezit zásadní rozdíly mediálních obsahů interpretovaných v jednotlivých etapách, zejména pak upozornit na sílu propagandy a vliv politických poměrů. Součástí této práce by mělo být osvětlení historických otázek dané doby, což umožňují mimo jiné i materiály shromážděné Úřadem dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu Ministerstva vnitra, kde je vedena složka týkající se právě kauzy „Číhošťského zázraku“. Pro objasnění mediálních a historických momentů zmiňovaného případu bude použita i řada rozhovorů s pamětníky. Jedná se o „diváky“ tzv. Číhošťského zázraku, kteří byli nejednou vyslýcháni StB a někteří dokonce perzekuováni.

Předpokládaná osnova:

1. Úvod.
 - 1.1. Motivace k volbě tématu.
 - 1.2. Uvedení do tématu.
2. Hypotézy, metoda.
 - 2.1. Formulace hypotézy, výzkumných otázek.
 - 2.2. Metodický úvod.

Diplomová práce

2.2.1. Výběr metody.

2.2.2. Teoretické zakotvení metody.

2.2.3. Obecná specifikace úprav metody pro účel práce.

2.2.4. Definice metodických pojmů.

3. Dějinné zakotvení.

3.1. 50. léta, církevní a politické procesy, média jako služebník represí.

3.2. Pražské jaro 1968 a společenské uvolnění (i médií).

3.3. Převrat roku 1989 a změna postavení médií.

4. Mediální interpretace kauzy Číhošťského zázraku.

4.1. Mediální interpretace Číhošťského zázraku na přelomu let 1949/1950 pod vlivem komunistické propagandy a cenzury.

4.2. Vliv reformního hnutí roku 1968 na mediální sféru, oslabování cenzurních tlaků od počátku roku 1968 až po její oficiální zrušení.

4.3. Současný pohled na kauzu Číhošťského zázraku v souvislosti se soudním procesem vyšetřovatele StB Ladislava Máchy.

5. Výzkum.

5.1. Definice pojmů.

5.2. Charakteristika a popis vybraných periodik.

5.3. Kvantitativní obsahová analýza reprezentativního vzorku periodického tisku z let 1949/50.

5.4. Kvantitativní obsahová analýza reprezentativního vzorku periodického tisku z roku 1968.

5.5. Kvantitativní obsahová analýza reprezentativního vzorku periodického tisku z let 1998/99.

5.6. Diskuse teoretických očekávání a analýzou zjištěných výsledků.

6. Závěr

6.1. Shrnutí základních zjištění.

6.2. Diskuse hypotézy a metody.

6.3. Diskuse přínosů práce.

Seznam zkratk.

Diplomová práce

Přílohy (tabulky, grafy, dokumenty, fotografie)

Základní literatura:

Prameny:

Archiv Ministerstva vnitra, ZV – 122 (vyšetřovací spisy StB týkající se případu Číhošť)

Archiv Národní knihovny

Lidová demokracie z 12. května 1968

Mladá fronta 4.,5., 23. ročník, Mladá fronta Dnes 9., 10. ročník

Opis dopisu zaslánoho p. farářem Toufarem p. faráři Janu Dvořákovi v Křešíně ze dne 12. 1. 1950

Práce ze 7. března 1950

Rudé právo 29., 30, 48. ročník, Právo 8., 9. ročník

Volně vložený list, Liber memonebilium decanatus Wlaschienensis

Pamětníci:

Anna Nouzová

Václav Trtík

Marie Trtíková

Páter Vojtěch Novák

Anežka Vorlíčková

Seznam literatury:

1. Berelson, B. : Reader in public opinion and communication. 2. vyd. New YORK: Free Prees, 1966
2. Berry, W., E., Nerone, J., C.: Last rights: revisiting four theories of the press. 1. vyd. Urbana: University of Illionois Press, 1995
3. Blodigová, A., Köpplová, B., Sekera, M. : Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků. Katalog k dějinám českého tisku na území České republiky. Praha: Státní ústřední archiv, 2002
4. Defleur, M., Rokeacheová, S. : Teorie masové komunikace. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996
5. Drašner, F. : Číhošťský zázrak: zpráva o P. Josefu Toufarovi. 1. vyd. Praha: Libri, 2002
6. Dvořáková, Z. : Z letopisu 3. Odboje. 1. vyd. Praha: Hříbal, 1992

Diplomová práce

7. Fidelius, P. : Řeč komunistické moci. 1. vyd. Praha: Triáda, 1998
8. Hanuš, J., Stříbrný, J.: Stát a církev v roce 1950. 1. vyd. Brno: CDK, 2000
9. Hejl, V. : Zpráva o organizovaném násilí. 1. vyd. Praha: Univerzum, 1990
10. Hodač, V. : Číhošťský zázrak, 1. vyd. Praha: Min. inf. a osv., 1950
11. Hoppe, J. : Pražské jaro v médiích: výběr z dobové publicistiky. 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2004
12. Kaplan, K., Paleček, P. : Komunistický režim a politické procesy v Československu. 1. vyd. Brno: Barrister and Principál, 2001
13. Kaplan, K. : K politickým procesům v Československu 1948 – 1954. 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994
14. Kaplan, K. : Nebezpečná bezpečnost. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1999
15. Kaplan, K. : Sociální souvislosti krizí komunistického režimu v letech 19536 – 57 a 1968 – 75, Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1993
16. Kaplan, K. : Stát a církev v Československu 1948 – 1953. 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1993
17. Kaplan, K., Tomášek, D. : O cenzuře v Československu v letech 1945 – 56. 1. vyd. Praha: Akademie věd ČR, 1994
18. Kratochvíl, R. : Žaluji. 1. vyd. Praha: Dolmen, 1990
19. Liška, O. a kol. : Vykonané tresty smrti Československo 1918 – 1989. 1. vyd. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2000
20. McQuail, D. : Úvod do teorie masové komunikace. 1. vyd. Praha: Portál, 1999
21. Navrátil, J., Vondrová, J. : Komunistická strana Československa: normalizace (listopad 1968 – září 1969). 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2003
22. Schulz, W., Hagen, W., Scherer, H, Reifová, I., Končelík, J.: Analýza obsahu mediálních sdělení. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2004
23. Sibert, F., Peterson, T., Schramm, W. : Four theories of the press. Urbana: University of Illinois press, 1956
24. Tomek, P. : Dvě studie o československém vězeňství 1948 – 1989. 1. vyd. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2000
25. Vaško, V. : Neumlčená kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce I. 1. vyd. Praha: Zvon, 1990
26. Vaško, V. : Neumlčená kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II. 1. vyd. Praha: Zvon, 1990

Diplomová práce

V Praze

Jméno a podpis žadatele:

Bc. Petra Čížková

Jméno a podpis vedoucího práce:

PhDr. Jakub Končelík

Úvod

Číhošťský zázrak je dnes poměrně známou kauzou, která se odehrála v adventu roku 1949 v malé vesničce na Havlíčkobrodsku. *„Obec Číhošť se nachází u Ledče nad Sázavou, je to malá vesnice na západním konci Českomoravské vysočiny, leží ve výšce 545 metrů nad mořem. Ves je rozdělena na pět částí: Velká strana, Malá strana, Hradčany, Dupanda a Kout. Přesné datum jejího vzniku není možno doložit, ale kronikář Hájek se ve své kronice zmiňuje o tom, že již v roce 1140 zde stávala tvrz. Dodnes se v těchto místech říká „v zámku“. Poprvé je v historických pramenech doložena zmínka o Číhošti v roce 1347. Každopádně Číhošť patří mezi nejstarší obce na Ledečsku.“¹* Historie Číhoště sáhá do středověku, ale až událost, která je známá jako číhošťský zázrak, tuto malou obec učinila známou.

Představovaná práce se snaží nahlédnout kauzu číhošťského zázraku v kontextu mediálních a historických souvislostí.

Motivací k volbě tohoto tématu byl prvotně zájem o kauzu jako celek, tedy pokusit se získat a shromáždit co nejvíce informací, rozlišit tendenční materiály od těch nepropagandistických a ucelit všechna fakta.

Po zjištění základních poznatků a materiálů jsem dospěla k názoru, že je třeba ukázat kauzu nejenom v době vzniku, ale poukázat i na další vývoj a prezentaci celé události, proto jsem se rozhodla postavit tuto kauzu do pozadí tří významných mediálních a historických etap, do roku 1949/1950, kdy se o kauze dozvídáme poprvé, do reformního roku 1968, kdy se zcela mění vnímání a role médií v československé totalitní společnosti, a do současného dění, respektive do polistopadové éry, kdy se do popředí dostávají demokratické principy.

K napsání této práce mě přiměly nejenom možnosti zkoumání různorodých historických a mediálních zdrojů, ale i to, že jsem mohla oslovit pamětníky a získat řadu rozhovorů od přímých svědků události. Ti jediní totiž mohou přímo zprostředkovat informace o záhadném pohybu kříže bez mediální a historické deformace. I přesto bylo nutné dát pozor na přílišné subjektivní vnímání celé události jednotlivých dotazovaných. Na straně druhé se mi podařilo oslovit několik pamětníků, kteří i přes svůj vysoký věk velmi dobře spolupracovali a

¹ In Oficiální stránky obce Číhošť. /online/. (cit. 2007-11-05) URL: <http://www.cihost.cz/index.php?nid=2612&lid=CZ&oid=294259>

Diplomová práce

dokázali celkem bez větších obtíží popsat úkaz, který je běžně známý jako číhošťský zázrak.

Tato práce se nesnaží najít jednoznačné vysvětlení toho, co se opravdu v roce 1949 v Číhošti stalo. Cílem bylo poukázat na rozdíly v interpretacích mediálního obrazu číhošťského zázraku v proměnách času. Jednotlivé etapy totiž pracují s představovanou látkou naprosto rozdílně, liší se nejenom interpretace v závislosti na období, ale rozdílný pohled přinášejí i samotná média ve stejné době.

Pokusila jsem se představit kauzu číhošťského zázraku z řady pohledů, zpracovala jsem nejenom rozhovory, archivní spisy Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, ale i dobové články a literaturu, abych mohla alespoň částečně poodkrýt záhadu číhošťského zázraku.

Pro lepší orientaci zde ještě upřesním, jak se o kauze bude v tomto textu hovořit. Pro rok 1950 bylo charakteristické užití názvu v uvozovkách, většinou v krátkém tvaru názvu obce, tedy „číhošťský zázrak“. Ostatní období pak s kauzou pracují jak s krátkou, tak s dlouhou podobou názvu obce, tedy číhošťský i číhošťský. Zázrak či celé spojení se většinou do uvozovek nedává. Pokud se v níže uvedeném textu bude jednat o citaci patřící k dobovému kontextu, bude zde použito i příslušné označení odpovídající dané historické a mediální etapě. V ostatních případech bude kauza uvedena bez uvozovek a ve správném dlouhém tvaru, tedy číhošťský zázrak.

1. Uvedení do tématu

Konec druhé světové války, zánik nacistického Německa a osvobození Československa v květnu 1945 přináší novou epochu historického vývoje. Rokem 1945 skončilo tragické období, po němž mělo následovat období společenského rozvoje a stability. Sféra společenská a politická se ovšem výrazně lišila od situace před druhou světovou válkou. Mocensko-politické uspořádání směřovalo k rozdělení Evropy na Východ a Západ. Středem Evropy probíhaly hranice dvou vlivových sfér, které se postupně transformovaly do dvou světových bloků. Tento proces měl výrazný dopad nejen na následný vývoj v poválečném Československu, ale i na všechny země, které patřily do příslušných bloků.

Na utváření poválečného Československa měly největší vliv zejména osobnosti, které se aktivně účastnily domácího či zahraničního odboje. Nově vznikající vláda byla výsledkem jednání mezi dvěma centry našeho zahraničního odboje, londýnským a moskevským. Jednání probíhala v Moskvě v březnu 1945. Představy a nároky kladené na novou vládu se v obou centrech v mnoha směrech lišily. Shoda panovala ve snaze zajistit si v osvobozené vlasti mocenské postavení a zároveň je spojovala nedůvěra k domácímu odboji.²

1.1 Košický vládní program

Ke shodě došlo mezi reprezentanty londýnského a moskevského exilu i v otázce reformy československého politického systému. „*Prezident Edvard Beneš jmenoval 4. 4. 1945 v Košicích první vládu Národní fronty Čechů a Slováků. Nová vláda přijala na své schůzi 5. 4. 1945 vládní program, který určil další směr vnitřní a zahraniční politiky československého státu.*“³ Součástí tzv. Košického vládního programu (článek IX) byl zákaz pravicově orientovaných stran první republiky. Na politickou scénu se mohli vrátit pouze sociální demokraté, národní socialisté, lidovci, slovenští demokraté a komunisté, kteří byli reprezentováni dvěma politickými stranami, KSČ a KSS. „*Program, na němž se shodly všechny významné protifašisticky orientované politické síly české*

² Srv. BĚLINA, Pavel (et al.). *Dějiny zemí Koruny české II. Od nástupu osvícenství po naši dobu.* Vyd. 2. Praha: Paseka, 1993. s. 249

³ In BLODIGOVÁ, Alexandra; KÖPPLOVÁ, Barbara; SEKERA, Martin. *Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků. Katalog k dějinám českého tisku na území České republiky.* Praha: Státní ústřední archiv, 2002. s. 70

*společnosti, byl orientován na obnovu společnosti, jejího ekonomického, politického i mravního fungování. Značnou pozornost pochopitelně věnoval Košický vládní program vyrovnání se s protektorátní minulostí, zvláště s těmi, kteří projevovali aktivní služebnost vůči okupačním silám a protektorátní moci.*⁴ Mimo to se Košickým vládním programem (bod IV.) oficiálně potvrdilo směřování Československa k sovětizaci. *„Vyjadřujíc neskonalou vděčnost českého a slovenského národa k Sovětskému svazu, bude vláda pokládat za neochvějnou vůdčí linii československé zahraniční politiky nejtěsnější spojení s vítěznou slovanskou velmocí na východě... Vláda bude od počátku uplatňovat praktickou součinnost se Sovětským svazem, a to ve všech směrech – vojensky, politicky, hospodářsky, kulturně...*⁵ Dalším bodem vládního programu byl i represivní přístup vůči Němcům a Maďarům, jejichž majetek stát zajistil. Důležitou roli sehrálo i znárodnění významných odvětví hospodářství, což mělo přispět k obnově stability.

1. 2 Nová vláda

První vláda, sestavená dle klíče: tři ministři za každou povolenou stranu, podává svědectví o připravenosti komunistů. Vzhledem k existenci dvou jejich stran, tedy KSČ a KSS, to znamenalo 6 křesel pro komunistickou frakci. Sílicí vliv komunistické strany na území poválečného Československa je příkladem soustavné přípravy pro převzetí moci. V květnu 1946 proběhly volby do Ústavodárného národního shromáždění. V Čechách zvítězili komunisté, na Slovensku Demokratická strana. Předsedou vlády se stal Klement Gottwald, komunisté ve vládě obsadili 7 křesel, slovenští komunisté 2 křesla, národní socialisté, demokraté a lidovci 4 a sociální demokraté 3, Ludvík Svoboda a Jan Masaryk byli bez politické příslušnosti.⁶

⁴ In BLODIGOVÁ, Alexandra; KÖPPLOVÁ, Barbara; SEKERA, Martin. *Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků. Katalog k dějinám českého tisku na území České republiky*. Praha: Státní ústřední archiv, 2002. s. str. 70

⁵ In *Košický vládní program: program nové československé vlády Národní fronty Čechů a Slováků*. Praha: Svoboda, 1974, bod IV.

⁶ Srv. BĚLINA, Pavel (et al.). *Dějiny země Koruny české II. Od nástupu osvícenství po naši dobu..* Vyd. 2. Praha: Paseka, 1993. s. 258

1. 2. 1 Stoupající vliv komunistů

Do roku 1948 se komunistům podařilo obsadit většinu mocenských pozic, vybudovat vlastní strukturu stranického aparátu či upevnit jediný možný směr zahraniční politiky. Odmítnutím tzv. Marshallova plánu v roce 1947 došlo k zpečetění orientace Československa, které tímto rozhodnutím jasně demonstrovalo československo-sovětské spojení. Další sled událostí se dal jednoznačně předpokládat. Již zmíněným odmítnutím Marshallova plánu došlo k přimknutí Československa k Sovětskému svazu a jeho ideologii. Železná opona tak rozdělila Evropu na východní a západní blok, každý reprezentovaný jiným politickým uspořádáním, demokratickým a totalitním. Vnitropolitický vývoj poukazoval na sílící boj mezi demokraticky smýšlejícími stranami a komunisty. Rozhodujícím datem se stal 17. únor 1948, kdy komunisté začali realizovat mocenský převrat. Hlavním bodem jejich „jednání“ byl vznik akčních výborů, aktivizace lidových milic, které posloužily jako demonstrace síly, a nakonec 24. 2. 1948 vyhlášení generální stávky. 25. února 1948 podalo demisi 12 nekomunistických ministrů. Nově vzniklá vláda byla výsledkem dokončení komunistického převratu. Komunisté ovládli Národní frontu, klíčové státní instituce a plně je podřídili marxistické ideologii. Po únoru 1948 nastalo období represí a naprosté upevnění moci komunistů.

1. 3 Kauza číhošťský zázrak

Událost, která je známá jako tzv. číhošťský zázrak, byla ovlivněna jak komunistickou ideologií, tak propagandou. Proběhla totiž právě v období, kdy se stabilizuje nově vzniklé státní zřízení a začínají ostré výpady proti církvi. Celá kauza se dá nejlépe představit očima svědků, kteří byli celé události přítomni. Dne 11. 12. 1949 se v číhošťském kostelíku na Havlíčkovobrodsku odehrál zvláštní, doposud nevysvětlitelný úkaz. Při mši svaté se pohnul kříž a tento pohyb se několikrát opakoval. Záhadného pohybu si všimlo 19 svědků, ale samotný páter Josef Toufar⁷ o vychýlení kříže nevěděl! „*Byla to třetí neděle adventní 11. 12.*

⁷ Josef Toufar (1902 – 1950). Místní kněz, v Číhošti působil v letech 1948 – 1950 (složil slib věrnosti lidově demokratické republice). Josef Toufar se narodil 14. července 1902 v Arnolci. Gymnázium v Havlíčkově Brodě a následně v Chotěboři začal studovat až v šestadvaceti letech. Po maturitě vstoupil do semináře v Hradci Králové a v roce 1940 byl vysvěcen na kněze. Jeho prvním působištěm byla Zahrádka, odkud byl v roce 1948 přeložen do Číhoště. Tady se 11. prosince 1949 devatenáct věřících všimlo, jak se knězi za zády hýbá křížek.

1949, normální mše svatá v kostele a pan farář kázal na kazatelně, levou rukou ukázal na svatostánek a tam ten křížek (byl asi 48 cm vysoký) se dal do pohybu – nejméně 45 stupňů na pravou a na levou stranu, asi třikrát se tak pohnul a pak se stočil ke kazatelně, ne aby stál rovně doprostředka kostela, ale zůstal stočený ke kazatelně a tak ohnutý zůstal stát. Nic se nedělo a až druhý den se to pan farář Toufar dozvěděl od zdejšího kováře Pospíšila. 25. 12. 1949, na Hod boží, se dal kříž opět do pohybu a za dalších čtrnáct dní znova. Takže za života Toufara se tento pohyb třikrát opakoval.“⁸ Tak popisoval událost zvanou číhošťský zázrak Václav Trtík⁹ se svou manželkou. Stejně informace mi poskytli i ostatní očití svědci úkazu.

O tajemném pohybu kříže se brzy začalo mluvit. Informace o tzv. číhošťském zázraku se donesly na vyšší místa. Další sled událostí se dal předpokládat, neboť číhošťský kostelík se stával poutním místem a nebezpečím pro stávající režim. Tudíž bylo nutné učinit „potřebných“ kroků.

1. 3. 1 Vyšetřování StB

První, kdo byl pověřen šetřením celého případu, byl místní strážmistr Státní národní bezpečnosti (dále SNB) Antonín Golbricht, který však „při prohlídce kostela nenašel stopy po nějakém zařízení, pomocí kterého by bylo možno křížem manipulovat“.¹⁰

Dne 28. ledna 1950 přijeli dva muži, kteří se představili jako členové zahraniční tiskové agentury a prosili Toufara, aby je zavedl do kostela. Toufar jejich přání vyhověl, odešel s nimi. Následně byl násilím odvezen do přistaveného automobilu a odvezen do Jihlavy, odtud byl 29. 1. převezen do proticírkevního vězení ve Valdicích u Jičína. V tomto okamžiku se nastartovalo vyšetřování tzv. pravdivého pozadí celé události. V dnešní době máme už dostatek informačních materiálů o tom, jakých metod se užívalo k dosažení přiznání, ale přesto si málokdo z nás dokáže představit, co to obnášelo. Spisy Archívu Ministerstva vnitra (dále AMV) zachycují výsledky pátera Toufara Státní

⁸ Rozhovor s Václavem Trtíkem vedený Petrou Čížkovou v Číhošti ze 7. 2. 2001.

⁹ Václav Trtík (1922 – 2005). Jeden ze svědků události, krátce po událostech v Číhošti byl zadržen StB.

¹⁰ NEŠVERA, Karel; STRÖBINGER, Rudolf. *Stalo se v adventu: „číhošťský zázrak“*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 1991. s. 36.

Diplomová práce

bezpečností (dále StB). Výsledky vedla vyšetřovací skupina¹¹ v čele s Ladislavem Máchou¹² a dalšími členy (Stanislav Cvíček, Václav Hrabák, Miloš Hrabina, Václav Němec, Stanislav Řezníček, Josef Zikmund). Po prostudování protokolů a výslechů je jasné, že za stěžejní výpověď se dá považovat pouze 1. zápis výpovědi „obviněného“. V ostatních výpovědích se dá vysledovat to, jak byl Toufar přinucen podepsat zfalšované výpovědi. Pod tíhou mučení zřejmě podepíše většina „obviněných“. Vráťím se k první výpovědi, kde Toufar popisuje dětství, rodinu, to, jak se stal knězem, a v neposlední řadě i „osudný zázrak“. Jeho vyjadřovací styl a lexikologická stránka projevu se naprosto liší od ostatních výpovědí. V této fázi ještě zřejmě nebyl pod nátlakem a vypovídal spontánně.

¹¹ Tato vyšetřovací skupina patřila mezi nové tzv. Instruktažní skupiny StB. Jejich fungování bylo do této doby tajné. Hlavní úkoly Instruktažní skupiny StB byly podle Jana Kalouse (autor knihy: Instruktažní skupina v lednu a únoru 1950. Zákulisí případu Číhošť..Vyd. 1. Praha: ÚDV, 2002. s. 9) následovné:

- a) provádění instruktaží o agenturně operativní práci na Krajském velitelství Státní bezpečnosti (dále KV StB),
 - b) řešení materiálního zabezpečení,
 - c) řešení kádrových otázek (změny funkcí, přearazování apod.),
 - d) prověrka činnosti KV StB (funkce pozdější Inspekce MV),
 - e) organizování „odborných“ přednášek pro školení jednotlivých částí StB (např. zavádění operativní evidence, používání operativní techniky apod.),
 - f) v některých závažných případech řízení konkrétních akcí StB.
- Koncem března 1950 byla skupina přidělena ke KV StB Pardubice. V červenci 1950 se skupina vrátila do Prahy. Její členové byli přearazováni k jiným útvarům StB. Tímto krokem přestala Instruktažní skupina StB existovat.

¹² Ladislav Mácha (1923). Příslušník StB. Původním povoláním automechanik, člen KSČ od 1. 6. 1945. Vstoupil do služeb Ministerstva vnitra 10. 7. 1945 – Zástupce pro věci politické (dále ZVP) SNB Příbram, výcvikové středisko Zbiroh, kádrový a školský odbor Zemského odboru bezpečnosti (dále ZOB). Od 14. 3. 1947 se stal referentem ZOB Mladá Boleslav. Dne 17. 5. 1948 přearazován na MV do Prahy na odbor Státní bezpečnosti, koncem listopadu 1949 se stává velitelem Instruktažní skupiny velitelství StB. Dne 17. 4. 1950 je přidělen do kádrového a školského odboru, od 22. 7. 1950 působí na katedře StB na škole SNB v Liběchovicích a dne 1. 10. 1950 se stává velitelem 1. referátu 3. oddělení sektoru IV. Od 1. 11. 1952 byl z důvodů nemoci zproštěn služby a přearazován do Ústřední školy Ministerstva národní bezpečnosti v Praze 6-Veleslavíně. Od 1. 2. 1953 pracuje jako referent 2. referátu 1. odboru Krajské správy VB Praha a 1. 4. 1954 se stává zástupcem náčelníka 2. odboru Krajské správy VB Praha (boj proti rozkrádání a spekulaci); 1. 3. 1955 jmenován náčelníkem 1. oddělení povolovacího odboru Správy veřejné bezpečnosti (dále S VB) Praha, 1. 8. 1957 pak náčelníkem 2. oddělení odboru pátrání a povolování S VB Praha. Dne 1. 11. 1959 se stal starším referentem 2. oddělení 5. odboru II. správy MV. Od 1. 9. 1962 pak působil jako starší referent 3. oddělení 5. odboru II. správy MV a od 1. 2. 1963 jako starší referent 2. oddělení 4. odboru II. správy MV. Dne 5. 10. 1963 byl zproštěn výkonu služby a 5. 1. 1964 propuštěn ze služeb MV pro používání nezákonných metod.

Dosažené hodnosti: od 1. 10. 1949 podporučík, od 1. 8. 1954 poručík, od 1. 8. 1956 nadporučík, od 1. 11. 1960 kapitán; 1946 - Válečný kříž 1939, 1950 - peněžitá odměna za splnění zvláštního úkolu, 1953 – peněžitá odměna + pochvalné uznání, 1956 – medaile Za zásluhu o obranu vlasti, 1956 - peněžitá odměna, 1961 - věcný dar.

Diplomová práce

S přibývajícimi výpověďmi se zhoršoval Toufarův podpis. Také prohlášení o slušném zacházení a žádném manipulativním chování je v kontextu dnešních informací o pravomocích StB krajně nevěrohodné. Další výpovědi (pravděpodobně zfalšované) poskytují neuvěřitelná odhalení. V dodatku číslo 5 stojí údajné přiznání Toufara k homosexuálním stykům a zneužívání mladých hochů. Otevřenost, s kterou páter Toufar mluví o svých zážitcích, je až zarážející. *„Dodatkem bych chtěl ještě sdělit, že jsem udržoval homosexuelní styky s některými žáky obecné školy v Čihošti, Tunochodech a Vlkanově. Zval jsem si je na faru pod různými záminkami jako například dávání poštovních známek a různé jiné drobnosti, kterými jsem je častoval. Dělal jsem to tak, aby jsem vždy měl na faře pouze jednoho, aby to nikdo se nemohl dozvědět. Byl jsem si jistý, že hoši jejichž stáří se pohybovalo od 9 do 12 roků, nikomu nic neprozradí, neboť jsem počítal s jejich studem. O jejich sklonech jsem se také často dozvěděl, když jsem s nimi prováděl sv. zpověď, kdy se mě přiznávali, že páchají „nestydaté věci“, buď jeden s druhým a nebo sami se sebou. Měl jsem tudíž typy a proto jsem si některé z nich pro ukojení vlastních choutek vybral. S některými se mi podařilo provádět styk přímo při školním vyučování, když sedávali v zadních lavicích. Dělal jsem to tak, že jsem si sedl vedle něj a předčítal, opravuji, třída předčítala modlitby, zatím co já jsem mu vytáhl přirození z přiklopce a onanoval je. Byli to tito hoši: J. H., J. P., J. M., F. Z., B. P., J. Ž. a J. H. S uvedenými jsem homosexuelní styky prováděl výhradně ve škole.“¹³* Poté protokol uvádí i to, že církevní hodnostáři o jeho chování věděli!

V dalším dodatku protokolu č. 6 je uvedeno přiznání k provedení číhošťského zázraku. Dále pak jeho přiznání viny a to, že by měl být po právu potrestán. Zároveň žádá o polehčující okolnosti a opět uvádí vyjádření o dobrém zacházení. V důsledku toho chce provést prohlášení o zázraku do novin a rozhlasu. Současné zkoumání všech faktů hovoří o podvrhu a dokládají Toufarovu nevinu. *„Ačkoliv farář Toufar byl děsivým způsobem mučen, Ladislav Mácha mu kolem hlavy uvazoval mokrý ručník a nechával ho sedět u sálajících kamen, až mu vyschlý ručník nesnesitelně svíral hlavu, koženými dŭtkami mu zcela rozbil chodidla, fackoval ho a když upadl, kopal do něho, přesto se farář Toufar*

¹³ In AMV, ZV – 122 (fond případu Číhošť)

*k podvodu, který nespáchal, nepřiznal.*¹⁴ Josef Toufar pobyt ve vyšetřovací vazbě i přes „laskavé zacházení“ nepřežil.

1. 3. 2 Smrt pátera Josefa Toufara

Toufarův osud se zpečetil ve dnech 22. – 25. února. Právě 22. února Máchova skupina použila na Toufarovi tvrdého násilí (2 – 3 hodiny mučení v temnici). Následkem toho se Toufar 23. února nemohl sám pohybovat, pořádně sedět a těžce mluvil. Na svoji obranu vyšetřovatelé uvedli do spisu: „*V noci se dvakrát pokusil o sebevraždu oběšením.*“¹⁵ 24. února byl Toufar odvezen na filmování snímku *Běda tomu, skrze něhož...*, aby natočili Toufarovo doznání. Ten však nebyl schopný téměř chodit, dokonce musel mít obrovské bačkory, protože měl od bití a týrání příšerně opuchlá chodidla. Natáčení nebyl fyzicky schopen. 25. února byl převezen do Státního sanatoria v Praze, Legerově ulici č. 61, kde zemřel, aniž by se probudil z narkózy.

Ošetřovatelka, jež byla přítomna operaci, vypovídala, že člověk, kterého přivezli, byl v zoufalém stavu. Stejně tak i lékaři po ošetření konstatovali, že šance na přežití jsou mizivé. Operaci přihlížel Bohumil Košář¹⁶ s obavami, aby Toufar během operace něco nevyzradil. Dále pak v protokolech stálo, že Toufar měl promodralé celé tělo, modřiny a tržné rány na obličejí. Neustále mu vytékala krev z úst, takže mu museli ústa otevírat, aby se nezadusil. Po otevření dutiny břišní z něj vytékaly litry nazelenavé tekutiny. Pohřben byl pod jménem Zouhal do hromadného hrobu v Ďáblících. Ještě před pohřbením bylo jeho tělo přísně střeženo v márnici. „*V matrice zemřelých na ONV v Praze 2 je dodatečný zápis ze dne 13. 6. 1953, podle něhož Josef Toufar, nar. 14. 7. 1902, povoláním farář, zemřel v Legerově ulici č. 61 27. 2. 1950 a pohřben byl 28. 2. 1950 v Ďáblících.*“

¹⁴ In DVORÁKOVÁ, Zora. *Z letopisu třetího odboje*. Vyd. 1. Praha: Hříbal, 1992. s. 158

¹⁵ In AMV, ZV – 122 (fond, případ Číhošť)

¹⁶ Bohumil Košář (1918). Člen StB, původním povoláním elektromontér. V KSČ od r. 1. 6. 1945. Od roku 1. 11. 1949 náčelníkem referátu katolické církve 3. oddělení 2. odboru Hlavní správy Státní bezpečnosti (dále HS StB). Dosažené hodnosti: od 1. 6. 1948 čekatel, od 1. 9. 1949 strážmistr, od 1. 10. 1949 podporučík, od 1. 6. 1950 poručík, od 1. 1. 1951 nadporučík, od 1. 4. 1954 kapitán, od 1. 12. 1959 major, od 1. 3. 1975 podplukovník; 1948 – Řád 25. února II. stupeň, 1956 – medaile Za službu vlasti, 1962 – medaile Za zásluhy o obranu vlasti, 1965 – Pamětní medaile k 20. výročí osvobození ČSSR, 1974 – Čestný odznak SNB.

*Jako příčinu smrti udává zpráva Ústavu pro soudní lékařství KÚ zánět pobřišnice.*¹⁷

Josef Toufar zemřel tedy v nedožitých 48 letech ve Státním sanatoriu v Praze, Legerově ulici č. 61 dne 25. února 1950. Dnes je pohřben ve své farnosti v Číhošti. Jeho ostatky byly vyzdviženy z hromadného hrobu v Ďáblicích a uloženy na místo, kam podle zdejší farnosti patří.

1. 3. 3 Trest pro Ladislava Máchu

Po smrti Josefa Toufara se rozběhlo vyšetřování členů Instruktažní skupiny StB, které bylo od začátku vedeno proti veliteli Máchovi. Ve vyšetřovacích spisech je ostatními členy StB popisováno jeho chování k obviněnému. Ti vypovídali, jak se zavřel s Toufarem v temnici a tam ho nelidsky bil. V týrání a ponižování se podle svých kolegů vyžíval a činilo mu to potěšení. „*Několikrát jsme ho museli zadržet a odtrhnout od Toufara, jinak hrozilo velké nebezpečí, že ho ubije k smrti*“.¹⁸

Máchových trestem bylo přeražení na jiné oddělení. „*Po skončení případu Číhošť byl Ladislav Mácha odvolán z funkce velitele Instruktažní skupiny Státní bezpečnosti.*“¹⁹ V roce 1950 přestala Instruktažní skupina StB existovat. Mácha byl jediný, který čelil vyšetřování.

¹⁷ In KRATOCHVÍL, Antonín. *Žaluji III. Cesta k Sionu*. Vyd. 1. Praha: Dolmen, 1990. s.166

¹⁸ In AMV, ZV – 122 (fond případu Číhošť)

¹⁹ In KALOUS, Jan. *Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950: zákulisí případu Číhošť*. Vyd. 1. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2001. s. 27

2. Hypotézy, metoda

2.1 Formulace hypotézy, výzkumných otázek

Po druhé světové válce lze bezpečně vysledovat vzestup moci komunistické strany. Během tří let se komunistické straně podařilo ovládnout všechny důležité sféry života v Československu. Je zřejmé, že politických úspěchů strana nedosáhla použitím běžných praktik. Tato rychlá proměna společnosti, od demokracie k nastolení totality, poukazuje na propracovanost cílů, kterých komunisté chtěli dosáhnout a nakonec i dosáhli.

V souvislosti s nastoleným řádem se ve společnosti objevila řada odpůrců a nepřátel režimu. Ti museli být odstraněni. Pouze za předpokladu beztřídní společnosti mohla komunistická strana totálně ovládnout Československý stát. Na základě tohoto konkrétního případu bych chtěla ukázat praktiky a principy, které komunismus začal velmi záhy uplatňovat jak ve sféře politické, tak kulturní, společenské a zejména pak v oblasti mediální.

Ústřední tématem celé práce je kauza číhošťského zázraku, která má přímou spojitost nejenom s historickým vývojem společnosti, ale odráží se i ve fungování médií, která do jisté míry kopírují historický vývoj. Z těchto důvodů se dá na kauze číhošťského zázraku ukázat provázanost historického dění s mediálním vývojem. Média jsou nejenom společenskou institucí, ale jsou i produktem a odrazem dějin společnosti. V každém období historického vývoje plní média určitou funkci, která tak naplňuje představy o podstatě této funkce. Soubor představ o žádoucím chování médií se liší podle typu společnosti. Zde se můžeme odvolat na tzv. normativní teorii médií, která se zabývá právě problematikou vztahu společnosti a médií.

„Definice konkrétních normativních požadavků do určité míry pramení z typu společnosti, v rámci které jsou uplatňovány. Liší se v návaznosti na teorii tisku, která je v daném sociálně-kulturním kontextu uplatňována.“²⁰

²⁰ In TRAMPOTA, Tomáš; VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. *Normativní požadavky a jejich aplikace při analýze rozhlasového zpravodajství*. In KONČELÍK, Jakub; KÖPPLOVÁ, Barbara; PRÁZOVÁ, Irena. *Konsolidace vládnutí a podnikání v České republice a v Evropské unii II*. Vyd. 1. Praha: Matfyzpress, 2002. s. 400

2. 1. 1 Čtyři teorie tisku

V polovině dvacátého století podpořila rozvoj studia normativního myšlení o médiích kniha *Four theories of the press*,²¹ která představila čtyři základní způsoby řešení vztahu médií a společnosti. „*Jednalo se o: a) teorii autoritářskou (F. S. Siebert), jež se prosazuje ve společnostech, kde neexistuje svoboda médií (resp. tisku) a kde není ani považována za žádoucí hodnotu; b) teorii libertariánskou (F. S. Siebert), jež je autory považována za rozhodující princip ospravedlňující existenci a jednání médií v liberálnědemokratických společenstvích – podle této normativní teorie jsou svoboda projevu a svoboda tisku nejefektivnějšími nástroji, jimiž se společnost může dobrat pravdy a odhalit chyby; c) teorie sociální odpovědnosti (T. Peterson), která poukazuje na to, že svoboda médií je možná a žádoucí do té míry, do jaké je podpořena společensky odpovědným jednáním médií (např. tím, že média jsou ochotna vzít na sebe roli „hlídacího psa“, tzv. watch – dog role, který chrání obecné dobro proti zneužívání moci státem i soukromými subjekty) a stejně tak nezávislost médií je obhájitelná potud, pokud je podložena akceptovaným závazkem vůči společnosti; d) teorii sovětskou, komunistickou (W. Schramm), vycházející z nároků, které na tisk kladli Karl Marx, Friedrich Engels, a především Vladimír Iljič Lenin, a podle nichž mají média sloužit zájmům lidu, pokud je stát výrazem existence beztrždní společnosti, resp. mají sloužit předvoji této společnosti, který se snaží stavu beztrždní společnosti dosáhnout. Od toho se odvozuje i předpokládaná role médií – mají socializovat jednotlivce k životu v takové společnosti vzděláváním, informováním, motivováním a mobilizováním.*“²²

I přes četné kritiky a další rozpracování tohoto konceptu čtyři teorie tisku ovlivnily podstatným způsobem smýšlení o médiích. „Čtyři „teorie“ byly také formulovány ve velmi obecné rovině a nepopsaly ani nevyložily žádný skutečný mediální systém (snad s výjimkou sovětského modelu, jenže ten byl mezitím z velké části opuštěn). Většina mediálních institucí národního charakteru a jejich činnosti a většina vztahů mezi státem a médii se vyznačuje směsicí prvků pocházejících z více modelů: libertariánského, modelu „odpovědnosti“ i autoritářského. Teoretický rámec byl navíc formulován převážně ze „severoamerického“ úhlu

²¹ PETERSON, Theodor; SCHRAMM, Wilbur; SIEBERT, Fredrick. *Four theories of the press*. Urbana: University of Illinois press, 1956. 153 s.

²² In REIFOVÁ, Irena (eta al.). *Slovník mediální komunikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. s. 37

pohledu v konkrétní historické situaci a málo si všimal například zvláštních rysů „vysílání jako služby veřejnosti“ (public service broadcasting), jak se vyskytuje v západní Evropě. Přes poněkud nejistou budoucnost přispěly totiž tyto instituce velmi podstatně k ideji odpovědnosti médií. Ve většině zemí média nevytvářejí žádný jednotný „systém“ s jednotným cílem nebo filozofií, ale skládají se z mnoha jednotlivých, překrývajících se a často nesourodých prvků s odpovídajícími rozdíly v normativním očekávání i skutečné regulaci.“²³ McQuail pak čtyři teorie tisku rozšířil o teorii demokraticko-participační a rozvojovou, teorie svobodného tisku v podstatě odpovídá Siebertově liberatriánské teorii. I přes výše uvedená fakta se domnívám, že pro kauzu, kterou se tato práce zabývá, je dostačující původní koncept, tedy Four theories of the press. Proto se pokusím aplikovat představené čtyři teorie tisku na mediálně interpretovanou kauzu. Aplikací dvou teorií tisku (z výše uvedených čtyř) na kauzu číhošťského zázraku chci totiž konkrétně poukázat na to, jak se společenský a mediální vývoj podepsal na interpretaci této kauzy v jednotlivých historických etapách Československa. V tomto konkrétním případě dochází k posunu od sovětské teorie médií k teorii společenské odpovědnosti médií. Jasný rozdíl mezi oběma obdobími zastoupenými etapami sovětské, následně pak demokratizace ve společnosti podtrhuje míru provázanosti sféry společenské a mediální.

2. 2 Struktura práce

Práci jsem strukturovala podle chronologického vývoje historických událostí v Československu. Součástí této práce je výzkum mediálních obsahů týkajících se kauzy číhošťského zázraku v následujících obdobích:

1) Rok 1950, který lze charakterizovat jako represivní období, kdy dochází k upevňování nově nastolené totalitní moci, a to i prostřednictvím médií. Média plně podléhají cenzurním tlakům a mají co nejvíce ovlivnit recipienta.

2) Rok 1968, který je charakteristický reformními snahami. Mediální scéna zde plní poněkud jiné úkoly než v období předcházejícím. Oslabením cenzury a jejímu následnému zrušení dochází k uvolnění informačního „embarga“ na určité typy témat.

²³ In MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2002. s. 159 – 160

3) Rok 1989, též sametová revoluce, která se stala prostředkem pro pád komunismu v Československu. Jedná se o období plné změn ve společnosti, politice i ekonomice. Dochází k mediálnímu přerodu, od totalitně manipulovaných médií ke kapitalisticky smýšlejícím tržním principům mediálního světa. Typickým příkladem nového systému je vypořádávání se s komunistickou minulostí.

Prostřednictvím těchto tří historicky krátkých etap jsem se pokusila nalézt rozdíly v jednotlivých interpretacích číhošťského zázraku prezentovaných v médiích totalitních, reformních a demokratických. Je pochopitelné, že politická situace má výrazný vliv na vnímání celé události. V kontextu historických aspektů každého zkoumaného období se s daným tématem pracuje v jiných informačních liniích, které jsou do jisté míry ovlivněné tendencemi ve společnosti. Páter Josef Toufar se tak s vývojem historickým a zároveň mediálním transformuje z padoucha na hrdinu a z hrdiny na oběť.

2. 3 Analýza

Pro snadnější orientaci jsem formulovala několik základních otázek, na které by měl text odpovědět. Odpovědím na ně je věnována závěrečná část této diplomové práce. Nejedná se o vyčerpávající přehled všech tezí, představují spíše pomocné vodítko. Předkládaný text by měl prověřit následující výzkumné otázky:

Historická metoda heuristická bude hledat odpovědi na tyto otázky:

- A) Do jaké míry jsou mediální sdělení o tzv. „číhošťském zázraku“ ovlivněna politickou a společenskou situací?
- B) Docházelo v totalitním režimu v případě tzv. „číhošťského zázraku“ k manipulaci s informacemi?

Kvantitativní obsahová analýza pak prověří následující výzkumné otázky:

- 1) Jakou roli média přisuzují v jednotlivých etapách páteru Josefu Toufarovi?
- 2) Jak média vysvětlují samotnou událost nazvanou Číhošťský zázrak?
- 3) Jak zkoumaná mediální sdělení pracují s očitými svědky?
- 4) Objevuje se v textech postava vyšetřovatele Ladislava Máchy a jak se v souvislosti s jeho osobou hodnotí práce StB (zda vůbec)?
- 5) Objevuje se v textech práce Státní prokuratury a zda se v souvislosti

s touto institucí představuje práce prokurátora Dr. Karla Čížka, který se proslavil svými horlivými projevy?

6) Vyskytuje se v textech postava Otavia de Livy? Pokud ano, v jakém kontextu?

7) Jak se v jednotlivých etapách pracuje s postavou Víta Tajovského?

8) Jak se v jednotlivých etapách hodnotí postavení Vatikánu?

9) Jak se v konkrétních mediálních sděleních označuje filmový snímek Běda tomu, skrze něhož...?

2. 4 Metodický úvod

2. 4. 1 Výběr metody

Jako hlavní metodu práce jsem zvolila kvantitativní obsahovou analýzu, která prostřednictvím formulovaných výzkumných otázek prověří jednotlivé mediální obsahy. Další metoda využitá pro účel mé práce je heuristická metoda historická. Ve své práci jsem se snažila vymezit zásadní rozdíly mediálních obsahů interpretovaných v jednotlivých etapách, zejména pak upozornit na sílu propagandy a vliv politických poměrů.

2. 4. 2. Primární zdroje

Součástí této práce je i osvětlení historických otázek dané doby, což mi umožnily mimo jiné i materiály shromážděné Úřadem dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu Ministerstva vnitra, kde je vedena složka týkající se přímo kauzy číhošťského zázraku²⁴. Hlavním záměrem textu bylo nalézt co nejvíce faktů k danému tématu. Prostřednictvím literatury a již zmíněných archivních materiálů jsem mohla přinést ucelený obraz zkoumané události. Dalšími primárními zdroji byly i dobové noviny, které nejlépe postihují konkrétní nálady a dění ve společnosti. Pro objasnění mediálních a historických momentů zmiňovaného případu jsem vedla i rozhovory s pamětníky (Manželé Trtíkovi, Anežka Vorlíčková, Anna Nouzová, Marie Pospíšilová). Jedná se o diváky číhošťského zázraku, Václav Trtík byl dokonce i vyslýchán StB a posléze vězněn. Mezi další primární zdroje patří i filmová produkce, která pracuje s problematikou číhošťského zázraku. V roce 1950 natočil režisér Přemysl Neumann

²⁴ AMV, ZV – 112 (fond případu Číhošť)

„dokumentární“ film *Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení*, který přináší svědectví o propagandistické úloze komunistických médií. Současnost ve filmové produkci také pracuje s touto problematikou. Jedná se o pořady České televize. První z nich nese název *Z letopisů Máselné Lhoty*, kde se v dílu nazvaném „*Zázrak*“ představuje tato kauza, režisérem toho dílu je Petr Kotek. Podobný pohled na věc přináší i další cyklus České televize *V zajetí železné opony*, díl s názvem *Zkušenosti z procesu „M“* režiséra Jana Nováka. Poslední „rekonstrukcí“ číhošťských událostí je pak film režiséra Jaroslava Polišenského *In nomine patris*.

2. 4. 3 Sekundární literatura

2. 4. 4 Historická literatura

Sekundární literatura mi pomohla k ucelení vhledu do kontextu. Momenty naší historie shrnuje publikace Pavla Běliny: *Dějiny země Koruny české II. Od nástupu osvícenství po naši dobu*.

Současná literatura pracuje s problematikou církevních procesů poměrně ve velké míře. Proticírkevním tažením se zabývá kniha Zory Dvořákové: *Z letopisu třetího odboje*, která přináší i svědectví o páteru Josefu Toufarovi. Významným autorem v této problematice je i Karel Kaplan, který se zabývá nejenom fungováním represivních složek komunistického režimu (*Nebezpečná bezpečnost*), ale ve svých pracích nezapomíná ani na neméně významnou složku působení na veřejný názor, a to na informační monopol režimu ve studii spolu s Dušanem Tomáškem: *O cenzuře v Československu v letech 1945*. Kromě těchto témat se Karel Kaplan zabývá i politickými procesy, se spoluautorem Karlem Palečkem v publikaci *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, samostatně pak v knize *K politickým procesům v Československu 1948 – 1954, Sociální souvislosti krizí komunistického režimu v letech 1953 – 57 a 1968 – 75*. Neopomíná ani oblast církevní, kterou zpracoval v publikaci *Stát a církev v roce 1948 – 1953*. Podobná svědectví přináší i kniha Viléma Hejla *Zpráva o organizovaném násilí* nebo sborníky Antonína Kratochvíla *Žalují I a III*. Mezi další autory, kteří pracují s církevní problematikou, můžeme zařadit i dvojici autorů Jiří Hanuš a Jan Stříbrný, jejichž kniha *Stát a církev v roce 1950* zachycuje vztahy mezi dvěma významnými institucemi tehdejšího Československa. Vývoj

katolické církve u nás zachycují dva díly knihy Václava Vaška: *Neumlčená kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce I, II*. Studie Prokopa Tomka s názvem *Dvě studie o československém vězeňství a Vykonané tresty smrti Československo 1918 – 1989* Otakara Lišky pak dokreslují situaci represivních složek po nástupu komismu. Období reformních snah roku 1968 vystihují tři svazky Jitky Vondrové: *Komunistická strana Československa*, které zachycují a mapují důležité dokumenty vydané v období roku 1968.

2. 4. 5 Publikace o číhošťském zázraku

Samotná kauza je zpracována dvěma pohledy, propagandistický představuje Václav Hodač: *Číhošťský zázrak*, současný František Drašner: *Číhošťský zázrak: zpráva o P. Josefu Toufarovi*. Tuto dvojici pak doplňuje sborník *Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950: zákulisí případu Číhošť* zpracovaný Janem Kalousem. Další kniha, která se pokusila představit kauzu číhošťského zázraku prostřednictvím protokolů a dokumentů, je *Strana světi prostředky: Martyrium Josefa Toufara* autora Bořivoje Čelovského. Další kniha, která doplňuje tematicky tuto skupinu, je *Stalo se v adventu: „číhošťský zázrak“* autorů Karla Nešvery a Rudolfa Ströbingera.

2. 4. 6 Mediální literatura

Z řady mediálně-vědných textů jsem rozsáhleji pracovala s publikací *Four theories of the press* autorů Wilbura Schramma, Freda S. Siberta, Theodora Petersona, nebo *Last rights: revisiting four theories of the press* autorů Johna C. Nerone a Williama E. Berry. Československou mediální scénu zachycuje sborník *Pražské jaro v médiích: výběr z dobové publicistiky* autora Jana Hoppeho. Petr Fidelius se ve své *Řeči komunistické moci* zabývá socialistickým jazykem, který byl typický pro oficiální vrstvu jazyka. Pro problematiku analýzy mediálních obsahů jsem zvolila knihu *Analýza obsahu mediálních sdělení* autorů Winfrieda Schulze, Lutze Hageny, Helmuta Scherera, Ireny Reifové a Jakuba Končelíka. Další knihou, která mi přispěla k ucelení poznatků z mediální oblasti, je sborník příspěvků z konference s názvem *Konsolidace vládnutí a podnikání v České republice a v Evropské unii II* editovaná Jakubem Končelíkem, Barbarou Köpplovou a Irenou Prázovou.

3. Dějinné zakotvení

3. 1. 50. léta, církevní a politické procesy, média jako služebníci represí

25. února 1948 KSČ realizovala mocenský převrat po vzoru SSSR. Prezident Edvard Beneš „přistoupil na komunistické požadavky, přijal demisi demokratických ministrů a jmenoval vládu složenou výlučně z komunistů a jejich nejvěrnějších spojenců.“²⁵ Tento den vstoupil do naší historie jako tzv. Vítězný únor. Komunistické nedemokratické praktiky a tendence tak zneprůjemnily život všem, kteří se svým smýšlením odchýlili od „komunistických ideálů“. Vznik akčních výborů přispěl k realizaci politiky komunistické strany na nejnižší úrovni, jednalo se o prvotní projevy totalitarizace společnosti. Akční výbory začaly vylučovat své odpůrce už 25. a 26. února 1948. Ti, co nebyli ochotni spolupracovat s novým režimem, byli perzekuováni.

Politici odpůrci a církve se pro KSČ stali problémem, který vyžadoval rázné a rychlé řešení. Klíčovým nástrojem pro převzetí moci byla naprostá likvidace odporu. Sjednocující silou bylo i vytvoření Státní bezpečnosti, která realizovala pokyny komunistického vedení. Krátce po únorové události dochází k „očišťování“ společnosti prostřednictvím Státní bezpečnosti. „Bezprostředně po státním převratu v únoru 1948 se začaly rychle rozmnožovat řady pracovníků Státní bezpečnosti. Pět let narůstaly nepřetržitě její početní stavy. Příčin tohoto vzestupu bylo několik. Za jednu z hlavních lze považovat převod úřední agendy, neboli rozšiřování rozsahu činnosti o další oblasti, které dříve spadaly do civilního sektoru (např. pasové a vízové záležitosti, tajná cenzura).“²⁶ Státní bezpečnost postupně přebírá vyšetřování tzv. státně-bezpečnostních trestních činů. Ty byly definované v zákonu na ochranu lidově-demokratické republiky č. 231/1948 Sb., který byl přijat 6. 10. 1948. Důsledkem nově přijatého zákona byla likvidace institucí vyšetřujících soudců, protože reprezentovaly instituce nezávislé na Státní bezpečnosti. „Výnosem ministra spravedlnosti (Alexeje Čepičky) ze dne 26. 7. 1949 byl vydán pokyn, jak mají krajské a okresní soudy obcházet zákonná ustanovení o tomto přípravném řízení, aby se nevyskytovaly tzv. neodůvodněné

²⁵ In BĚLINA, Pavel (et al.). *Dějiny země Koruny české II. Od nástupu osvícenství po naši dobu.* Vyd. 2. Praha: Paseka, 1993. s. 264

²⁶ In KAPLAN, Karel. *Nebezpečná bezpečnost.* Vyd. 1. Brno: Doplněk, 1999. s. 8

*průtahy. Výnos oznamoval, že od 1. 9. 1949 nebudou již obsazovány funkce vyšetřujících soudců a že ani připravovaný trestní řád s tímto institutem dále nepočítá.*²⁷ Díky tomuto ustanovení vzrostly pravomoci vyšetřujících orgánů StB a jejich činnost zůstala bez jakéhokoliv omezení a kontroly. „*Aby nezávislost byla naprostá, potřebovala StB ovládat celý průběh vyšetřování, „tedy pracovat“ s vyšetřovancem od okamžiku jeho zatčení až k soudnímu líčení. Paragraf 296, odst. 2 zákona č. 86/1950 Sb. (nového trestního řádu) připouštěl výkon vazby u vyšetřovatele.*“²⁸ StB a její členové se stali nedílnou součástí totalitních dějin, upevnili si moc a nikdo jim nekladl překážky do cesty při ničení „třídniho nepřítele“. Po zajištění moci, úpravě zákonných podmínek a vzniku nových věznic²⁹, do jisté míry pod nátlakem SSSR začaly vykonstruované politické procesy. „*V září 1949 přijeli do Československa první sovětsí poradci, pověřeni Stalinem, pomoci českým a slovenským soudruhům při zavádění sovětských zkušeností.*“³⁰

3. 1. 1 Politické procesy

Procesy byly vedené proti letcům a vojákům z našich zahraničních jednotek na Západě, Židům, partyzánům, církevním hodnostářům a dokonce i proti komunistům, kteří se stali nepohodlnými pro nové politické uspořádání. „*Výroba*

²⁷ In TOMEK, Prokop. *Dvě studie o československém vězeňství 1948 – 1989*. Vyd. 1. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2000. s. 59

²⁸ In *Tamtéž* s. 59

²⁹ Prvotní vývoj vězeňství byl následující: StB postupně získala několik cel z věznic, které byly nejbližší jejich stanovištím. Pro zmapování situace bych použila přehled o předávání dalších věznic do područí StB. Stav věznic v roce 1949 zachycuje Tomkova publikace *Dvě studie o československém vězeňství 1948 – 1989*. 1. vyd. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2000, str. 61 následovně:

- 1) Věznice KV StB Karlovy Vary: 9 cel s celkovou kapacitou 37 až 60 osob. Převzata StB od NB na základě výnosu ministra vnitra č. 254/57-1-BP/6 ze dne 15. 4. 1949.
- 2) Věznice KV StB Bratislava: kapacita 80 osob.
- 3) Věznice KV Košice: kapacita 190 osob.
- 4) Věznice KV StB Brno, Orlí ulice č. 30: 20 cel s celkovou kapacitou 80 osob. Převzata od KV NB po vzájemné dohodě dne 1.5. 1949.
- 5) Věznice KV StB Jihlava: 5 cel s celkovou kapacitou 12 osob.
- 6) Věznice v Praze – Ruzyni. Objekt zemské donucovací pracovny (s již zmíněným zvláštním oddělením oblastní úřadovny StB Praha) byl během roku 1949 přestavován a dnem 1. 11. 1949 byla zřízena věznice StB.

³⁰ In BĚLINA, Pavel (et al.). *Dějiny země Koruny české II. Od osvícenství po naši dobu*. Vyd. 2. Praha: Paseka, 1993, s. 269

Diplomová práce

politických procesů tvořila hlavní náplň činnosti a také poslání Státní bezpečnosti v letech 1948 – 1955. Vyšetřovacím spisem nekončila její práce, udržovala si důležitou a u politicky významných procesů rozhodující roli až do vynesení rozsudku. Nadále držela ve svých rukou režii velkých procesů, zejména od roku 1950 se tato pozice posilovala. Vypracovala, prosazovala a také dbala na dodržení výrobní technologie procesu. Vybírala svědky a připravovala jejich vystoupení u soudu, účastnila se výběru prokurátorů, soudců i obhájců. Sestavovala skupiny obžalovaných podle politické koncepce procesu, podle vlastních představ a znalosti vyšetřovaných, o jejich „schopnosti“ splnit určenou roli před soudem.“³¹ Práce Státní bezpečnosti byla důsledná a detailní. Obžalovaní se učili své výpovědi z paměti a to podle tzv. režijní knihy procesu, kterou sestavovali zainteresovaní vyšetřovatelé. Zaměstnanci Státní bezpečnosti dohlíželi na celý průběh soudního řízení, zejména pak na to, zda se soudní proces neodchyluje od předem stanoveného scénáře režijní knihy. Od zatčení až po vynesení rozsudku byly oběti vykonstruovaných procesů pod vlivem příslušníků StB. Jejich pravomoci sahaly ovšem mnohem dál. Měli možnost sledovat své „oběti“ dokonce i ve výkonu trestu. Procesy s Miladou Horákovou a Rudolfem Slánským (stejně jako ostatní vykonstruované procesy) vyvolaly velký mezinárodní odpor. Pro odsouzení stačilo i minimální „provinění“. Hlavním úkolem zpolitizovaných procesů bylo zastrašení obyvatelstva. „Procesem s takzvaným „vedením protistátního spikleneckého centra v čele s Rudolfem Slánským“ z velké části vyvrcholil teror, kterým Komunistická strana Československa chtěla natrvalo upevnit a zabezpečit moc, již na sebe strhla pučem v únoru 1948. Už v listopadu 1952, kdy se proces konal, bylo by zřejmé, že běží o obdobný inscenovaný divadelní monstrproces, jaké se konaly v Moskvě na konci třicátých let. Také zločiny, z nichž byli obžalovaní obviněni, byly analogické a argumentace státního prokurátora se lišila od moskevských procesů jen nezastřeným antisemitismem českého ražení.“³² U příprav jednotlivých politických procesů byla nutná kalkulace s mezinárodní situací. Slepá poslušnost a stranický oportunistismus komunistů jsou určitým vodítkem k pochopení trestů bez zločinu. „V listopadu 1949 došlo k zatýkání bývalých funkcionářů národně socialistické,

³¹ In KAPLAN, Karel. *Nebezpečná bezpečnost*. Vyd. 1. Brno: Doplněk, 1999. s. 167

³² In KRATOCHVÍL, Antonín. *Žalují I. Svědectví a myšlenky o deformacích stalinské justice v Československu*. Vyd. 1. Praha: Dolmen, 1990. s. 11

sociálně demokratické a lidové strany a také představitelů tzv. trockistů. Byli později zařazeni „do skupiny“ v čele s Miladou Horákovou. V této souvislosti bylo zatčeno asi 600 osob na různých místech republiky.“³³ Soudní líčení se skupinou „Horáková a spol.“ probíhalo od 31. 5. do 8. 6. 1950 jako proces, který měl poukázat na záškodnické spiknutí proti republice, v němž byly vyneseny čtyři rozsudky smrti. Největší počet poprav byl proveden v letech 1949 až 1953, kdy bylo popraveno více než 250 odsouzených, z toho téměř 90% z politických důvodů.³⁴

3. 1. 2 Církevní procesy

„Zvláštní pozornost byla věnována katolické církvi, považované komunisty po únoru za nejnebezpečnějšího protivníka.“³⁵ Proto se komunisté potřebovali zbavit církve a jejích hodnostářů, kteří měli výrazný vliv na společnost. „Ve vztahu k církvím se Komunistická strana Československa mohla po roce 1945 opřít o tradičně rezervovaný postoj dalších politických stran (národně socialistické a sociálně demokratické). V tomto období KSC nevedla přímý boj proti náboženství, protože si jako strana účastníci se politické soutěže nemohla dovolit přijít o voliče (i vzhledem k tomu, že asi 70 % členů KSC bylo věřících). Situace se změnila po únoru 1948, kdy se KSC již nemusela s nikým dělit o moc ve státě a postupně budovala totalitní monolit. Cílem komunistů bylo podřídit si a kontrolovat činnost církví, a dále přerušit spojení s Vatikánem. Zhruba od února 1948 do dubna 1949 se KSC neúspěšně snažila o dohodu s církvemi.“³⁶ Jednání nebyla uspokojivá, proto krátce po procesu s Miladou Horákovou následoval tzv. proces proti vatikánským agentům v Československu. „Obžaloba vinila Zelu a další církevní hodnostáře ze spojení s Vatikánem a jejich činnost charakterizovala „jako součást velkého spikleneckého plánu imperialistických mocností, Vatikánu a zločinné fašistické bandy Titovy proti zemím lidové demokracie.“³⁷

³³ In Tamtéž s. 20

³⁴ Srv. LIŠKA, Otakar (et al.). *Vykonané tresty smrti Československo 1918 – 1989*. Vyd. 1. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2000. s. 20

³⁵ In BĚLINA, Pavel (et al.). *Dějiny země Koruny české II. Od osvícenství po naši dobu..* Vyd. 2. Praha: Paseka, 1993. s. 269

³⁶ In KALOUS, Jan. *Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950: zákulisí případu Číhošť*. Vyd. 1. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2001. s. 8

³⁷ In KRATOCHVÍL, Antonín. *Žalují I. Svědectví a myšlenky o deformacích stalinské justice v Československu*. Vyd. 1. Praha: Dolmen, 1990. s. 21

Diplomová práce

Před propuknutím politických a církevních procesů se komunistické vedení rozdělilo podle svých názorů a postojů k církvi do dvou táborů. Jedni byli zastánci dohody mezi církví a státem, radikálnější druhý tábor byl pro jakékoli vypořádání se s církví. Stejně tak i zástupci církevních úřadů nezůstali jednotní. Jedni věřili tomu, že si stát nedokáže církev podmanit, ti druzí, že tento boj je předem prohraný. „*Od dubna 1949 byl dialog nahrazen mocenským diktátem a represemi (uvnitř KSČ patřil k zastáncům tvrdého postupu vůči církvím Čepička a Zápotocký, nalezení dohody reprezentoval Gottwald).*“³⁸

Záměry a cíle nového vedení korespondované vůči církvi měly ukázat prostému lidu zbytečnost a špatnost církve. Hlavním bodem v jednání stát versus církev, přesněji řečeno války vedené státem proti církvi, byla snaha utvoření národní církve a zároveň odtržení církve od Říma a hierarchie. Církev nechtěla přistoupit na navrhovanou hru ze strany státu, proto se komunistické vedení rozhodlo pro zákonná opatření. „*Jakmile komunistická moc přešla od diskuzí do otevřeného tažení, neměla církev šanci. KSČ již disponovala proti církvi a věřícím dostatečným zázemím (kontrolovala tisk, rozhlas, školství; mohla se opřít o StB a její agenturní síť). Zároveň KSČ rozvíjela diskreditační kampaň proti Vatikánu.*“³⁹

Mezi nejdůležitější zásahy patří: omezení a poté i zákaz tisku, postavení Katolických novin pod kontrolu státních orgánů, odejmutí vedení matrik, zákaz provádět církevní obřady mimo kostel, poutě, procesí a jiné obřady na základě povolení úřadu, omezení a kontrolu výchovy kněží, překážky vyučování na školách. Mezi nejostřejší kroky patřila likvidace římskokatolické církve, internace příslušníků mužských řádů a též zásah proti řádům ženským.

10. 6. 1949 komunisté vytvořili tzv. „Katolickou akci“, která představovala organizaci tzv. obrodného hnutí katolíků.⁴⁰ Hned po zahájení činnosti této organizace se konaly krajské a okresní konference věřících, kde se vytvořily příslušné krajské a státní výbory. „*Hlavním úkolem akce měl být tlak věřících na hierarchii v rámci církve – vyvolat rozkol uvnitř církve, a zároveň měla fungovat*

³⁸ In KALOUS, Jan. *Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950: zákulisí případu Číhošť*. Vyd. 1. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2001, s. 8

³⁹ In Tamtéž, str. 8

⁴⁰ Název "Katolická akce" byl vybrán i z toho důvodu, že se stal matoucím pro veřejnou sféru. Prvotně se takto nazývala účast laiků na církevní činnosti. Podnět k této Katolické akci položil Pius XI. encyklikou *Ubi arcano Dei* z 23. 12. 1922. Komunisté vytvořili vlastní organizaci, která měla narušovat chod církve.

*jako státem uznávaný mluvčí církve, s níž budou úřady jednat.*⁴¹ Tento proces měl umožnit (prostřednictvím kolaborujících laiků a kněží) režimu manipulovat církví zevnitř. Reakcí na vzniklou situaci byl pastýřský list Josefa Berana⁴², také známý jako „List biskupů a ordinářů v hodině velké zkoušky.“ Tento list se měl číst v neděli 19. 6. 1949 na přenesený svátek Božího těla ve všech kostelech republiky. V Praze ve Svatovítské katedrále jej chtěl přednést sám arcibiskup Beran. Ten však stačil objasnit jen to, že státní „Katolická akce“ není katolickou akcí a že Katolické noviny rozdávané v chrámě nejsou Katolickými novinami. To byla jeho poslední slova, která mohl ve své vlasti veřejně vyslovit, neboť na něj čekala Státní bezpečnost! Nejen Josefa Berana, ale poté postupně všechny biskupy v Československu, komunistická vláda internovala.

3. 1. 3 Církevní zákony

Pro snadnější podřízení si církve vytvořila nová vláda zákonná opatření, která měla znepříjemňovat její působení. Tzv. „Nové církevní zákony“ a vládní nařízení doplnily další dva zákony schválené 14. října 1949, které uvrhly církev a náboženské společnosti do státního područí. První z nich byl zákon č. 217/1949 Sb. o zřízení Státního úřadu pro věci církevní (dále SÚC), kterým byl položen základ pro přísný státní dozor nad církevními a náboženskými společnostmi. Působnost ve všech věcech církevních a náboženských, kterou až dosud vykonávaly jiné ústřední úřady, přešel na tento nový ústřední úřad řízený ministrem.

„Tvrdým zásahem proti církvím byl následující zákon č. 218/1949 Sb., který nesl označení „o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností

⁴¹ In *Koncepece potlačování vlivu církve*. Totalita. /online/. (cit. 2007-10-01) URL: http://www.totalita.cz/cirkev/cir_02.php

⁴² Josef Beran (1888 – 1969) Arcibiskup pražský. 1907 – 1911 studium teologie v Římě, 10. 6. 1911 vysvěcen na kněze, po návratu do Čech působí jako kaplan. Od 1917 profesor náboženství a pedagogiky na učitelském ústavu kongregace chudých školských sester sv. Anny v Praze, 1929 učitel pastorální teologie na pražském arcibiskupském semináři. d roku 1932 rektor, docent a profesor na Teologické fakultě UK. V červnu 1942 zatčen gestapem a do 1945 vězněn v Terezíně a koncentračním táboře Dachau. V listopadu 1946 jmenován pražským arcibiskupem (stolec byl od smrti kardinála Kašpara v roce 1941 neobsazený), odmítl se podrobit komunistickému nátlaku vůči církvi. Od června 1949 sledován a hlídán StB, později byl od roku 1951 do roku 1963 internován. V lednu 1965 byl jmenován papežem Pavlem VI. kardinálem, 1965 povolen odchod do Říma (zde založil České náboženské středisko Velehrad); věřil v návrat do vlasti. Je pochován v kryptách pod bazilikou sv. Petra.

Diplomová práce

státem“, i když v něm šlo především o něco podstatně jiného.⁴³ Paragraf 7 tohoto zákona stanovil, že člověk, který chce vykonávat duchovenskou, kazatelskou nebo jinou činnost týkající se církve či náboženských společností, musí mít bezpodmínečně státní souhlas, což v praxi znamenalo, že mu jeho post mohl být kdykoliv odebrán.

V tomtéž §7 odst. 3 stojí to, že pokud nedojde k udělení státního souhlasu a neobsadí se tak volné místo do třiceti dnů, má stát právo učinit potřebná opatření k zajištění správného chodu v oblasti církevní. Stát mohl jmenovat na uvolněné místo církevního funkcionáře, což bylo v rozporu s předpisy církevního práva. Tuto pravomoc v souvislosti s jmenováním biskupů uplatnil stát pouze jednou, a to 13. 12. 1950, kdy stát dosadil za banskobystrického „ordináře“⁴⁴ kolaborujícího kněze Jána Dechta. Církvi nebyl respektován a stát se „poučil“ o nepoužitelnosti zmíněného ustanovení. Řada dalších právních kroků měla znepříjemnit fungování církve jako instituce.⁴⁵ Dne 12. 7. 1950 byl vydán trestní zákon č. 86/1950 Sb., který zavedl pod §§ 173, 174 skutkovou podstatu trestného činu maření dozoru nad církvemi, což znamenalo, že každý duchovní musel mít státní souhlas k výkonu duchovenské činnosti. Pokud státní souhlas neměl a prováděl by duchovenskou činnost, dopustil by se trestného činu. Pro doplnění uvedu ještě zákon o právu rodinném č. 265/1949 Sb. ze 7. prosince (provádění sňatku civilních, neboť církevní sňatek nebyl dle zákona uznávaný, to znamenalo, že pokud někdo chtěl uzavřít manželský svazek před Bohem, musel mít

⁴³ In HANUŠ, Jiří; STRÍBRNÝ, Jan. *Stát a církev v roce 1950*. Vyd. 1. Brno: CDK, 2000. s. 26

⁴⁴ Příslušník církve bez duchovenské hodnosti.

⁴⁵ Další omezení byla nasměrována proti církevním základním i středním školám. Do škol nastoupili vládní zmocněnci, kteří se snažili získat diskreditující informace. Posléze došlo k postupnému uzavření těchto škol. Náboženská výchova se vyučovala dle §19 zákona č. 95/1948 Sb. z 21. 4. 1948 o základní úpravě jednotného školství, provedeného vládním nařízením č. 196/1948 Sb. z 26. 7. 1948. Na počátku padesátých let byla náboženská výchova klasifikovaným předmětem, tento stav byl změněn zákonem č. 31/1953 Sb., kdy se náboženství stalo nepovinným a neklasifikovaným předmětem. Zákonem o vysokých školách č. 58/1950 Sb. z 18. 5. 1950 byly vyloučeny teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze a Univerzity Palackého v Olomouci ze svazku univerzit (§33) a všechny bohoslovecké fakulty podřízeny nikoliv Ministerstvu školství, ale výlučně Státnímu úřadu pro věci církevní (§34). Vláda tímto zákonem měla pravomoci na upravení režimu bohosloveckých fakult, což také učinila nařízením č. 112/1950 Sb. ze 14. 7. 1950. Uvedeným vládním nařízením byla zrušena Cyrilometodějská římskokatolická bohoslovecká fakulta v Olomouci a všechny katolické diecézní semináře. O několik let později došlo k vyhoštění Cyrilometodějské římskokatolické teologické fakulty v Praze z Prahy do Litoměřic. Dále pak byla rozdělena Husova čs. evangelická bohoslovecká fakulta v Praze na Husovu československou bohosloveckou fakultu v Praze a Komenského evangelickou bohosloveckou fakultu v Praze. Všechny ostatní reformační teologické školy byly zrušeny a výslovně bylo uvedeno zrušení teologického semináře baptistického a Biblické školy Jednoty českobratrské v Kutné Hoře.

zároveň i sňatek civilní); k témuž datu bylo církvím odebráno právo na vedení matrik dle zákona č. 268/1949 Sb.

3. 1. 4 Postupná likvidace

Od září 1949 SÚC začal shromažďovat přesné informace a materiály o jednotlivých klášterech v republice. 20. ledna 1950 byl ÚV KSČ přijat plán na likvidaci mužských klášterů. Zásah proti řeholníkům byl nazván akce K. Akce byla provedena pod záštitou dvouetapového plánu, který se nejdříve zaměřil na likvidaci nejpočetnějších řádů a dále pak na ty ostatní. Ze 13. na 14. dubna 1950 byla provedena akce K vůči předem stanoveným klášterům (salesiáni – klášter v Králíkách, jezuité – klášter v Bohosudově, františkáni – Hejnice, premonstráti, těšitelé, němečtí rytíři – Broumov). Tato noc je často nazývána jako „Bartolomějská noc“. Druhá etapa akce K proběhla „bez problémů“ (27. – 28. dubna), neboť řeholníci s tímto zásahem příslušníků StB a SNB počítali. „*Během celé Akce K bylo do centralizačních klášterů převezeno 2376 mnichů z 28 řádů a z 219 řádových domů, 175 z nich skončilo v internačních klášterech se zvlášť ostrým režimem.*“⁴⁶ Procesy vedené proti církvi a jejím členům ukazovaly vždy stejným směrem – odnětí svobody či naprostý zákaz činnosti v církevní oblasti.

Československé procesy, politické či církevní, začínají v roce 1950, tedy v době, kdy v okolních totalitních státech už vrcholily. Navíc měly takovou podobu, která se v ostatních totalitních zemích neobjevila. Už první rozsudky v Československu vydaly tolik mrtvých, jako procesy ve všech lidově-demokratických státech v roce 1949. Při inscenování politických a církevních procesů mohli „režiséři“ konstruovat výslechy a obžalobu tak, aby se dotkli nacionalistického citění, to platilo především pro Slovensko. Chyběla-li skutková podstata trestného činu nebo vyhovující motiv, byly vždy po ruce materiály dosvědčující kolaboraci s Němci, fašisty nebo nepřátelský světový názor. Paradoxem zůstává to, že kolaborace a podobné trestné činy byly přiřknuty i těm, kteří byli za války vězněni v koncentračních táborech.

⁴⁶ In *Vlastní provedení akce „K“*. Totalita. /online/. (cit. 2007-11-05). URL: <http://www.totalita.cz/cirkev/cir_05.php>

3. 2 Mediální scéna padesátých let

Velký vliv na politické a církevní procesy měla i média. „*Únor 1948 znamenal pro média zcela nové vymezení jejich role a pro mediální strukturu razantní nástup zcela odlišného, totalitního modelu sdělovacích prostředků. Činnost médií se musela podříditi tomu, aby ve společnosti naplňovala mobilizační, ideologickou funkci. Média neodpovídala za svoji činnost veřejnosti ani svým vydavatelům, nýbrž vedoucí politické síle. V případě poúnorového režimu měla média za úkol svým působením přispívat k budování socialismu, uvědomování lidu a boji s vnitřním i vnějším nepřítelem.*⁴⁷ Novináři, kteří nechtěli spolupracovat s režimem, byli hromadně vylučováni ze svazu novinářů. To znamenalo konec profesního života, protože kdo nebyl členem Svazu novinářů, ten nemohl v médiích pracovat. Národní shromáždění přijalo zákon č. 184/1950 Sb. o vydávání časopisů a o Svazu československých novinářů. Tento zákon legislativně upravil to, že vydávání periodického tisku nemohlo být předmětem soukromého podnikání, dále pak definoval poslání Svazu československých novinářů a ukládal povinné členství všem novinářům z povolání.⁴⁸ Zákon vyšel v platnost 28. 12. 1950. Komunisté nad médii po převratu získali velký vliv, přetvořili mediální sféru v nástroj propagandy.

3. 2. 1 Cenzura

Hlavní posláním médií bylo vyvolání souhlasu s politikou KSČ. „*Bezprostředním dopadem politických změn po únoru 1948 bylo zastaveno zhruba 570 titulů a zavedení přísné kontroly obsahu i personálního obsazení redakcí. Od poloviny 50. let dochází k velmi pozvolné proměně struktury tištěných médií, neboť státní i stranické orgány dospěly k poznání, že dosavadní podoba tisku neodpovídá požadavkům čtenářů a je málo účinná.*“⁴⁹ První cenzurní zásahy následovaly záhy po Vítězném únoru, jejich cílem bylo izolovat československého

⁴⁷ In BLODIGOVÁ, Alexandra; KÖPPLOVÁ, Brabara; SEKERA, Martin. *Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků. Katalog k dějinám českého tisku na území České republiky*. Praha: Ústřední státní archiv, 2002. s. 74

⁴⁸ Soukromé podnikání v oblasti vydávání periodického tisku v podstatě neexistovalo již od roku 1945.

⁴⁹ In BLODIGOVÁ, Alexandra; KÖPPLOVÁ, Barbara; SEKERA, Martin. *Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků. Katalog k dějinám českého tisku na území České republiky*. Praha: Ústřední státní archiv, 2002. s. 74

občana od nevhodných domácích i zahraničních informací a zároveň plánovitě mu znemožnit kontakt se světovými názory. I z těchto důvodů se od počátku 50. let režim pokoušel systematicky omezit příjem západního vysílání, nebo alespoň rušit zahraniční rozhlasové vysílání. Oproti tomu hlavní funkcí tisku se stalo působení na pracující lid, a to i prostřednictvím vesnických či závodních novin.

Československý rozhlas vysílal záznamy politických procesů, které byly přísně cenzurovány a přizpůsobeny komunistické ideologii. Cenzura se stala součástí každodenního života. Fungovala nepřetržitě a to i jako podstatná součást stranického řízení médií, osvěty a kulturního života. V oblasti kulturní a ideologické se realizovala naprosto běžně. Od roku 1948 až do roku 1953 se výrazně prosazovala stranická cenzura, později pak i cenzura státně-stranická.⁵⁰ Nastolení cesty v oblasti netržní ekonomiky v médiích předznamenal už samotný vývoj po 2. světové válce, nástup totality pouze umocnil výsledný dopad na celkový vývoj v této oblasti. Kulturní, mediální a osvětovou kontrolu zajišťovala Kulturní rada, která od září 1948 projednávala zásadní otázky týkající se ideologie, kultury, osvěty, výchovy strany, legislativní zásahy a opatření ve školství, tisku, filmu, rozhlasu či tělovýchově. Mezi další kompetence tohoto úřadu patřila i zásadní rozhodnutí v politice ministerstva školství a ministerstva informací. Mimo to projednával i kádrové otázky, obsazování pracovních pozic atd. Samotná rada však ve výčtu svých rozhodovacích kompetencí jednala pouze v obecném rámci. Kontrolu jako takovou zajišťovala příslušná kulturně propagační oddělení Ústředního výboru KSČ (dále ÚV KSČ). Kontrolu a řízení tisku podváděl tiskový odbor ÚV KSČ, v krajských a okresních úrovních tiskoví referenti. „*Generální tajemník ÚV KSČ Rudolf Slánský už v březnu 1948 vymezil, že hlavním úkolem tiskového odboru je dodávat politické direktivy všemu tisku, dirigovat nejen stranický tisk, ale i mimostranický tisk druhých stran a organizací.*“⁵¹ Tiskový odbor se začal rychle rozrůstat, v letech 1949 – 1951 v něm působili dva vedoucí a třináct pracovníků. V následujících letech byl odbor rozdělen na dva: tiskový a pro rozhlas. Knižní publikační činnost spadala pod Lektorskou radu ÚV KSČ. Od roku 1953 pak na území Československa fungovala Hlavní správa tiskového dohledu, která zasahovala do oblasti filmu, začínající

⁵⁰ Srv. KAPLAN, Karel; TOMÁŠEK, Dušan. *O cenzuře v Československu v letech 1945 – 1956*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994. s. 12

⁵¹ In *Tamtéž*. s. 12

televize, periodického i neperiodického tisku a rozhlasu. Krátce po únoru čelní představitelé komunistického zřízení zakázali či jiným způsobem zlikvidovali většinu tisku nekomunistických stran, zastavili všechny nekomunistické krajské časopisy, ponechali jim pouze deník a tisk pro funkcionáře. Obdobné zásahy poznamenaly i tisk některých společenských organizací a institucí. Od konce roku 1948 zlikvidoval nový režim 27 katolických časopisů na území Čech a 28 na Slovensku.⁵² Redakce deníků a týdeníků dostávaly obecně politické směrnice od tiskového odboru ÚV KSČ, který zároveň i kontroloval, do jaké míry zajišťují politiku KSČ a jak plní předkládané směrnice. Podle nastolených pravidel pak pracovníci tiskového odboru, nebo krajsí či okresní tiskoví referenti hodnotili práci jednotlivých redakcí. V případě, že redakce nespĺňovala zmiňovaná pravidla, proběhly změny ve vedení redakcí deníků či týdeníků. Šéfredaktoři novin, časopisů, rozhlasu a státní tiskové kanceláře byli stranicky odpovědní za ideově politický obsah jednotlivých vydání, dále pak za dodržování stranické linie a směrnic. Od listopadu 1950 pak zavedlo ústředí KSČ novou funkci tzv. dohlížečích redaktorů. Dohlížečící redaktoři měli za úkol zamezit provokacím i škůdcovské činnosti nepřátel v tisku a v rozhlase. Po zavedení nových pravidel v oblasti kultury a médií se režimu podařilo dostat svým cílům: podmanit si média, která využil pro hlásání svých „ideálů“. Kromě represí se tak i pomocí nových systémových úprav podařilo režimu na dlouhá léta zamezit či omezit přístup obyvatel k „závadným“ informacím. *„Teror, popravy a vysoké tresty měly zastrašit všechny, kteří nechtěli přijmout únorový diktát, komunistickou ideologii, násilnou kolektivizaci venkova, cenzuru knih, tisku, rozhlasu, omezení náboženských svobod a pošlapání základních lidských práv.“*⁵³

4. Mediální interpretace číhošťského zázraku na přelomu let 1949/1950 pod vlivem komunistické propagandy a cenzury

Definování přátel a nepřátel režimu bylo primárním rysem komunistické ideologie. Do kategorie tzv. nepřátel režimu byla zařazena i církev, která byla

⁵² Srv. KAPLAN, Karel; TOMÁŠEK, Dušan. *O cenzuře v Československu v letech 1945 – 1956*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994. s. 13 – 14

⁵³ In KRATOCHVÍL, Antonín. *Žaluji I. Svědectví a myšlenky o deformacích stalinské justice v Československu*. Vyd. 1. Praha: Dolmen, 1990. s. 23

významnou a vlivnou institucí, tudíž jasně stanoveným nepřítelem režimu, kde bylo možné věřit pouze v jedinou ideologii.

„Důležitou součástí represe padesátých let tvořily masivní propagandistické kampaně, které měly veřejnosti představit „skutečnou tvář nepřátel socialistického zřízení“. Tak tomu samozřejmě bylo i u případu Číhošť.“⁵⁴

V souvislosti s Číhošťským zázrakem se zvedla vlna zájmu o tuto událost. Většina věřících byla přesvědčena o tom, že to bylo Boží znamení. Snahy tehdejší vlády byly vedené proti církvi. Nyní se odehrál zázrak a ještě k tomu v kostele před očima několika věřících. Svého úkolu se ujala média. *„Právě na Toufarově případu v souvislosti s tzv. číhošťským zázrakem chtěly komunistické špičky demonstrovat propojení církevních struktur v Československu se „zrádným imperialismem baleným do vatikánské propagandy“. Měla tak být odhalena „nelidská tvář církve“ a ve veřejnosti vytvořena příznivá atmosféra pro razantní zákrok proti této komunisty tak nenáviděné instituci.“⁵⁵*

4. 1 Novinová kampaň

Hlavním záměrem komunistického vedení bylo tedy ukázat „pravdivé pozadí“ celé události. V první fázi, kdy probíhalo vyšetřování číhošťských událostí ze strany StB, což zahrnuje období od samotné události – pohybu kříže v kostele (prosince 1949) až do zatčení, vyšetřování Instruktažní skupinou Ladislava Máchy až po smrt pátera Toufara do února 1950 – se k veřejnosti ze strany médií či politického spektra nedostaly žádné informace o této kauze. Veřejnost však byla informována prostřednictvím tzv. šeptandy, kdy si obyvatelstvo předávalo informace doslova od ucha k uchu. I přes tuto skutečnost se fakta, i když ve zkrácené podobě, dostávají v oficiální rovině do médií až 1. března 1950 prostřednictvím otištěného projevu Klementa Gottwalda, který ve svém projevu na oslavu Vítězného února hodnotí situaci s číhošťským zázrakem takto: *„Důležitou okolností také je, že vysoká katolická hierarchie zůstala izolována i od ostatních církví v republice. Všechny ostatní církve nekatolické se svým vedením přislíbily provádění zákonů a loajlnost. Z krajů se hlásí, že po složení slibu v církevních otázkách nastalo uklidnění a že se věci stabilizují. Ale jak se zdá, vysoká církevní*

⁵⁴ In KALOUS, Jan. *Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950: zákulisí případu Číhošť*. Vyd. 1. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2001. s. 26

⁵⁵ In *Tamtéž*. s. 11

hierarchie, která se stala koncentračním bodem pro legální vystupování všech reakčních živlů bez rozdílů vyznání anebo i bez vyznání, hledá nové cesty, jak by tyto uklidnění rušila. V posledních dnech máme dva případy, které ukazují tyto metody rozvratné práce.⁵⁶

Je to především tak zvaný zázrak v Číhošti u Ledče nad Sázavou. V malé vesničce prý několikrát se při kázání pohnul krucifix a potom zůstal obrácen k západu. Okamžitě byla tato zpráva roznášena, přijel tam zástupce nunciatury a pak se ukázalo, jak všechno bylo zorganizováno. Šlo se věci na kloub, zjistilo se, a tamější farář se přiznal, že na struně na hřebíčkách z kazatelny krucifixem pohyboval.

Věřící se přesvědčí, jak s posvátným pro ně symbolem zacházeli jako kouzelníci na jarmarku, jak hanebně, hnusné kejklářsky a jarmarečnický bylo zneužíváno citů prostých věřících lidí. Postupně se vyjasňuje, že to měl být jen začátek velkorysé provokace. Chtěli organizovat vraždu kněze a svést ji na nás, a jiné.⁵⁷

Po těchto slovech uveřejněných snad ve všech novinách proběhla poměrně důrazná mediální klamavá kampaň na téma, které si zachovalo označení číhošťský zázrak (obojí většinou v uvozovkách). Články, které vznikaly na toto téma, plnily svůj „bojový úkol“ dokonale. I přes prvotní snahy neinformovat veřejnost o zázraku se nakonec noviny i filmová produkce zúčastnily mediálního tahu proti samotnému Toufarovi, církvi a v nejšířší rovině i proti Vatikánu. Do března se ve vybraných titulech neobjevily žádné informace či zprávy, které by uváděly na „pravou míru“ události v Číhošti.

Novinové články informovaly své čtenáře v zavedené ideologické linii. Nezapomnělo se ani na staré nepřátele režimu, kteří prostřednictvím vlastizrádce Toufara zmanipulovali celý případ tak, aby tak zakryli svou vlastní neschopnost. Tento podvod (jak dobová média označovala události v Číhošti) prý mj. vypovídá i o tíživé situaci západního bloku. „*Situace imperialistů musí být zřejmě velmi špatná, když používají tak drobných šejdířů. Československé reakci nepomohli*

⁵⁶ První případ je opravdu číhošťský zázrak, který spojuje s druhou událostí, a to s úmrtím biskupa v Banské Bystrici. Po jeho úmrtí byl zvolen administrátorem dočasný správce diecéze. Protože si nevyžádali povolení od státu, porušili tak významně (podle Klementa Gottwalda) zákony, které vyšly v platnost začátkem roku.

⁵⁷ In *Dále a směleji v budování socialismu*. Rudé právo. 1. 3. 1950, r. 30, č. 51. s. 4

*špioni a spiklenci, tím méně jí pomohou „zázraky“.*⁵⁸ Mezi spiklence a protistátní živly byl zařazen i Ottavo de Liva.⁵⁹ Podle Hodače *„věděl také o politické intrice, o protistátním zaměření číhošťského podvodu... A proto také musil pan Ottavio de Liva navždy opustit naši republiku. Jeho číhošťská návštěva byla onou kapkou, kterou přetekla číř: protistátní rejdy vatikánského posla překročily míru snesitelnosti.“*⁶⁰ Jeho jméno se hned po Toufarově nejčastěji skloňovalo ve všech novinových článcích.⁶¹

V mediální kampani, kterou ideologové připravili číhošťskému zázraku, neopominuli ani další projev studené války, a to zahraniční média. Ta i přes snahy komunistů omezit jejich přístup na území Československa dokázala do jisté míry proniknout do totalitního mediálního prostoru. Tisk samozřejmě nezapomíná na imperialistická média, která využila zkonstruovanou kauzu. *„Jen „Hlas Ameriky“, který ještě nedávno věděl o tom, že také křížky na rozcestích u nás se naklánějí na západ a že příslušníku SNB – jak prý se tvrdí – upadla při doteku ruka, mlčí teď jako zařezaný!“*⁶²

Obavy komunistů z toho, jak bude zahraniční tisk informovat o tomto případě, však byly oprávněné. Zájem zahraničních médií byl poměrně velký, dokazuje to i fakt, že světový tisk interpretoval zázrak v Číhošti jako výraz lidské touhy po svobodě.⁶³ Téma číhošťského zázraku se objevilo dokonce i v úvodníku novinového titulu New York Times pod názvem *„Zázrak v Číhošti“*.⁶⁴

⁵⁸ In *Na číhošťském „zázraku“ je vidět značka „Made in USA“*. Mladá fronta. 17. 3. 1950, r. 6, č. 65. s. 2

⁵⁹ Ottavio de Liva (1911 – 1965). Vatikánský diplomat, tajemník internunciatury v Praze, na kněze vysvěcen v roce 1934. Dne 12. 7. 1949 ho pověřil čs. úřady vyhoštěný chargé d'affaires Gennaro Verolino dočasným vedením internunciatury. V souvislosti s číhošťským zázrakem byla proti němu rozpoutána kampaň v médiích. Dne 16. 3. 1950 označen jako persona non grata a 18. 3. opouští ČSR. V říjnu 1950 Vatikánem jmenován monsignorem (Msgre.) a radou nunciatury v Rakousku. V roce 1962 se stal titulárním arcibiskupem v Heliopolis in Phoenicia a současně byl jmenován apoštolským internunciem v Indonésii.

⁶⁰ In HODAČ, Vladimír. *Číhošťský zázrak*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo informací a osvěty, 1950. s. 40

⁶¹ Srv. Toto mi potvrdila kvantitativní obsahová analýza. (viz kapitola 9. Výzkum)

⁶² In SLAVÍK, Václav. *Vývoz zázraků*. Rudé právo. 18. 3. 1950, r. 30, č. 66. s. 5

⁶³ Srv. NEŠVERA, K.; STRÖBINGER, Rudolf. *Stalo se v adventu: „číhošťský zázrak“*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 1991. s. 69

⁶⁴ Z noticky v Rudém právu se o zázraku dozvěděl právě Dan Adams Schmidt, dopisovatel New York Times, který se rozjel vyšetřit celou událost do Číhoště. Na základě informací získaných od vesničanů napsal dva články pro New York Times o tomto případě, z toho jeden výše uvedený.

Vedle skryté kritiky imperialistů a kapitalistů se však v kampani objevují i další témata spojená s předkládanou kauzou. Stranou nezůstává ani Vatikán, který představuje v očích komunistického režimu tábor, jenž se dal do služeb amerických světovládných plánů a do služeb válečných štváčů.⁶⁵ Média věnovala největší prostor doznání pátera Josefa Toufara ke spáchání podvodu s číhošťským zázrakem. K otištění tohoto doznání došlo v březnu 1950, tedy po smrti pátera Josefa Toufara (Josef Toufar zemřel 25. 2. 1950). Kampaň byla vedena podle plánu, i když byl Toufar už mrtev. Komunistická média se dokázala obejít i bez hlavního aktéra, chyběl jim v podstatě jen jako postava do připravovaného procesu.

4. 1. 1 Toufarovo doznání

Posmrtné doznání přinášely všechny novinové tituly. Pro vykreslení situace zde použiji protokolární výpověď, která byla následně publikována v novinách s podtitulkem Farář Toufar vypovídá... Nebylo tak významné tím, že se farář Josef Toufar doznal, protože vyšetřovací metody StB dokázaly přinutit i otrlejší, zajímavé bylo v tom, že do detailu popisovalo celý mechanismus, kterým byl údajný podvod proveden.⁶⁶ Mechanismu celého „zázraku“ byl následující: *„Abych mohl sestrojít mechanické pohybování křížem nad oltářem v číhošťském kostele, sehnal jsem spirálové péro o délce asi 12 cm, které jsem potom upevnil jedním koncem ke křížku. Druhý konec jsem připevnil na kousek podvazkové gumy, kterou jsem přivázal k elektrickému vedení na stříšce svatostánku na oltáři. Spodek křížku jsem připevnil třemi gumičkami (vzadu dvě a vpředu jedna) ke svatostánku a vzadu na tělo Kristovo jsem též připevnil jednu slabší gumičku, aby se křížek příliš nenatáčel do strany. Na druhé straně křížku, naproti spirálovému péru, jsem připevnil jednu střevní strunu, kterou jsem vedl skrze drátěné očko, aby se struna nezatrhovala do ostatního elektrického vedení na oltáři. Na strunu jsem napojil slaboučkový ocelový drátek, který jsem vedl z oltáře na zed' na dveře sakristie, kde jsem drátek zachytil na porcelánové izolátorky, po kterých jsem jej dovedl až na kazatelnu. Celou tu mechaniku jsem sestrojil dne 8. 12. 1949, když jsem byl na faře úplně sám. V sobotu dne 10. 12. 1949 jsem si ještě naposled vyzkoušel již*

⁶⁵ Srv. HODAČ, Vladimír. *Číhošťský zázrak*. Vyd. 1. Ministerstvo informací a osvěty, 1950. s. 46

⁶⁶ V totalitní společnosti se jednoznačně stírají rozdíly v jednotlivých médiích, proto i v tomto případě tisk informoval, nezávisle na druhu deníku, naprosto shodně.

Diplomová práce

v kostele toto zařízení a opravil ještě některé mechanické nedostatky. Konec drátu jsem měl na kazatelně připravený tak, že na popuštění se křížek vychýlil automatickým působením spirálového péra směrem na pravou stranu a na zatažení jsem jej vychýlil zas na opačnou stranu. Toto jsem mohl provést, kolikrát jsem chtěl...“⁶⁷ Tak znělo Toufarovo zmanipulované přiznání k zneužití svého postavení za účelem „rozvracení demokratického systému“.

Z rozhovorů se svědky události vím, že páter Toufar byl naprostým antitalentem ve věcech týkajících se jakékoli práce s mechanikou či nějakým zařízením, takže pravděpodobnost, že by sestrojil onen složitý mechanismus, je minimální. „*Neporadil si s prasklou žárovkou, od toho měl na faře mě.*“⁶⁸

Dále tu nesouhlasí den s datem 8. 12. 1949, kdy páter Toufar údajně sestrojil již zmiňovaný mechanismus, neboť toho dne ho navštívil JUDr. Miloslav Skácel. Toufar tedy nebyl sám, po obědě ho dokonce přišel navštívit předseda místního národního výboru. Čas na zkonstruování obtížného mechanismu neměl. Na faře byla i jeho neteř, paní Pospíšilová.

Příliš mnoho svědků v den, kdy mělo dojít ke spiknutí proti republice. Pochopitelné je i to, že novináři vkládali Toufarovi do úst slova a věty, které nikdy nevyřkl. Pracovali pouze s tím, co jim nabídla StB. Navíc dohled tiskového odboru, který kontroloval politickou a ideologickou korektnost mediálních obsahů, byl významným ukazatelem, jak správně informovat čtenáře. Podle dnešních informací, které poskytuje spis AMV – ZV 122, je jasné, že žádný mechanismus nebyl v kostele ani na faře či farnosti nalezen. Celý mechanismus byl sestaven příslušníky StB, fakticky však nikdy nefungoval, takže se jednalo pouze o vykonstruovaný důkaz, který měl ulehčit vyšetřování Státní bezpečnosti. Pohyb kříže měl být detailně prezentován v připravovaném filmovém snímku, proto se konstruováním mechanického zařízení zabývala Technická skupina StB. Tato skupina měla realizovat pohyb křížku ovládaného drátem z kazatelny. Protokol z roku 1968 však obsahuje výpověď zástupce náčelníka Technického oddělení StB: „*My jsme to zkoušeli všelijak, ale nemohli jsme to dát dohromady tak, aby to bylo ovladatelné z kazatelny.*“⁶⁹ Po sestavení modelu svatostánku s původním křížkem Technickým oddělením StB (sestavením byl pověřen sám

⁶⁷ In AMV ZV – 122, srv. *Neslýchaný podvod v Číhošti*. Práce. 3. 3. 1950, r. 5, č. 56. s. 1, 3

⁶⁸ Rozhovor s Marií Pospíšilovou vedený Petrou Čížkovou v Číhošti ze 7. 2. 2001.

⁶⁹ In AMV ZV – 122 (fond případu Číhošť)

velitel Jan Bokr) měl být tento mechanismus uveden do pohybu v průběhu natáčení propagandistického filmu. Takto zkonstruovaný mechanismus však musely ovládat dvě osoby, nikoli jedna, jak původně uvádí vyšetřovací spis (protokol č. 6). Původní verze mechanického zařízení, která byla prezentována veřejnosti prostřednictvím Toufarova doznání v novinách, se StB nikdy nepodařilo uvést v pohyb.⁷⁰

4. 1. 2 Běda tomu, skrze něhož...

Dalším „nevyvratitelným důkazem“ Toufarovy viny měl být film, jenž byl nazván „Běda tomu, skrze něhož“, natočený režisérem Přemyslem Neumannem v březnu 1950. „*Studio dokumentárních filmů natočilo krátký snímek „Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení“, který je zařazen do nových programů našich kin. Tento film odhaluje nejen pravou podobu číhošťského kejklířského „zázraku“, ale ukazuje i hlubší souvislosti, odhaluje, kam až sahaly záměry původců tohoto „zázraku“, odkud až vycházely nitky, které uváděly v pohyb křížek ve svatostánku. Ve filmu jsou zachyceny listy a dopisy, které psal farář Toufar o „zázraku“, písemné výpovědi svědků „zázračného úkazu“, které podnikavě obstaral. Film zachycením celého složitého mechanismu „zázračného“ zařízení ukazuje, že se tento muž v kněžském rouchu nerozpakoval hrát pouťového eskamotéra a jeho reklamního agenta v jedné osobě.“⁷¹*

Tento snímek měl potvrdit oficiální verzi o podvodu pátera Toufara. Film však dokazuje, že Toufar nemohl provést podvod s číhošťským zázrakem. To se stalo námětem řady článků až v roce 1968, protože málokterý novinář by mohl říct v roce 1950, že se jednalo o podvrh. Tato kauza byla fakticky a ideologicky zmanipulovaná, holá fakta se do mediálních obsahů nedostala. Informace se šířily pouze prostřednictvím šeptané propagandy. Film byl sice distribuován po celé Československé republice, ale do Číhoště se nikdy nedostal (i přesto, že tato obec měla kinosál a pravidelně zde probíhalo promítání filmů). Sám Václav Trtík mi v jednom rozhovoru potvrdil, že se na film zajel podívat do Prahy. Konstatoval pouze, že film nezachycoval případ takový, jaký byl ve skutečnosti, že se jednalo o propagandu něčeho, co on, i když byl přítomen pohybu kříže, v této podobě

⁷⁰ In *Tamtéž*.

⁷¹ VANĚK, Karel. Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení. Rudé právo. 10. březen 1950, r. 30, č. 56. s. 1

nezná.⁷² I přesto byl film promítán při soudním líčení ve věci deseti kněží, kteří byli obviněni z různých přečinů proti republice. Mezi nimi byl i Bohumil Vít Tajovský⁷³, který byl mimo jiné obviněn z organizace a propagace číhošťského zázraku. Film využil jako důkaz obžaloby státní prokurátor Dr. Karel Čížek, který tak demonstroval provedení zázraku. Tento snímek měl demonstrovat sílu a vliv komunistické propagandy, kterou poúnorová vláda používala jako prostředek k ovládnutí veřejného mínění.

Dokumentární film by však měl podávat informace o dané skutečnosti. *„Film faktu má své neúprosné zákonitosti a jako jeden z mála žánrů nesnese formální nejistoty. Je postaven na logické konstrukci faktů a argumentů, na konstrukci, jíž nakonec podléhá i obrazová složka.“*⁷⁴ Film Běda tomu, skrze něhož... ovšem tato kritéria nespĺňuje, proto se z dnešního pohledu dá vyvrátit tvrzení, že se jednalo o dokumentární film přinášející rekonstrukci celé události. Pod vlivem komunistické propagandy tak vzniklo dílo, v kterém dochází k vědomé úpravě informací a skutečností, k manipulaci. *„Samozřejmě nechybí kladení sugestivních otázek, které již samy obsahují vždy jedinou možnou odpověď, je tu i „věrohodná“ rekonstrukce, která tehdy patřila k běžným dokumentaristickým metodám; dohady a důkazy (většinou lživé) jsou suplovány rovnou kategorickými tvrzeními, korunovanými verbální pointou o konečném stavu vítězství.“*⁷⁵

Žádný článek, ani soudní dokument či protokol, dokonce ani představený „dokumentární film“, též označovaný jako rekonstrukce, však neinformoval čtenáře a diváky o osudu pátera Josefa Toufara. Kdyby přežil zacházení StB, zřejmě by skončil na lavici obžalovaných spolu s Vitem Tajovským (odsouzen na

⁷² Srv. Rozhovor s manželi Trtíkovými vedený Petrou Čížkovou v Číhošti z 12. 2. 2002.

⁷³ Vít Bohumil Tajovský (1912 – 1999). Kněz, představitel premonstrátského řádu, publicista. V roce 1937 absolvoval kněžský seminář v Hradci Králové. V letech 1934 - 1948 archivářem a knihovníkem želivského kláštera. V letech 1940 – 1945 působil jako profesor na gymnáziu v Humpolci. V lednu 1948 se stal opatem premonstrátského kláštera v Želivi. Dne 30. ledna 1950 byl zatčen a ve vykonstruovaném procesu v dubnu 1950 odsouzen na 20 let těžkého žaláře (obviněn mj. z toho, že pracoval pro vatikánskou zpravodajskou službu, podílel se na zázraku v Číhošti a v želivském klášteře ukrýval zbraně). Byl postupně vězněn v Praze – na Pankráci, na Mírově, ve Valdčicích a Leopoldově. V roce 1960 byl na amnestii propuštěn, ale nesměl vykonávat duchovní službu (s výjimkou let 1968 – 1974). Od roku 1990 se vrátil jako opat do obnoveného premonstrátského kláštera v Želivi.

⁷⁴ In HÁDKOVÁ, Jana. *Jak zabít téma*. Tvar. 8. 8. 1991, r. 2, č. 32. s. 2

⁷⁵ In HÁDKOVÁ, Jana. *Jak zabít téma*. Tvar. 8. 8. 1991, r. 2, č. 32. s. 2

20 let odnětí svobody) a dalšími představiteli církve. „*Komunistická vrchnost totiž chtěla pátera Toufara zneužít v některých z připravovaných procesů.*“⁷⁶

5. Dějinné zakotvení

5. 1 Pražské jaro 1968 a společenské uvolnění (i médií)

„Zhruba od poloviny padesátých let se v Československu prohlubovala krize ideologického zakotvení moci vládnoucí KSČ a zažitých politických schémat. Jejich zpochybňováním vytvářelo prostor pro nastartování společenských, kulturních i ekonomických reforem. Společenskému posunu napomáhaly podněty přicházející na počátku šedesátých let ze Sovětského svazu (kritika stalinského

⁷⁶ In SÚVA, Jiří. *Poslední dny Josefa Toufara*. Katolický týdeník. 11. 12. 1994, r. 5, č. 50. s. 3

dogmatismu, následků kultu osobnosti) a ze západu (levicové hnutí). Navíc režimní propagandu zčásti neutralizovala větší možnost cestovat, a to i na západ. V souvislosti s politickým „táním“ se uvolnil prostor pro rozvoj kulturních a společenských časopisů, které se postupně staly platformou reformního hnutí druhé poloviny 60. let.“⁷⁷ Tyto události se pak označují jako Pražské jaro, které představuje období od ledna do srpna 1968 a které se vyznačuje liberalizací veřejného života v Československu jako důsledek reforem komunistického režimu.⁷⁸

V roce 1968 došlo v komunistickém Československu k pokusu vnést lidský a humánní rozměr do pokračujícího celospolečenského experimentu. „Socialismus s lidskou tváří“ ani budování socialistické společnosti nedospělo zdárného konce. Direktivně řízená a do značné míry politicky zneužívaná ekonomika vytvořila základnu v zaostalých zemích východního bloku, v samotném Československu však zlikvidovala výhodná odbytiště a dospěla do bodu stagnace. O nutnosti radikálních změn v ekonomické sféře se hovořilo již v roce 1964, samotná realizace však proběhla až o tři léta později.⁷⁹

„Pražské jaro představuje jeden z řady reformních pokusů v zemích sovětského bloku, kdy neustálé funkční poruchy režimu a ekonomické problémy nutily vládnoucí komunistické strany k určitým korekturám režimu a pokusům řešit rozpory objevující se ve společnosti. Potřebovaly k tomu spolupráci společnosti, potrebovaly vtáhnout lidi do hospodářských a společenských procesů a musely tedy vytvořit jakousi společenskou jednotu a ochotu ke spolupráci a dát něco výměnou. Stály přitom před problémem, jak to udělat, aniž by tím ohrozily mocenské pozice strany⁸⁰. Počátkem června 1967 na V. sjezdu ČSM zazněly názory týkající se chybějící plurality organizací mládeže, následně pak koncem června 1967 na IV. sjezdu československých spisovatelů došlo ke kritice KSČ a

⁷⁷ In KONČELÍK, Jakub. *Proměny řízení a kontroly médií v roce 1968*. In KONČELÍK, Jakub; KÖPPLOVÁ, Barbara; PRÁZOVÁ, Irena. *Konsolidace a podnikání v České republice a v Evropské unii II*. Vyd. 1. Praha: Maltfyzpress, 2002. s. 314

⁷⁸ Srv. BLODIGOVÁ, Alexandra; KÖPPLOVÁ, Barbara; SEKERA, Martin. *Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků. Katalog k dějinám českého tisku na území České republiky*. Praha: Ústřední státní archiv, 2002. s. 82

⁷⁹ Srv. BĚLINA, Pavel. (et al.). *Dějiny země koruny české II. Od nástupu osvícenství po dnešní dobu*. Vyd. 2. Praha: Paseka, 1993. s. 281

⁸⁰ In. MORAVEC, Jan; NAVRÁTIL, Jaromír; VONDROVÁ, Jitka. *Komunistická strana Československa. Svazek 1: Pokus o reformu (říjen 1967 – květen 1968)*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1999. s. 7

jejího represivního působení v 50. letech a také ke zdůraznění autonomie kultury. Koncem října 1967 se ÚV KSČ musela zabývat ostrou kritikou své neschopnosti řešit celospolečenské problémy. Kritika byla pak následně přenesena na hlavu Antonína Novotného. Neklid ve společnosti rapidně stoupl v důsledku „strahovských událostí“, kdy studenti vyšli do ulic s heslem „chceme světlo“ kvůli neustálým výpadkům elektrického proudu na strahovských kolejích. Studenti byli v Nerudově ulici brutálně napadeni příslušníky Veřejné bezpečnosti.⁸¹

5. 2 Politické změny ve vedení KSČ

„Počátkem ledna 1968 zbavilo plenární zasedání ÚV KSČ A. Novotného funkce prvního tajemníka a přimělo jej omezit se na mocensky bezvýznamný úřad prezidenta republiky.“⁸² Na místo Novotného byl dosazen Alexandr Dubček, který si svým neoficiálním vystupováním získal značnou popularitu. V nově vznikajícím proudu nemělo jít o klasický model demokratického systému, ale o demokratizaci veřejného a stranického života. V březnu Antonín Novotný rezignoval na úřad prezidenta, na jeho místo nastoupil k 30. březnu 1968 Ludvík Svoboda. „Jedním z přelomových bodů úsilí o nastolení „socialismu s lidskou tváří“ bylo vydání Akčního programu KSČ z 5. dubna 1968, jenž proklamoval liberalizaci, pluralitní politický systém a plná občanská práva.“⁸³ Tento program poukazuje na to, že v Československu se uplatnila tzv. reforma shora. „Tj. nikoli reformu, prováděnou ani ne tak samotným nejvyšším politickým vedením, jako spíše reformními silami uvnitř oficiálních politických struktur.“⁸⁴ Za neúspěch v budování nového společenského řádu bylo označeno to, že vedení státu nemělo dostatečné zkušenosti a že určitou roli sehrálo i poznamenání dogmatismem a subjektivismem. Dalším viníkem byla i zostřená mezinárodní situace či stupeň vývoje socialistických států. Stručně řečeno: mohla za to vláda padesátých let, která potlačovala demokratická práva a svobodu lidí, porušovala zákonnost,

⁸¹ Srv. BĚLINA, Pavel. (et al.). *Dějiny země Koruny české II. Od nástupu osvícenství po naši dobu*. Vyd. 2. Praha: Paseka, 1993. s. 281

⁸² In *Tamtéž*. s. 281 – 283

⁸³ In BLODIGOVÁ, Alexandra; KÖPPOVÁ, Barbara; SEKERA, Martin. *Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků. Katalog k dějinám českého tisku na území České republiky*. Praha: Ústřední státní archiv, 2002. str. 82

⁸⁴ In MORAVEC, Jan; NAVRÁTIL, Jaromír; VONDROVÁ, Jitka. *Komunistická strana Československa. Svazek 1: Pokus o reformu (říjen 1967 – květen 1968)*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1999. s. 8

zneužívala moc, což nespravedlivě postihlo řadu občanů, komunistů i nekomunistů.⁸⁵

Nastolením sebekritických přístupů v KSČ odstartovaly nové tendence nejen ve společnosti, ale i v politickém směřování komunistického vedení státu. Rozvíjí se období, které se snaží vyřešit deformitu padesátých let. Demokratizační proces však nevyhovoval zemím Varšavské smlouvy, které se snažily zabránit změně společenského systému. Po květnovém plénu ÚV KSČ zachvátilo společnost nadšení z probíhajících změn, dokonce i u těch, kteří do této doby byli značně skeptičtí. Činnost obnovily organizace jako Junák, Sokol, do značné míry se aktivizovala církve, na veřejnosti se objevily uniformy letců či legionářů. Symbolem pluralitního demokratického systému se staly KAN⁸⁶ a Klub 231⁸⁷, sdružující bývalé politické vězně. Dalším projevem demokratických nálad ve společnosti bylo i schválení zákona o soudních rehabilitacích na konci června 1968 Národním shromážděním.

5. 3 Média v roce 1968

Výraznou roli sehrála i média, která začala fungovat bez cenzurních zákazů. Ačkoli se cenzurní zásahy a pravidla vztahovala na všechna média, režim uplatňoval vůči sdělovacím prostředkům dvojí přístup. Od XII. sjezdu KSČ (proběhl v roce 1962) se stala určujícím kritériem v posuzování míry cenzurních zásahů teze, že „kritika chyb a veřejná polemika je přípustná a že bez ní není možný pokrok.“⁸⁸ Kulturně-politické týdeníky, vědecké či populárně-vědecké revue a profesní tisky, které byly určené užšímu okruhu recipientů, získaly mnohem větší prostor a do jisté míry volnou ruku v oblasti předkládaných informací. Čtenáři si tak mohli přečíst kritické stati, polemiky nebo diskusní materiály, které přispěly k utváření a šíření reformních myšlenek.

⁸⁵ *Akční program Komunistické strany Československa přijatý na plenárním zasedání ÚV KSČ dne 5. 4. 1968*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1968

⁸⁶ KAN (Klub angažovaných nestraníků). Založen 8. 4. 1968.

⁸⁷ Název byl odvozen od zákona č. 231/1948 Sb. na ochranu lidově-demokratické republiky, protože podle něj byla většina politických vězňů odsouzena. Klub byl založen 31. 3. 1968.

⁸⁸ In HOPPE, Jiří. *Pražské jaro v médiích: Výběr z dobové publicistiky*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2004. s. 9

5. 3. 1 Zrušení cenzury a uvolnění mediálních témat

Tento rozdílný přístup přispěl k rovnoměrnému uvolňování v oblasti cenzury. To vedlo k zrušení předběžné cenzury na jaře 1968. Následným vývojem došlo i k legislativní úpravě, zákonem č. 84/1968 Sb. z 26. 6. 1968 byl změněn zákon č. 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích, a to paragrafem číslo 17, kde je uvedeno: „*Cenzura je nepřípustná. Cenzurou se rozumějí jakékoli zásahy státních orgánů proti svobodě slova a obrazu a jejich šíření hromadnými informačními prostředky.*“⁸⁹ Dále pak zákon upravuje roli šéfredaktora, který je stále zodpovědný za uveřejněné mediální obsahy. Příkladem uvolnění mediální scény je i manifest Dva tisíce slov, který je jedním z nejvýznamnějších případů dialogu občanů s mocí skrze média. I přes „oteplení“ společenské situace se objevily hlasy, které manifest Dva tisíce slov výrazně kritizovaly. „*A. Indra jej v dálnopisu PÚV⁹⁰ KSC, rozesílaném po prvním dnu jednání, označil za akt, který by ve svých důsledcích mohl podněcovat kontrarevoluční situaci. Druhý den bylo přijato stanovisko PÚV KSC, konstatující, že tento manifest se objektivně obrací proti nové politice strany a vlády.*“⁹¹

V období Pražského jara se v médiích objevovala velmi zajímavá témata, která byla kořeněna skandály. Mezi nejvíce skloňovaná témata se dostala problematika rehabilitací, činnost generála Šejny, smrt Jana Masaryka, strahovské události, činnost lidových milicí, obálková aféra či přítomnost sovětských vojsk v zemi. Z výčtu nastolených témat je zřetelně vidět míra uvolnění mediální scény, která do událostí Pražského jara byla střežena pevnou rukou totalitního režimu. Lidé se zajímali o současné dění a opět začali věnovat pozornost médiím. Díky „oteplení“ politické scény vycházela literatura, která předtím vyjít nemohla. V souvislosti s tím klesá náklad Rudého práva a výrazně roste náklad ostatních tiskovin. Na mimořádném sjezdu novinářů bylo rozhodnuto přihlásit se k demokratizaci žurnalistické práce.

⁸⁹ In Zákon č. 84/1968 Sb., paragraf 17

⁹⁰ Předsednictvo ústředního výboru

⁹¹ In NAVRÁTIL, Jaromír; VONDROVÁ, Jitka. *Komunistická strana Československa. Svazek 2: Konsolidace (květen – srpen 1968)*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2000. s. 462

V kontextu událostí v Československu vrcholí nenávistná kampaň sovětského, východoněmeckého a bulharského tisku proti československé cestě k demokracii. V červenci došlo k poradě představitelů SSSR, NDR, Bulharska, Polska, Maďarska ve Varšavě, kde formulovali stěžejní zásadu Brežněvovy doktríny, tedy povinnost komunistických stran bránit socialismus a postavení socialistického společenství. Brežněvovou doktrínou došlo k odvození práva mocensky zasahovat do vnitřních záležitostí socialistických států. ÚV KSČ ČSSR vyjádřila odmítavé stanovisko ke společnému dopisu pěti zúčastněných na varšavské schůzce. K 21. srpnu 1968 na území Československa vstoupilo kolem 750 000 cizích vojáků. *„Po 21. srpnu 1968 sehrála média důležitou roli, stala se hlavní stmelující silou široké veřejnosti a nositelem veřejného mínění – odporu proti okupaci spojeneckými vojsky. Pod nátlakem se českoslovenští představitelé zavázali již 26. srpna v Moskvě, že obnoví pevné řízení sdělovacích prostředků (cenzuru).“*⁹²

5. 3. 2 Konec reformního hnutí

Koncem srpna zřídila vláda ČSSR při předsednictvu vlády Úřad pro tisk a informace, který kontroloval činnost tisku, rozhlasu, televize a ČTK, zároveň pracoval jako informační a konzultační středisko předsednictva vlády pro styk s redakcemi. Zřízením tohoto úřadu byla zavedena určitá míra cenzury. Úřad pro tisk a informace vydával pokyny, kterými se musela řídit jednotlivá média. Absolutní zákaz byl uvalen na používání slov okupace, okupant, dále pak se stala zakázanými tématy problematika týkající se autonomie, neutrality, států Varšavské smlouvy nebo porušení zákonů v souvislosti se vstupem spojeneckých vojsk. Práce na tomto nově zřízeném úřadě nebyla příliš vyhledávána, protože většina obyvatel vstup „spojenců“ neschvalovala.

Potvrzuje to i dokument z 22. srpna, kterým je úvodní prohlášení z mimořádného sjezdu KSČ. *„Československo je suverénním a svobodným socialistickým státem, opírajícím se o vůli a podporu svého lidu. Jeho suverenita byla však 21. srpna 1968 porušena okupační vojsk SSSR, Polska, NDR, Bulharska a Maďarska. Tento čin je zdůvodňován ohrožením socialismu a tím, že o zásah*

⁹² In BLODIGOVÁ, Alexandra; KÖPPLOVÁ, Barbara; SEKERA, Martin. *Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků. Katalog k dějinám českého tisku na území České republiky*. Praha: Ústřední státní archiv, 2002. s. 82

Diplomová práce

bylo požádáno i některými vedoucími československými činiteli. Jak vyplynulo z včerejšího prohlášení ÚV KSČ, z druhého rozhlasového projevu prezidenta republiky, z prohlášení Národního shromáždění i vlády republiky a z prohlášení předsednictva ÚV Národní fronty, žádný kompetentní stranický ani ústavní orgán o takový zásah nepožádal.⁹³ I přes tato odvážná tvrzení se nakonec československá politická scéna upsala Moskevským protokolem k oddanosti Sovětskému svazu a dodatečně tak schválila vstup vojsk Varšavské smlouvy na území Československa.

Média vyzývala ke klidu, novináři odmítli v souladu s příkazy schválit okupaci. Většina lidí se domnívala, že se jedná v podstatě o jakési politické nedorozumění. Okupanti obsadili všechny redakce. Letáky a běžná periodika vycházela samizdatově. Rozhlas vysílal štafetově, z různých studií, aby rozhlasovým redaktorům nebylo znemožněno vysílat. Dokonce i Rudé právo vycházelo samizdatově, dávalo tak najevo svůj nesouhlas se vstupem. Tituly, které se nepodvolily diktátu, byly mimo jiné: Reportér (periodikum Čs. svazu novinářů), Student, MY68, Literární listy (periodikum Literární obce), Politika. Oproti tomu vznikla média vydávaná okupanty, noviny Zprávy a rozhlasový vysílač Vltava. Proti okupaci se zvedla vlna odporu a nepochopení. Příkladem je i sebeupálení studenta Jana Palacha na Václavském náměstí, který svým činem demonstroval nesouhlas se sovětskou okupací a s pokračujícími ústupky okupantům ze strany čs. politické reprezentace.⁹⁴ Jeho čin pak následovali Jan Zajíc a Evžen Plocek. O jejich činech však tehdejší média už neinformovala. Končí období reformního hnutí a začíná období známé jako normalizace.

⁹³ In *Prohlášení mimořádného XIV. sjezdu KSČ určené občanům Československa*. Praha: 22. 8. 1968. In NAVRÁTIL, Jaromír; VONDROVÁ, Jitka. *Komunistická strana Československa. Svazek 3: Kapitulace (srpen – listopad 1968)*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2001. s. 65

⁹⁴ Srv. *Jan Palach*. Totalita. /online/. (cit. 2007-10-22). URL: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_palachj.php>

6. Vliv reformního hnutí roku 1968 a uvolnění práce médií na mediální obraz číhošťského zázraku

Média v Československu byla, stejně jako v ostatních státech sovětského bloku, přímým nástrojem moci. Média utvářela pod vlivem ideologie veřejné mínění, stala se zprostředkovatelem pokynů mocenského centra. *„Informace a komentáře v médiích měly pro občana hodnotu symbolů, zašifrovaných pokynů o tom, co se smí, nesmí anebo naopak musí dělat. Základní rysy československých médií lze podle této obecné charakteristiky shrnout do tří bodů: a) média sloužila KSČ k ovládnutí společnosti a k prosazování její politiky; b) média byla závislá na jednom centru a řízená z jednoho centra; c) média byla nástrojem ideologického*

*boje.*⁹⁵ Z těchto tří základních bodů vycházelo postavení médií, kde vládne totalitní politické uspořádání. I přes mocensky svázanou etapu historického a mediálního vývoje Československa dochází právě v tomto nastoleném období k reformním snahám uvnitř státního zřízení, což se přenáší i na sféru mediální, kulturní, společenskou atd.

6. 1 Číhošť'ský zázrak v roce 1968

Po osmnácti letech naprosté neinformovanosti se tak na titulních stránkách novin objevují téměř zapomenuté kauzy, které však přetrvaly v povědomí lidí. Stejněho osudu se dočkala i kauza číhošťského zázraku. Články, které byly otisknuty, se zabývaly nejenom osobou pátera Josefa Toufara, ale i propagandistickým filmem *Běda tomu, skrze něhož...*, který byl natočen jako důkaz odhalení viny číhošťského faráře.

Věrohodností zmiňovaného snímku se zabýval Jiří Brabenec, redaktor Lidové demokracie. Řada autorů se díky nové situaci ve společnosti mohla vrátit k problematice padesátých let a informovat o tomto tématu téměř bez jakýchkoli cenzurních zásahů. Číhošťský zázrak splňoval kritérium zajímavosti. Obsahoval řadu detailů, které můžeme řadit mezi atraktivní pro publikum. Problém rehabilitací byl obecně velmi zajímavý, přiřadíme-li k němu konkrétní osobu, navíc z církevních kruhů, umučenou režimem, máme téma, které stojí za prozkoumání. Páter Josef Toufar byl nejen knězem, ale také člověkem, který se stal obětí silného režimu, kterému nakonec podlehl. Navíc zde existovala řada nevyřešených otázek ohledně filmového snímku, který si v padesátých letech nikdo nedovolil kritizovat. Mnoho určujících faktorů se objevilo v jednom jediném případě. Proto se v reformním roce Jiří Brabenec pokusil vypátrat více informací o „zapomenuté“ kauze.

6. 2 Číhošť'ský zázrak v Lidové demokracii

Brabencovou snahou bylo do jisté míry i očistit Toufarovo – komunistickou propagandou pošpiněné – jméno. V roce 1968 napsal řadu článků, kde čtenáře seznamoval s celým případem a také s tím, jak probíhalo natáčení varovného

⁹⁵ In HOPPE, Jiří. *Pražské jaro v médiích: Výběr z dobové publicistiky*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2004. s. 9

snímku. Během svého pátrání mluvil zhruba se 160 svědky, součástí jeho pátrání po odhalení skutečnosti, byly i teorie o provokaci a teorie o zázraku. Po získání a ověření nových informací bylo jasné, že prezentované úřední zprávy a film, nemohou odpovídat skutečnosti.

6. 2. 1 Brabencovy teorie

Během ucelování všech získaných informací, svědectví a detailů události rozvinul Brabenec dvě stěžejní teorie. První z nich označil jako teorii o provokaci, která přirozeně vyplývá z praktik používaných StB. Součástí teorie o provokaci byl perzekuční plán. „*V plánu perzekuce byl vyhlédnut kostel v Čihošti proto, že je na okraji obce a kdokoli se do něho může za šera neviděn vloudit. Bylo tu – snad v napodobeném křížku – umístěno rádiem ovlivnitelné zařízení. Tak stačilo, aby člověk, který se vetřel na pobožnost, ve vhodném okamžiku při kázání stiskl v kapse tlačítko – a ejhle, byl tu zázrak. Drátky od kazatelny natáhli provokatéři dodatečně, protože nikdo by neuvěřil, že technický antitalent Toufar by něco takového dokázal. V noci pak agenti křížek znovu vyměnili nebo z něho odstranili své zařízení. Proti této domněnce ovšem hovoří některá svědectví, zejména pokud jde o vychýlení kříže mimo těžiště. Kdyby byl podstavec zatížen olovem, asi by to lidem, kteří měli křížek v ruce, neušlo.*“⁹⁶ Další teorií, o které se často hovoří v souvislosti v čichoštském zázraku, je teorie o zázraku. „*Taková teorie podle svědectví opata Tajovského a dalších duchovních nebyla z jejich strany vyslovena. Kdyby událost v Čihošti měla být prohlášena za nadpřirozený zjev, vyžadovalo by to komplikovaného a léta trvajícího šetření. Žádné takové řízení nebylo a nemohlo být zahájeno. Také k domněnce, že by událost mohla mít nějakou souvislost s telekinezí nebo s nějakými dosud neznámými přírodními zákony, se dosud žádní vědečtí pracovníci nevyjádřili. Tak tedy v tomto smyslu zůstává nad Čihoští zatím otazník.*“⁹⁷ Nehledě na skutečnost, že totalitní smýšlení ve státě ani žádné vyšetřování neumožňovalo. Po příjezdu vatikánské delegace, která měla událost vyšetřit, se rozběhlo „vyšetřování“ StB. Vyhoštěním vatikánských duchovních, v podání Státní bezpečnosti špiónů, se mohlo naplno rozběhnout potřebné vysvětlování události prostřednictvím komunistické ideologie.

⁹⁶ In KRATOCHVÍL, Antonín. *Žaluji III. Cesta k Sionu*. Vyd. 1. Praha: Dolmen, 1990. s. 165

⁹⁷ In KRATOCHVÍL, Antonín. *Žaluji III. Cesta k Sionu*. Vyd. 1. Praha: Dolmen, 1990. s. 165

6. 3 Běda tomu, skrze něhož... po druhé

Dalším předkládaným tématem Jiřího Brabence byl film *Běda tomu, skrze něhož...*, který měl být rekonstrukcí zázraku. Brabenec se prostřednictvím médií pokusil prezentovat nevěrohodnost tohoto dokumentárního snímku, protože existuje celá řada důkazů dokládajících, že se jedná o podvod, nikoli „dokumentární film“.

Na rozkaz komunistického vedení byl vybrán štáb, scénárista i hlavní protagonista. Filmaři dostali k dispozici 8 mm pracovní film StB, podle něhož měli vytvořit dokumentární 16mm film s tím, že StB pro filmování zapůjčí Toufara. Ten měl na kazatelně autenticky předvést, jak celý „zázrak“ zinscenoval. Film byl natočen v březnu, krátce byl promítán po celé Československé republice. O realizaci filmu rozhodla tzv. církevní šestka, v čele s Alexejem Čepičkou.⁹⁸ Čepička natočením zmíněného snímku pověřil StB. *„Natočený film neuspěl, protože od počátku byl považován za nevěrohodný; už pro některé detaily, jako třeba květiny na oltáři v adventu, které autorům neznalým liturgie unikly.“*⁹⁹ Pravdivost tohoto tvrzení potvrzuje i to, že film se nikdy nedostal do Číhoště, protože film nejen, že představuje pátera Josefa Toufara ztvárněného „hercem“, ale vystoupila v něm řada komparsistů, kteří představovali obyvatele Číhoště, v podstatě svědky celé události. Samotní tvůrci však označovali tento snímek jako dokument, v němž se objevují reální aktéři celého „zázraku“. Brabencovy důkazy o dokumentárnosti filmu *Běda tomu, skrze něhož...* nabízejí následující výčet.

- 1) *„Nezachycuje lidi, kteří šli do kostela k „záračnému křížku“, ale účastníky pohřbu pí Navrátilové z Číhoště, která zemřela 27. 2. 1950.“*

⁹⁸ Tzv. církevní šestka bylo označení pro Církevní komisi ÚV KSČ. Tato komise vznikla na jaře 1949. Již před vznikem této komise existoval stranický partner pro jednání s církvemi (církevní komise při ÚV KSČ a při Ústředním akčním výboru Národní fronty). Represe, které nastoupily hned po únoru 1948, byly zaměřeny proti jednotlivým představitelům církve, řádům, církevním spolkům, tisku, teologickým fakultám, bohosloveckým učilištím apod. Jednoznačným směrem pak ukazovala i politika KSČ vůči Vatikánu; cílem bylo diskreditovat postavení papežského stolce před československou veřejností. Diskuze mezi státem (nyní ve vedoucí pozici KSČ) a zástupci biskupů nevedly k oboustranně přijatelným závěrům, a to hlavně pro konfrontační styl uplatňovaný ze strany komunistů. Hlavním cílem církevní šestky, jmenovaná předsednictvem ÚV KSČ 25. dubna 1949, bylo aktivně tvořit a uskutečňovat církevní politiku KSČ. Složení církevní komise v době věznění Josefa Toufara bylo následující: Alexej Čepička, Václav Kopecký, Zdeněk Fierlinger, Vladimír Clementis, Viliam Široký a Jiří Hendrych.

⁹⁹ In RÁZEK, Adolf. *P. Toufar – Oběť proticírkevní strategie režimu. Příspěvek vyšetřovatele ÚDV na konferenci Stát a církev v Československu 1950 z 21. 6. 2000.* In KALOUS, Jan. *Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950: zákulisí případu Číhošť.* Vyd. 1. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2001. s. 111

Diplomová práce

- 2) *Školní úlohy žáků z Číhoště byly podvrženy, nic takového se ve škole, jak svědčí tehdejší učitelka, nepsalo.*
- 3) *Křížek byl napojen na všelijaké gumičky a silné spirálové péro, které by každý návštěvník musel ihned spatřit. Toto zařízení zakrývala velká kytice umělých květin.*
- 4) *Podle protokolárních svědectví účastníků „zázraku“ však zde žádné takové květiny nebyly, a také být nemohly, protože šlo o třetí neděli adventní, kdy taková výzdoba na oltáři být nesmí. Kdyby tam ta kytice tehdy byla, bylo by to věřícím tak nápadné jako motoristovi automobilista, který jede v srpnu z Kolína do Čáslavi se sněhovými řetězy.*
- 5) *Farářův mechanismus na kazatelně zakrývá několik knih, mezi nimi silný misál – ale ten se na kazatelnu nikdy nedává! Při rekonstrukci, kterou jsem provedl s farářem Kavříkem, jsme zjistili, že ostatní tři knihy jsou silné celkem 5 a půl cm a při pohledu z kůru – kde byla řada věřících – by mechanismus nezakryly.*
- 6) *Na filmovém záběru farář Toufar ukazuje levou rukou na svatostánek a pravou tahá za mechanismus, krytý knihami. Podle svědectví z protokolů měl však pravou ruku na prsou.*

A konečně důkaz naprosto nevyvratitelný: Z úředních dokladů ještě prokáži, že v době filmování byl Josef Toufar již řadu dní mrtev – ve filmu vystupoval jiný, maskovaný muž. Proto také na propagačním snímku nikdo faráře Toufara s určitostí nepoznal.¹⁰⁰ Podle vyšetřovacích protokolů AMV – ZV 112 vím, že farář Toufar byl dovezen do Číhoště, aby ztvárnil hlavní roli ve snímku Běda tomu, skrze něhož, ovšem protokoly potvrzují i to, že kvůli ustavičnému bití, psychickému a fyzickému nátlaku nebyl ani schopen sám se pohybovat, natož pak ukazovat zázračný pohyb kříže pomocí gumiček a provázků. Proto byl také Toufar, podpírán dvěma příslušníky StB, převezen zpět do věznice. Velitel Technického oddělení StB Jan Bokr v roce 1962 konstatoval následující: „Byl ve velmi špatném zdravotním stavu, bledý, poškrábaný, rty rozpraskané, těžko mluvil a myslím, že jej stále dva orgáni drželi.“¹⁰¹ Toufara proto nahradil při natáčení

¹⁰⁰ In BRABENEC, Jirí. *Jak a proč zemřel farář Josef Toufar*. Lidová demokracie. 12. 5. 1968, r. 24, č. 130. s. 3

¹⁰¹ In AMV ZV – 122 (fond případu Číhošť)

pracovník ministerstva vnitra, protože měl za sebou 3 teologické semináře.¹⁰² Tento fakt potvrzuje i svědectví těch, kteří pátera Josefa Toufara na varovném snímku nemohli poznat.¹⁰³ Jiří Brabenec se pokusil prostřednictvím svých článků oslovit veřejnost, poukázat na zřůdnost režimu a hlavně nalézt pravdu. Možná i proto, že se tato kauza i po osmnácti letech medializovala, vstupuje do vyšetřování i Společnost pro lidská práva. Svoji angažovanost odůvodňuje tím, že Ladislav Mácha jako velitel Instruktažní skupiny StB z roku 1950 a zároveň i ten, kdo prokazatelně zapříčinil úmrtí Josefa Toufara, dosud nebyl potrestán. Do boje za spravedlnost se pouštějí i prostí lidé, kteří prostřednictvím novinových článků apelují na vojenskou prokuraturu, aby celou kauzu důkladně prošetřila.¹⁰⁴

6. 4 Stíhání Ladislava Máchy v letech 1968 – 1970

V souvislosti s celým vývojem událostí tzv. Pražského jara v roce 1968 a publikováním celé kauzy se rozběhlo vyšetřování případu smrti Josefa Toufara Vyšší vojenskou prokuraturou (dále VVP) v Táboře pro trestný čin vraždy podle paragrafu 219 trestního zákona. Vyšetřování bylo tedy vedené proti kpt. MV Ladislavu Máchovi. Výsledkem bylo pouze to, že VVP zastavila vyšetřování z důvodů promlčení trestného činu. *„Vyšetřováním bylo prokázáno, že se nejednalo z pohledu trestního práva o vraždu, ale o trestné činy ublížení na zdraví a zneužívání pravomoci veřejného činitele, o mučivé útrapy, a to ve znění bývalého c. k. vojenského zákona č. 19 z roku 1855, který byl převzat do právního řádu ČSR. Všechny tyto činy však byly již podle platného trestního zákona promlčeny. Do usnesení podal - tehdy již JUDr. MÁCHA - stížnost, kterou Nejvyšší soud za předsednictví pplk. JUDr. Jana FUCIMANA dne 5. března 1970 projednal, usnesení VVP zrušil a nařídil nové projednání, kterému bylo vyhověno. Věc byla vyšším vojenským prokurátorem odložena a trestní stíhání JUDr. MÁCHY bylo 16. května 1970 zastaveno. Materiál z vyšetřování shromážděný tehdejším prokurátorem JUDr. Podhradským však zachoval mnohá důležitá a již neopakovatelná svědectví.“*¹⁰⁵

¹⁰² Srv. *Tamtéž*

¹⁰³ Podle Nešverovy a Štröbingerovy knihy *Stalo se v adventu... měl faráře Toufara ve filmu ztvárnit samotný Dr. Karel Čížek, spis ZV – 122 mi však tuto domněnku nepotvrdil.*

¹⁰⁴ Takový apel otiskla i *Lidová demokracie: Zaměstnanci Kovofiniše k případu Ladislava Máchy*. 13. 7. 1968, r. 24, č. 192. s. 3

7. Dějinná zakotvení

7. 1. Přebrot roku 1989 a změna postavení médií

Impulsem k výbuchu nespokojenosti se stalo brutální rozehnutí demonstrace, kterou na pátek 17. listopadu 1989¹⁰⁶ svolaly nezávislé studentské iniciativy. „*Pobouření veřejnosti, vyvolané paralelou mezi postupem nacistických a komunistických represivních sil, vystupňovala ještě falešná, zřejmě tajnými službami vyrobená zpráva o zabití jednoho studenta policií.*“¹⁰⁷ Ve společnosti začaly výrazné protesty, které odsuzovaly tento zákrok, žádalo se o důkladné vyšetření a celkovou revizi dosavadní politiky. Od násilností se opatrně distancovaly některé oficiální struktury, mj. Čs. strana socialistická a Socialistický svaz mládeže, v pondělí 20. 11. 1989 i jejich deníky Svobodné slovo a Mladá fronta. Veřejnost svůj vzdor a nesouhlas s dosavadním děním a politikou demonstrovala stávkami, kterou zahájili studenti vysokých, částečně i středních

¹⁰⁵ In RÁZEK, Adolf. *P. Toufar – oběť proticírkevní strategie režimu. Příspěvek vyšetřovatele ÚDV na konferenci Stát a církev v Československu 1950 z 21. 6. 2000.* In KALOUS, Jan. *Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950: zákulisí případu Číhošť.* Vyd. 1. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2001. s. 111

¹⁰⁶ 50. výročí popravy devíti českých představitelů studentského hnutí a uzavření vysokých škol nacisty

¹⁰⁷ In BĚLINA, Pavel (et al.). *Dějiny země Koruny české II. Od nástupu osvícenství po naši dobu.* Vyd. 2. Praha: Paseka, 1993. s. 309

škol a zaměstnanci divadel. Stávky tak zahájily sametovou revoluci¹⁰⁸, která na místo násilných prostředků využila informační a propagační působení.¹⁰⁹

7. 1. 1 Sametová revoluce

Představitelem opozičního hnutí se v neděli 19. listopadu 1989 stalo Občanské fórum (OF), které reprezentovalo široké názorové spektrum veřejnosti. Na Slovensku vznikla Verejnost' proti násiliu (VPN). Do politického života se vrátil Alexandr Dubček a další představitelé generace z roku 1968, roli uznávané autority však převzal Václav Havel. Mohutnými manifestacemi pořádanými disidenty ve dnech 21. – 26. listopadu na Václavském náměstí, později i na Letenské pláni dávali obyvatelé najevo, že konec totality si přeje většina národa.

Po příchodu dělníků z ČKD bylo komunistům jasné, že ztratili oporu u sociální vrstvy, jejímž jménem vládli 41 let. I přes snahu některých komunistů zmanipulovat Lidové milice a armádu vedení v čele s Milošem Jakešem podalo 24. listopadu na mimořádném zasedání ÚV KSČ demisi. Zvrat nenastal ani po pokusu premiéra Ladislava Adamce zformovat vládu s převahou komunistů.¹¹⁰

7. 1. 2 Nová vláda

Symbolicky 10. prosince 1989¹¹¹ z prezidentského úřadu odstoupil Gustáv Husák, který krátce před svou abdikací jmenoval tzv. vládu národního porozumění, v jejíž čele stanul Marián Čalfa, bývalý vysoký úředník a komunistický ministr pro legislativu. Nová vláda byla většinově zastoupena zástupci Občanského fóra a Verejnosti proti násiliu, kteří převzali odpovědnost za řízení státu. Prvotním krokem nové vlády bylo zrušení ústavního článku o vedoucí úloze komunistické strany, KSČ tak ztratila politický monopol a řada komunistických poslanců musela být odvolána ze zákonodárných sborů. Jejich místa převzali představitelé nových politických stran. Předsedou transformovaného Federálního shromáždění se stal Alexandr Dubček. 29. prosince

¹⁰⁸ Pojmenování sametová, někdy také něžná revoluce, se stalo označením pro pád komunismu v ČSSR. Toto označení vytvořili západní novináři.

¹⁰⁹ Srv. BĚLINA, Pavel (et al.). *Dějiny zemí Koruny české II. Od nástupu osvícenství po naši dobu.* Vyd. 2. Praha: Paseka, 2003. s. 309

¹¹⁰ Srv. BĚLINA, Pavel (et al.). *Dějiny zemí Koruny české II. Od nástupu osvícenství po naši dobu.* Vyd. 2. Praha: Paseka, 2003. s. 309

¹¹¹ 10. prosinec – Den lidských práv

1989 byl novým prezidentem zvolen Václav Havel.

Nová vláda připravovala ekonomickou reformu, která vyvrcholila sporem mezi sociálně demokraticky orientovaným místopředsedou vlády Valtrem Komárkem a federálním ministrem financí Václavem Klausem.¹¹²

7. 1. 3 Demokratické volby

Hlavním úkolem vzniklé vlády byla postupná změna právního řádu a příprava demokratických voleb, které se konaly 8. a 9. června 1990. Převažujícím názorem těchto voleb bylo jasné ne pro komunistickou stranu. Nadpoloviční většinu hlasů v Čechách získalo Občanské fórum, na Slovensku pak zvítězila Verejnost proti násiliu. Prezidentem České a Slovenské Federativní republiky¹¹³ se stal Václav Havel. Politická a ekonomická transformace společnosti však neproběhla podle očekávaných představ. Vítězná hnutí nezvládla svoji politickou úlohu, na počátku roku 1991 se OF rozpadlo. Liberální skupina se soustředila v Občanském hnutí (OH) Jiřího Dientsbiera, Klausovi stoupenci radikální ekonomické reformy a pravicové politiky založili Občanskou demokratickou stranu (ODS), která měla nejvíc křesel v parlamentu. Z Občanského fóra se vyčlenila vlivná konzervativně-liberální Občanská demokratická strana (ODA). Problémy nastaly i ve Verejnosti proti násiliu, které vyústily v odchod většiny členů do nového Hnutí za demokratické Slovensko, jehož předsedou se stal Vladimír Mečiar. Pravicově smýšlející členové VPN se sešli v nepočetné Občanské demokratické unii. Další vývoj politické scény se pak odrážel v nejrůznějších kampaních a politických zápasech. Mezi nejvýraznější patří Havlův neúspěšný pokus o rozšíření prezidentských pravomocí, boj o lustrační zákon, který měl odstranit z vedoucích funkcí státního sektoru bývalé komunisty a zároveň odstranit i zástupce či příslušníky bývalé Státní bezpečnosti.¹¹⁴ „*Nadějí na posílení pozic se nevzdávaly ani staronové strany (Československá sociální demokracie), nové (Křesťansko demokratická strana) či překotným vývojem*

¹¹² Srv. BĚLINA, Pavel (et al.). *Dějiny zemí Koruny české II. Od nástupu osvícenství po naši dobu*. Vyd. 2. Praha: Paseka, 1993. s. 310

¹¹³ Nový oficiální název Československa.

¹¹⁴ Srv. BĚLINA, Pavel (et al.). *Dějiny zemí Koruny české II. Od nástupu osvícenství po naši dobu*. Vyd. 2. Praha: Paseka, 1993. s. 310 - 311

*procházející tradiční (KDU – ČSL) strany, jejichž zástupci se ocitli v parlamentu.*¹¹⁵

7. 2 Média v polistopadové éře

Mediální sféra po pádu komunismu začíná opět fungovat bez cenzorských zásahů a otevírají se tak nové možnosti pro vznik nových titulů. Naše mediální scéna se začíná plnit novými tituly různých žánrů. Výrazným projevem uvolnění vydavatelských poměrů je pak i vznik bulvárních médií, která často přinášejí neuvěřitelná odhalení.

Následným vývojem dochází k legislativní úpravě zákona č. 81/1966 Sb., který je nahrazen zákonem č. 86/1990 Sb. o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích. Tato novela tiskového zákona zrušila zákon č. 127/1968 Sb. a vypustila z něj některá ustanovení, mj. např. § 2 o „rozvíjení socialistického vědomí občanů v duchu zásad ústavy a idejí politiky KSČ jako vedoucí síly“ a o „spoluvytváření socialistického veřejného mínění“. Zároveň pak tato novela obnovila zákon č. 84/1968 z 26. 6. 1968, který říká, že cenzura je nepřípustná a definuje cenzuru. Novela také upravila podmínky pro vydávání periodického tisku, a to na základě tzv. registrace.¹¹⁶ Zákon nabyl účinnosti 29. 3. 1990 a zrušen byl zákonem č. 46/2000 Sb., kdy s tímto novým zákonem padá registrační povinnost a je nahrazena povinností oznamovací. „Právnická nebo fyzická osoba, která hodlá vydávat periodický tisk, je povinna doručit ministerstvu nejpozději 30 dnů před zahájením vydávání periodického tisku písemné oznámení, které musí obsahovat: a) název periodického tisku, b) jeho obsahové zaměření, c) četnost (periodicitu) jeho vydávání, d) údaje o jeho regionálních mutacích, e) název, adresu sídla a identifikační číslo vydavatele, je-li vydavatel právnickou osobou, anebo jméno, příjmení, bydliště a rodné číslo vydavatele, bylo-li přiděleno, jinak datum narození, je-li vydavatel fyzickou osobou, která vydává periodický tisk na základě živnostenského oprávnění, také jeho obchodní jméno, identifikační číslo a adresu místa podnikání, liší-li se od bydliště.“¹¹⁷

¹¹⁵ In. *Tamtéž*. s. 310 – 311

¹¹⁶ In KÖPPLOVÁ, Barbara (et al.). *Dějiny českých médií v datech. Rozhlas – Televize – Mediální právo*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003. s. 418

¹¹⁷ In *Tiskový zákon, 46/2000 Sb. § 7.* /online/ URL: <http://zakony-online.cz/?s128&q128=all>

Diplomová práce

Další kroky demokratického procesu pak směřovaly k e zrušení cenzurní instituce.

V květnu 1990 přijalo Federální shromáždění zákon č. 166/1990 Sb., kterým se zrušuje zákon č. 180/1980 Sb., o zřízení Federálního úřadu pro tisk a informace (dále FÚTI). FÚTI byl zrušen k 31. 7. 1990. *„Práva a povinnosti z pracovně-právních vztahů přešly na Úřad předsednictva vlády České a Slovenské Federativní republiky. Na úrovni federace již nebyl v oboru sdělovacích prostředků až do dne jejího zániku založen žádný úřad s federální působností, s výjimkou Federální rady pro rozhlasové a televizní vysílání.“*¹¹⁸

Prvotní vývoj směřoval k oproštění se od totalitních praktik v oblasti mediální komunikace. 3. 7. 1990 se vláda ČSFR premiéra Mariána Čalfy ve svém programovém prohlášení zavázala k vytvoření nové mediální legislativy. Federální kabinet zároveň definoval a představil svůj postoj k médiím. Kapitola „Tisk ve svobodné společnosti“ představuje vztah médií a státu takto: *„Chceme jasně formulovat náš vztah k hromadným sdělovacím prostředkům a jejich úloze v moderní společnosti. Nestačí se omezit jen na konstatování, že jakákoli forma cenzury je nepřijatelná. Svobodné a nezávislé šíření informací je jednou z podmínek fungování moderního demokratického státu, ve kterém právo na informace patří mezi základní práva občanů. Tomuto právu odpovídá i povinnost poskytovat občanům informace včasné, pravdivé a úplné. Základem demokracie je však hodnota a důstojnost člověka, respekt k jeho právům. Budeme proto podporovat společenský tlak na zvyšování etiky novinářské práce. Federálnímu shromáždění předložíme návrh nové právní úpravy postavení sdělovacích prostředků. Jakékoli jejich mocenské řízení pokládáme za nepřípustné a vláda proto bude dbát na to, aby se její vztahy rozvíjely na principech partnerství. Vztahy státu a sdělovacích prostředků se budou regulovat výlučně ústavou a příslušnými zákony. Právně zakotvená autonomie sdělovacích prostředků by měla vymezit i limity jejich působení. Za takový limit chápeme především úctu k člověku, k humánním a kulturním hodnotám, ke státním symbolům a ústavním demokratickým institucím. Domníváme se, že bude potřebné respektovat i elementární principy mravnosti zvláště ve vztahu k mladé generaci, k ženám a k dětem. Jsme proti zbytečnému reglementování sdělovacích prostředků,*

¹¹⁸ In KÖPPOVÁ, Barbara (et al.). *Dějiny českých médií v datech. Rozhlas – Televize – Mediální právo*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003. s. 419

*vhodnými nástroji však hodláme zabránit například takové komercializaci tisku, která by vedla k masovému šíření pornografie, k propagaci násilí, k národnosti, rasové a náboženské nesnášenlivosti. Vláda bude respektovat rozdíly v úlohách státních a nestátních sdělovacích prostředků. Stát si ponechá monopol správy rozhlasových a televizních frekvencí, které jsou národním majetkem. Žadatelům o vysílání se budou frekvence a programy jen pronajímat, a to na základě konkurzního řízení a po pečlivém posouzení, nevylučujeme, že i s případným souhlasem vlády. Stát si uchová kontrolu nad rozsahem, dosahem a programovou charakteristiku nestátních vysílání formou licencí. Považujeme za potřebné zachovat státní vysílání rozhlasu a televize, protože jde o významný demokratický nástroj realizace informačních potřeb státu a společnosti a svébytný prvek národní kultury...*¹¹⁹

Prezentováním nových názorů ze strany vlády dochází k upravení a definování nových zásad na poli mediálního fungování v polistopadovém Československu. Tento dokument tak předznamenal další vývoj mediální scény u nás. Vedle vysílatelů veřejné služby se pak v novém mediálním uspořádání začínají objevovat soukromí vysílatelé, jak v oblasti rozhlasu, tak v oblasti televizního vysílání. Začíná se zde uplatňovat fungování elektronických médií v demokratické společnosti, které v současných podmínkách reprezentuje smíšený (duální) systém, který tak umožňuje působení vedle sebe dvou různých sektorů.

Současný mediální systém podléhá ekonomickým a společenským vlivům. „*Média jsou – jako ekonomicky mimořádně silné a průběžně sílící odvětví – součástí a příkladem trendů, které určují současný směr ekonomického a společenského vývoje vyspělých zemí. Mediální průmysl je vysoce komodifikovaný a zřetelně globalizovaný, a to organizačně (ekonomickou globalizací) i obsahově (kulturní globalizací).*“¹²⁰ Média v podstatě komodifikují společnost, vytvářejí ze společnosti další cílovou skupinu, kterou je možné nabízet na inzertním trhu. „*Činí tak tím, že si přivlastňují společenské funkce, které jí současné společnosti – stále ještě – přisuzují, a ve formálním režimu zprostředkovatele interakce mezi politickou elitou a občany fakticky předvádějí mediální kvazi-interakci, z níž jsou*

¹¹⁹ In KÖPPOVÁ, Barbara (et al.). *Dějiny českých médií v datech. Rozhlas – Televize – Mediální právo*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003. s. 419 – 420

¹²⁰ In JIRÁK, Jan. *Sametová inkvizice: podíl médií na konsolidaci moci v epoše postsuverénních států*. In KONČELÍK, Jakub; KÖPPOVÁ, Barbara; PRÁZOVÁ, Irena. *Konsolidace vládnutí a podnikání v České republice a v Evropské unii II.* Vyd. 1. Praha: MATfyzpress, 2002. s. 309

občané fakticky vylučování a objevují se v ní jako spotřebitelé. Tato kvazi-interakce má řadu poloh, z nichž nejnápadnější je poloha „soudce“ (médií vysvětlovaná jako právo veřejnosti na to být informována, popřípadě jako důsledek faktu, že média jsou zástupci veřejnosti při kontrole výkonu svěřené moci).“¹²¹

8. Současný pohled na kauzu číhošťského zázraku v souvislosti se soudním procesem vyšetřovatele StB Ladislava Máchy

Polistopadové období se dá nazvat jako doba, která se snaží vypořádat se s komunistickou minulostí. I z tohoto důvodu se znovu začíná projednávat neobjasněné úmrtí pátera Josefa Toufara. V souvislosti s touto kauzou proběhlo vyšetřování vedoucího instruktážní skupiny Ladislava Máchy, který byl bezprostředně po Toufarově úmrtí obviněn, že je zodpovědný za jeho smrt. Média představovala kauzu z nejrůznějších pohledů.

8. 1 ÚDV znovu prošetřuje kauzu Číhošť

Významnou roli v odhalování pozadí kauzy Číhošťského zázraku sehrál i Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu. Začal se touto kauzou zabývat v roce 1994. „V dubnu 1995 navrhl vyšetřovatel ÚDV podání žaloby na dva dosud žijící příslušníky StB – Ladislava Máchu (odmítl po celou dobu vyšetřování ÚDV vypovídat) a Václava Němce, kteří měli ve dnech 20. – 22.

¹²¹ In *Tamtéž.* s. 311

února 1950 psychickým nátlakem, týráním a fyzickým násilím nutit faráře Josefa Toufara k přiznání, že inscenoval 11. prosince 1949 v číhošťském kostele pohyb křížku na oltáři.¹²² Úřad dokumentace a vyšetřování proto požádal Kriminalistický ústav o znalecký posudek, který měl prověřit následující otázky: 1) *zda stylizace a formulace všech výpovědních protokolů jsou dílem jednoho autora,* 2) *pokud lze vysledovat rozdíly, určit, od kterého data protokolu ke změnám došlo.*¹²³ Podezření ze zmanipulování vyšetřování se jednoznačně potvrdilo, když odborníci z Kriminalistického úřadu odhalili v jednotlivých protokolech rozdíly ve formulacích, stylistice a jazykové stránce.

Dalším krokem k objasnění byla expertiza soudního lékařství, která potvrdila domněnku o násilné smrti Josefa Toufara. Připomenu jen, že za příčinu smrti Josefa Toufara byla označena perforace žaludečního vředu. „*Psychická a tělesná zátěž v době věznění se mohla podílet na vzniku vředové choroby a vést nakonec k prasknutí vředu. Svědčí o tom údaje, že poškozený neměl před vzetím do vazby potíže charakteristické pro vředovou chorobu.*“¹²⁴

Podle výše uvedeného znaleckého posudku i podlitiny byly výsledkem mučení. Podle odborníku byla možná záchrana Toufarova života jedině tehdy, pokud by došlo k operaci již 24. února 1950 namísto večera 25. února 1950. Tvrzení o bití a mučení potvrdila i zdravotní sestra, která byla přítomna operaci. „*Všimla si tehdy velkých modřin a podlitin po celém jeho těle. Podle ní byl pacient silně zanedbán – na odsání tekutiny z břišní dutiny musela použít 27 roušek velikosti 70 x70 cm.*“¹²⁵ Následným bodem, který se stal značnou překážkou pro církevní kruhy, bylo i tvrzení o Toufarově sexuální úchylce.¹²⁶

¹²² In KALOUS, Jan. *Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950: zákulisí případu Číhošť*. Vyd. 1. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2001. s. 22

Podle ÚDV tak oba spáchali trestný čin zneužití úřední nebo služební moci podle paragrafu 380 a 381 písm. a) a trestný čin těžkého poškození na těle podle paragrafů 431, 434 písm. c), d), e) a paragrafu 436 zákona č. 19 z 15. 1. 1855 s přihlédnutím k ustanovení hlavy II zákona č. 449/1119 Sb. ze dne 23. 7. 1919.

¹²³ In *Tamtéž*. s. 22

¹²⁴ In KALOUS, Jan. *Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950: zákulisí případu Číhošť*. Vyd. 1. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2001. s. 22

Zde je citován znalecký posudek v oboru soudního lékařství, který vypracoval Prof. MUDr. Milan Srch, CSc. Posudek nese č. 344/96 a vznikl 29. 7. 1996.

¹²⁵ In *Tamtéž*. s. 23 srv. Výpověď sestry Růženy Kozlové zachycuje vyšetřovací spis ÚDV. Protokol o vypslechu svědka události, s datem 21. 9. 1994 ve Střelčicích.

¹²⁶ Podle pátera Vojtěcha Nováka, s kterým jsem konzultovala církevní záležitosti, tak není možné přiznat páteru Josefu Toufarovi mučednickou smrt. Stín, i když nepravdivého obvinění, nelze

Podle Státní bezpečnosti měl páter Toufar obtěžovat děti, zejména pak chlapce ve své farnosti. Z prozkoumaných vyšetřovacích protokolů z roku 1950 ovšem pouze vyplývá to, že výpověď, která udává doznání pátera Toufara k těmto činům, je vykonstruovaným důkazem StB, což potvrdila i expertíza provedená Kriminalistickým ústavem. Dotázané děti svědčily jenom o samotném pohybu kříže, nikoli proti páteru Toufarovi. V případě, že by spisy potvrzovaly hypotézu o zneužívání dětí páterem Josefem Toufarem a nejednalo se o vykonstruované důkazy, byl by tento fakt propagandisticky využit v mediální kampani. Žádné podložené svědectví (ve věci zneužívání dětí) proti páteru Toufarovi však StB neměla a není zachyceno ani ve spisech. „*Protokolárně jsou však zachyceny až výpovědi z roku 1968, když prokurátor hledal svědky.*“¹²⁷

8. 2 Soud s Ladislavem Máchou

Po shromáždění důkazů bylo pozastaveno trestní stíhání Václava Němce, protože se nepodařilo prokázat to, že uvedený skutek spáchal právě obviněný. Ladislav Mácha byl obviněn Okresním státním zastupitelstvím v Jičíně ze spáchání trestných činů zneužití úřední nebo služební moci a těžkého ublížení na těle. Hlavní líčení se konalo 23. listopadu 1998 před senátem Obvodního soudu Prahy 6, který uznal Ladislava Máchu vinným ze spáchání uvedených trestných činů a vyměřil mu trest: 5 let nepodmíněně. Ladislav Mácha se proti vynesnému verdiktu odvolal, Městský soud v Praze pak 1. listopadu 1999 potvrdil závěr Obvodního soudu Prahy 6 s tím, že došlo ke snížení trestu z 5 na 2 roky nepodmíněně. I přesto, že byl Ladislav Mácha uznán vinným, nikdy se necítil být vinen. Vždy argumentoval tím, že pouze plnil příkazy svých nadřízených. I přesto, že byl Ladislav Mácha odsouzen, nikdy svůj trest nenastoupil.

8. 3 Média o číhošťském zázraku

Mediální sféra, která se do značné míry uvolnila, se o téma Číhoště zajímala nejenom prostřednictvím soudního jednání s Ladislavem Máchou, ale opět se vrací k „dokumentárnímu filmu“ Běda tomu, skrze něhož..., aby se pokusila upozornit na sílu propagandy totalitních médií. Současnost nezapomíná ani na

vymazat.

¹²⁷ In KALOUS, Jan. *Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950: zákulisí případu Číhošť*. Vyd. 1. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2001. s. 23

neteř Josefa Toufara Marii Pospíšilovou, která velmi otevřeně vypráví příběh svého strýce.¹²⁸

8. 3. 1 Polišenského In nomine patris

Na motivy událostí v Číhošti bylo v roce 2004 natočeno i fiktivní drama, jehož autorem je režisér Jaroslav Polišenský. Snímek byl nazván In nomine patris a do jisté míry poukazuje na skutečné události, které se odehrály na pozadí této kauzy. „*Je správné, že tvůrci filmu předem zdůraznili, že jim nejde o rekonstrukci a vysvětlení celého případu, nýbrž o „historickou paměť národa“. Z tohoto úhlu pohledu je třeba také snímek posuzovat a nepovažovat ho za to, čím nechce být - není to hraný dokument. Jde o filmové drama, v němž číhošťský zázrak představuje pouze výchozí situaci*“¹²⁹. I přes to se filmové zpracování více než podobá reálné události. Autobiografickou stránku filmového dramatu podpořila nejen velmi dobrá volba hereckého obsazení (hlavní roli Josefa Toufara ztvárnil Viktor Preiss), ale i to, že filmový štáb využil exteriérů a interiérů, které podpořily výslednou atmosféru tohoto filmu. Celým filmem prostupují dvě roviny, které určují podstatnou dělicí linii celého příběhu. Autor totiž využil reálného prostředí, v němž se již zmíněný „zázrak“ odehrál, což umocňuje pocit skutečných událostí. Režisér svou pozornost soustředil na osud Toufarovy hospodyně a neteře, která po svém strýci vede marné pátrání. Shodou okolností se ve filmu objevuje atraktivní prvek, jenž by se dal nazvat film ve filmu. Prostřednictvím rozkazů z vyšších míst je divák seznámen se vznikem „dokumentu“, který měl mapovat průběh a tzv. zinscenování samotného zázraku. „*Natočením filmu nebyl tehdy pověřen žádný kvalitní režisér, takže přes rekordní počet 376 kopií skončila akce fiaskem a snímek musel být brzy stažen z kin. Zde je však Neumann vylíčen jako opravdu špičkový tvůrce, který zprvu přistupuje k zadání ryze profesně, ale později je do událostí osobně zatahován čím dál víc – na rozdíl od nebezpečně konjunkturalistického kameramana Robka.*“¹³⁰

I když se jedná o fiktivní drama, tedy že režisér filmu proplétá realitu s uměleckým viděním, se tento film odvysílaný v premiéře 14. listopadu 2004 na

¹²⁸ Její výpověď lze najít mj. i v dokumentárních filmech ČT (např. KOTEK, Petr. *Zázrak*, Z letopisu Máselné Lhoty. 1996)

¹²⁹ In SOMEŠ, JAROSLAV; SVOBODOVÁ, Olga. *Nelze zůstat stranou*. Katolický týdeník. 23. – 29. 11. 2004, r. 15, č. 48. s. 8

¹³⁰ In *Tamtéž*. s. 8

ČT1, stal pro řadu diváků odrazem skutečnosti, bez vložených fabulací. Proto se také Katolický týdeník rozhodl ve svém článku *Nelze zůstat stranou* poukázat na tvůrčí záměr autorů (tedy, že se nesnaží o vytvoření hraného dokumentu, ale o drama, jehož ústředním tématem je právě číhošťský zázrak) a uvést tak předkládané informace na pravou míru.

8. 3. 2 Celkový mediální pohled na kauzu Číhošť

Současná mediální scéna se snaží pracovat se svědky a s fakty. Výrazný vliv měl na kauzu již zmíněný Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, který otevřeně hovoří o vyšetřovacích metodách a přináší odhalení zapomenutých pravd totalizované společnosti. Prostřednictvím nově odhalených fakt, která se pak prezentovala v médiích, se poukázalo na potřeby vyřešit konečně problémové kauzy úzce spjaté s působením komunistického režimu a jeho mocenského aparátu. Neprobíhá žádná významnější nebo snad dlouhodobá mediální kampaň jako tomu bylo v roce 1950 ve všech denících nebo v roce 1968 v Lidové demokracii, ale i přes toto tvrzení se pozadí nevysvětleného pohybu kříže do popředí zájmu novinářů stále dostává. Často se jméno pátera Josefa Toufara objevuje na stránkách novin při příležitostech výročí jeho narození, úmrtí či v době výročí samotného úkazu. Významný vliv pak na mediální vývoj této kauzy měl samotný soud s Ladislavem Máchou, kde se číhošťský zázrak jako takový dostává spíše do ústraní a zájem novinářů se soustředil na osobu Ladislava Máchy.

Nejenom články v novinách a časopisech, ale i televizní publicistika pracuje s očitými svědky, aby snad dokázala poodhalit tajemství číhošťského zázraku. V dokumentárním seriálu *V zajetí železné opony* (díl 29: *Zkušenosti z procesu „M“*) se pozadí kauzy vysvětluje v souvislosti se zainteresovanou osobou Bohumila Víta Tajovského, který byl bezprostředně po události odsouzen ve vykonstruovaném procesu s deseti knězi. Dalším počinem České televize je dokumentární cyklus *Z letopisů Máselné Lhoty* (díl: *Zázrak*), kde se divák seznamuje s kauzou a jejím pozadím prostřednictvím sestříhaného dokumentu *Běda tomu, skrze něhož...* doplněného výpověďmi Marie Pospíšilové, která diváky provází celým příběhem.

Od číhošťského zázraku uplynulo téměř 58 let. Ladislav Mácha byl po právu potrestán, Josef Toufar označen za prvního církevního mučedníka komunismu.

V podstatě to vypadá, že už bylo vše odhaleno, i přesto se české prostředí mediální scény vrací k nevysvětlenému úkazu, který se odehrál v zapadlé vesnici na Havlíčkovobrodsku. Zřejmě i proto, že nikdy nebylo odhaleno, co způsobilo pohyb kříže, je tento domnělý zázrak stále v zorném úhlu novinářské pozornosti. Existují pouze různé teorie, ke kterým se pisatel může či nemusí přiklonit. Nejedná se tedy o téma, které by se zapomnělo či zapomínalo. Tato kauza představuje historický odkaz, který je nutné si stále připomínat.

9. Výzkum

Kvantitativní obsahovou analýzu jsem zvolila jako nástroj způsobily kvantifikovat vývoj mediálních obsahů, což je i cílem této práce: nalézt a popsat rozdíly v tematickém postižení číhošťského zázraku v jednotlivých etapách. Kvantitativní obsahová analýza funguje na základě standardizovaných pravidel a zároveň reprezentuje jednu z nejfrekventovanějších metod na poli výzkumu mediální komunikace.¹³¹

9.1 Teoretické zakotvení obsahové analýzy

Kvantitativní obsahová analýza je vysoce strukturovaný a selektivní proces. Vychází ze sociálněvědních metod měření a kvantifikace. Mediované obsahy se zkoumají s ohledem na několik vybraných znaků. Dalším charakteristickým rysem použité analýzy je pak vysoká míra strukturovanosti, s čímž je spojena i vysoká míra ověřitelnosti. Při analýze podléhá každý krok explicitně formulovaným pravidlům. Výhodou kvantitativní obsahové analýzy je i možnost zpracovat velké množství textů či mediovaných sdělení. Výsledky analýzy lze poté statisticky vyhodnotit, což umožní i následnou prezentaci výsledků znázorněných v číselných hodnotách, tabulkách a grafech.¹³² Podle Helmuta Scherera je „*obsahová analýza kvantitativní výzkumnou metodou pro systematický a intersubjektivně ověřitelný*

¹³¹ HAGEN, Lutz; REIFOVÁ, Irena; SCHERER, Helmut; SCHULZ, Winfried. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998. s. 7

¹³² HAGEN, Lutz; KONČELÍK, Jakub; REIFOVÁ, Irena, SCHERER, Helmut; SCHULZ, Winfried. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2004. s. 29 – 30

popis komunikačních obsahů, vycházející z vědecky podloženého kladení otázek.“¹³³

Tato metoda nám umožní sledovat četnost vymezeného jevu ve stanoveném komunikačním vzorku. V podstatě tím docílíme toho, že relativně jednoduchým způsobem můžeme přepisovat velké množství dat skrývajících se v textu do menšího souboru obsahových kategorií.

Opakovatelnost je jednou ze zásadních vlastností obsahové analýzy. Možnost ověřit výsledky výzkumu patří mezi hlavní charakteristiky. „*Ověřili jsme již dříve obsahovou analýzu za systematický a intersubjektivně ověřitelný způsob popisu mediálních obsahů. Systematicky znamená, že se všechny mediální obsahy zpracují stejným způsobem. Intersubjektivně ověřitelný znamená, že všichni ostatní – alespoň v zásadě – budou schopni po aplikaci našich výzkumných metod reprodukovat naše výsledky.*“¹³⁴ Pokud splníme tuto podmínku, je možné prověřit přiměřenost a zároveň spolehlivost metodického přístupu. Za klíčové požadavky lze považovat validitu a reliabilitu.¹³⁵ „*Představují nejdůležitější kvalitativní nároky kladené na vědecké šetření. Reliabilita znamená, že metody využívané při šetření jsou zpracovány a zdokumentovány tak, že každý odborník, který tyto metody použije na stejném materiálu, musí dojít ke stejným výsledkům. Výsledky analýzy nemohou záviset na osobách provádějících analýzu, nýbrž na metodách a analyzovaném materiálu. Validitou se rozumí požadavek, aby výzkumné metody měřily opravdu to, co zamýšlíme měřit. Při samotném plánování je pak nutné myslet ekonomicky, protože při realizaci analýzy jsou časové, osobní i finanční možnosti do jisté míry omezené. Je nutné uvědomit si, že analýza je realizovatelná jen s těmi prostředky, které opravdu máme. Zmíněné požadavky spolu souvisejí.*“¹³⁶ „*Reliabilita je předpokladem validity. Pouze poctivá analýza může mít validní výsledky. Reliabilita i ekonomie jsou konec konců dvě strany jedné mince, totiž použitelnosti výsledků šetření.*“¹³⁷ Čím jednodušeji šetření provedeme, tím rychleji a spolehlivěji lze provést. Ekonomie šetření má pak i přímou souvislost s validitou, protože pokud nám dojdou prostředky nebo šetření trvá příliš dlouho,

¹³³ *Tamtéž.* s. 30

¹³⁴ HAGEN, Lutz; REIFOVÁ, Irena; SCHERER, Helmut; SCHULZ, Winfried. *Analýza obsahu mediálních sdělení.* Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998. s. 35

¹³⁵ *Tamtéž.* s. 35

¹³⁶ *Tamtéž.* s. 35 – 36

¹³⁷ *Tamtéž.* s. 36

může to znamenat, že analýzu neprovedeme v takové úplnosti, jako byl původní záměr. To má vliv i na validitu výsledku.¹³⁸

9. 2 Obecná specifikace úprav metody pro účel práce

*Než přistoupíme k metodě obsahové analýzy, musíme si nejprve ujasnit, zda kvantitativní obsahová analýza je nejvhodnějším způsobem, jak optimálně odpovědět na zadanou otázku. Tuto metodu nelze užít pro vyřešení všech komunikačně-vědních problémů. Předpokladem pro využití kvantitativní obsahové analýzy jsou otázky, které mají alespoň nepřímou vazbu na mediální obsah.*¹³⁹

Obsahová analýza používá přesně stanovené postupy a návaznost jednotlivých kroků. Proto je nutné dodržet pořadí i obsah jednotlivých výzkumných fází. Prvotně je nutné určit výzkumné téma a následně pak přesně formulovat výzkumné otázky. Další fáze je operacionalizace. Ta začíná vymezením výběrového souboru šetření, který zahrnuje výběr jednotek přicházejících v úvahu pro analýzu. Hledáme vhodný materiál, druh médií pro analýzu, dále pak jaké obsahy a časové období zvolíme. Nakonec si musíme určit mediované obsahové jednotky. „*Vzorek médií by měl být pro efektivní zkoumání co nejmenší, ale zároveň by měl splňovat podmínky reprezentativního vzorku takového rozsahu, aby umožnil reliabilních výsledků. Další fází operacionalizace je předvýběr materiálu. Cílem celého výzkumu je většinou získání základního přehledu o konkrétních obsazích a tématech v daném vzorku médií. Proto je zbytečné zkoumat obsah médií v celém jejich rozsahu. V předvýběru tedy definujeme, které konkrétní části námi vybraného vzorku budou středem našeho zájmu, a stanovíme si pro ně kritéria.*“¹⁴⁰ Poté si stanovíme kódovací jednotky (zjišťování obsahů, základ pro výsledky šetření). Kategorie obsahují jednotlivé jednotky, které popisují vlastnosti obsahu sdělení. Tyto znaky, které označujeme proměnné, získávají různé hodnoty. Kódovací jednotka je zařazena dle vztahu k proměnné. Kódování pak zapisujeme do kódovací knihy. Vzniká nám tak systém kategorií a proměnných, které slouží při samotném výzkumu. Kategorie

¹³⁸ Tamtéž. s. 36

¹³⁹ HAGEN, Lutz; REIFOVÁ, Irena; SCHERER, Helmut; SCHULZ, Winfried. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998. s. 33

¹⁴⁰ WAŽIK, Jiří. *Mediální obraz zdravotně postižených sportovců v tištěných a elektronických médiích* (diplomová práce). Praha: FSV UK, 2004. s. 29

stanovujeme až tehdy, když máme celý výzkumný materiál, nelze totiž předem dobře odhadnout jednotlivé obsahové varianty. „Zvláštní význam získává při obsahové analýze stanovení kódovací jednotky. U elektronických médií bývají tyto jednotky většinou definovány časově a u tištěných prostorově, např. hudební nebo mluvené pořady v rozhlase a články nebo obrazový materiál v novinách. Je nutné vypracovat velmi podrobné pracovní postupy, pomocí nichž lze relevantní materiál identifikovat a roztrždit do kódovacích jednotek. Naprosto přesně se stanoví, kdy jednotka začíná a kdy jednotka končí. Je zcela nevyhnutelné, aby se dal tento pracovní postup zcela přesně a snadno opakovat, aby každý, kdo podle této metody pracuje, mohl stejný materiál třídit do stejných segmentů. Všechny další kroky mohou být jen natolik spolehlivé, nakolik je spolehlivý krok první.¹⁴¹ V podstatě platí to, že jednoduchá formální členění jsou vhodnější než komplikované sémantické jednotky. Čím menší jednotku si stanovíme, tím preciznější budou naše výsledky, ovšem samotný proces analýzy bude náročnější.

142

Následuje fáze plánování a organizace, kdy sestavujeme časový harmonogram celého výzkumu. Dalším krokem je pak fáze přípravná, poté ověřovací – ověřujeme vhodnost zvolené metody. Pokud nenastanou komplikace (neodhalíme žádné zásadní metodické chyby) může dojít ke sběru dat a následně pak ke kódovacímu procesu. Poslední fáze se skládá z vyhodnocení dat, jejich interpretace a prezentace výsledků.

V případě obsahové analýzy je nutné vyvarovat se problémům, které představuje např. nejednoznačnost kategorií, jejich špatné definování, nalézt optimální velikost vzorku, zajistit reprezentativnost tohoto souboru, správně definovat předmět zkoumání či správnost závěrů.

9. 3 Definice metodických pojmů

9. 3. 1 Operacionalizace výzkumného tématu

Výzkumné téma upřesňuje výběrový vzorek, období a další faktory, které jsou důležité pro použití této metody. Téma výzkumu pracuje s problematikou

¹⁴¹ HAGEN, Lutz; REIFOVÁ, Irena; SCHERER, Helmut; SCHULZ, Winfried. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998. s. 41

¹⁴² *Tamtéž*. s. 41 – 42

Diplomová práce

číhošťského zázraku v jednotlivých etapách, předem stanovených obdobích a vybraných titulech.

Výběrový vzorek v roce 1949/1950 reprezentují čtyři tituly: Lidová demokracie, Mladá fronta, Rudé právo a Katolické noviny, které doplňují trojici deníků proto, aby byla problematika kauzy číhošťského zázraku pokryta jak i novinami, které zastupují církevní oblast, tak i všeobecně zaměřenými deníky. Zkoumané období jsem stanovila od prosince 1949 až do května 1950. Toto období jsem zvolila v kontextu zjištěných faktů, samotný „zázrak“ se udál v prosinci 1949, oficiální mediální kampaň vedená proti církvi v souvislosti s touto kauzou pak propukla v březnu 1950. Výběrový vzorek jsem definovala skrze klíčová slova – jako všechny články, které obsahují výrazy: číhošťský zázrak, podvod v Číhošti, Josef Toufar, Ladislav Mácha, Vít Tajovský, Dr. Karel Čížek, Instruktažní skupina, StB, vatikánští špioni, tedy články, které mají přímou souvislost s kauzou Číhošť.

Výběrový vzorek z roku 1968 reprezentují opět čtyři tituly: Lidová demokracie, Mladá fronta, Rudé právo, Katolické noviny. Zkoumané období je ohraničeno březnem 1968 a srpnem 1968. Právě v tomto období se podle pilotního průzkumu opět začíná psát o nevyřešené kauze číhošťského zázraku, zejména na stránkách Lidové demokracie. Kódujeme všechny články (jako v předchozím období) podle stanoveného klíče: číhošťský zázrak, podvod v Číhošti, Josef Toufar, Ladislav Mácha, Vít Tajovský, Dr. Čížek, Instruktažní skupina, StB, vatikánští špioni.

Výběrový vzorek polistopadové doby reprezentují opět čtyři tituly, tentokrát ovšem dochází k obměně: Lidová demokracie se sloučila s Lidovými novinami, proto je jimi nahrazena, dalšími jsou pak Mladá fronta Dnes, Právo a zástupcem katolické oblasti je Katolický týdeník, který nahradil Katolické noviny.

Prvotně měl být výzkum proveden v roce 1998/99, v souvislosti se soudním jednáním v případě Ladislava Máchy. Pilotní průzkum však poukázal na to, že se v tomto období neodehrála žádná uzavřená mediální kampaň, proto jsem se rozhodla zvolit poměrně rozsáhlé období od počátku roku 1994 do současnosti, přesněji řečeno do srpna 2007. Nejedná se o náhodné ohraničení, toto období je zvoleno v kontextu počátečního vyšetřování ÚDV(1994) až po soud (1998 – 99) a následné období po něm. Změna nastala i v samotném sběru dat, po pilotním průzkumu jsem využila elektronického sběru dat. Pro vyhledávání jsem použila

Diplomová práce

portál Národní knihovny (URL: www.nkp.cz), databáze České články (ANL) a jako kontrolní mechanismus jsem pak ještě použila portál knihovny (URL: www.knihovny.cz) a opět kategorie články v ČR. Kóduji opět články, které mají přímou souvislost s kauzou Číhošť a obsahují tyto výrazy: číhošťský zázrak, podvod v Číhošti, Josef Toufar, Ladislav Mácha, Vít Tajovský, Dr. Karel Čížek, Instruktažní skupina, StB, vatikánští špioni.

Tabulka č. 1: celkový počet příspěvků za všechna tři zkoumaná období

Název deníku	Celkový počet příspěvků	Počet příspěvků vyjádřený v % Zaokrouhлено na desetiny
Rudé právo/Právo	22	14,7 %
Mladá fronta/ Mladá fronta Dnes	37	24,7 %
Lidové demokracie/ Lidové noviny	58	38,7 %
Katolické noviny/ Katolický týdeník	33	22 %
Celkem	150	100 %

9. 4 Výzkumný záměr

Hlavním východiskem této diplomové práce je předpoklad, že v totalitním systému média s informacemi manipulují a naplňují tak konkrétní politické cíle totalitní moci. Jinými slovy, že mediální obsah konotovaný ke konkrétní politické (navíc propagandisticky uchopené) kauze bude odpovídat dobovému politickému náhledu na ni, že zkoumaná mediální sdělení jsou ovlivněna právě politickou a společenskou situací. Na tomto základě jsem formulovala sestavu devíti dílčích hypotéz aplikovatelnou ve všech třech sledovaných časových rovinách.

Ve svém výzkumu jsem zvolila svůj vlastní přístup, kterému jsem podřídila jak design celého výzkumu, tak i samotnou konstrukci kódovací knihy. Prostřednictvím výzkumu potvrzují či vyvracím 27 dílčích hypotéz, na jejichž diskuzi je založen i můj výklad.

9. 4. 1 Hypotézy

Každou z hypotéz označuji samostatným číslem a v jejím rámci pak písmeny A, B a C indikují časovou rovinu.

Hypotéza č. 1

Role pátera Josefa Toufara se bude proměňovat v závislosti na politickém a společenském vývoji.

(1A) Totalitní média v roce 1950 budou Toufarovi přisuzovat roli padoucha (rozvraceče republiky), (1B) média roku 1968 pak Toufara pravděpodobně posunou do role oběti, (1C) současná média pak zřejmě Toufara budou posuzovat opět jako oběť nebo mučedníka komunismu (shodná proměnná).

Hypotéza č. 2

Vysvětlení a prezentace kauzy číhošťského zázraku se bude v jednotlivých etapách jednoznačně lišit. (2A) Rok 1950 bude informovat o této kauze jako o podvodu ze strany církve, (2B) reformní rok 1968 bude tuto událost prezentovat jako provokaci ze strany StB a (2C) současný pohled přinese tvrzení, že se jednalo o nevysvětlený či nevysvětlovaný úkaz/událost.

Hypotéza č. 3

Problematiky očitých svědků a jejich prezentace jednotlivými médii bude pravděpodobně rozdílná, (3A) rok 1950 nebude se svědky pracovat téměř vůbec (není to žádoucí pro totalitní mediální scénu, protože by mohli přinést i opačné svědectví než to, že se jednalo o podvod). (3B) Média roku 1968 pak budou svědky brát jako důkaz zločinného jednání, tudíž s nimi pracovat budou. (3C) Současnost na svědky bude spíše zapomínat (i proto, že už řada z nich nežije).

Hypotéza č. 4

Význam a vyšetřování StB se bude v jednotlivých etapách lišit. (4A) Vyšetřování StB v roce 1950 nebude příliš vyzdvihováno, informace o tom budou minimální, osoba vyšetřovatele Ladislava Máchy se v textech nebude vůbec objevovat. (4B) Rozdílný přístup pak zvolí mediální scéna v roce 1968, kdy se práce StB bude hodnotit a poprvé se do médií dostane i jméno obviňovaného

Diplomová práce

Ladislava Máchy. (4C) Současnost se bude zabývat jak StB, tak Ladislavem Máchou.

Hypotéza č. 5

Vnímání a prezentace Státní prokuratury se bude měnit v závislosti na historické etapě. (5A) Práce státní prokuratury bude v roce 1950 zmiňovaná minimálně, postava prokurátora Dr. Karla Čížka se v mediálních sděleních bude objevovat, ovšem minimálně. (5B) Média roku 1968 budou pracovat více s osobou Dr. Karla Čížka než se Státní prokuraturou jako institucí. (5C) Současnost pak na vliv Státní prokuratury a postavu Dr. Karla Čížka zapomíná.

Hypotéza č. 6

Role Otavia de Livy se bude v jednotlivých etapách značně proměňovat. (6A) V roce 1950 bude prezentován jako vatikánský špión, (6B) pokud se rok 1968 bude vůbec zabývat postavou vatikánského internuncia, tak mu přisoudí neutrální roli, (6C) současná média osobu Otavia de Livy nebudou zmiňovat.

Hypotéza č. 7

Role Bohumila Víta Tajovského bude v jednotlivých zkoumaných obdobích naprosto odlišná. (7A) Rok 1950 v případě, že se bude osobou Víta Tajovského zabývat, tak ho bude hodnotit jako vatikánského špióna, který se snaží jít proti republice. (7B) Rok 1968 na Víta Tajovského téměř zapomene, zastíní ho osoba pátera Josefa Toufara. (7C) Současnost pak bude Víta Tajovského zmiňovat jako představeného Želivského kláštera (tedy v neutrální roli).

Hypotéza č. 8

Média v jednotlivých historických etapách budou s Vatikánem pracovat v různých rovinách. (8A) Postavení Vatikánu se budou věnovat nejvíce média v roce 1950, kdy se Vatikán stane synonymem pro sídlo imperialistů (či imperialistických špiónů). (8B) V roce 1968 Vatikán jako církevní hierarchie ztratí svůj význam. (8C) Současnost pak s postavením Vatikánu a jeho vlivem na celou kauzu nebude téměř vůbec pracovat.

Hypotéza č. 9

Film Běda tomu, skrze něhož... se stal významným pojítkem mezi kauzou číhošťského zázraku a jeho prezentací veřejnosti. (9A) V roce 1950 se v médiích bude o tomto filmu hovořit jako o dokumentární filmu či rekonstrukci, (9B) v roce 1968 se vnímání filmového snímku přetransformuje do pozice propagandistického filmu. (9C) Současná média se o film příliš starat nebudou, pokud ano, tak ho budou označovat stejně jako média v roce 1968, tedy filmem propagandistickým.

9. 5 Tvorba kódovací knihy a kódovacích instrukcí

Proměnné jsem konstruovala tak, aby odpověděly na stanovené výzkumné otázky a aby zjišťovaly a měřily to, co měřit mají. Zjištěné hodnoty jsem zapisovala do kódovacího archu, který byl rozdělen dle proměnných a jednotlivých kategorií, poté jsem zjištěná data zanášela do počítačové masky programu SPSS, kterým jsem je pak vyhodnotila.

9. 5. 1 Kódovací kniha

Název výzkumu: Mediální obraz číhošťského zázraku v proměnnách času

- A) Kódujeme všechny články, které se týkají kauzy číhošťského zázraku.
- B) Za kódovanou jednotku považujeme jeden celý článek, kterému přiřazujeme kódy v jednotlivých kategoriích. Článek je formou uzavřený útvar příslušný titulku a většinou nějak signovaný. Součástí článku by měl být domicil, podpis či značka autora.

Přetahovaný článek (článek na více stranách) buď:

- a) kódujeme jako více článků, splňují-li pokračování formální požadavky na vymezení článku (viz B). Každý takový celek je kódován samostatně.
- b) kódujeme jako jeden článek příslušný straně, kde text začíná, nespĺňuje-li pokračování formální požadavek na vymezení samostatného článku (např. nemá vlastní titulek).

9. 5. 2 Kategorie kódovací knihy

Kódovací kniha pak pracovala s následujícími kategoriemi a proměnnými:

Kategorie číslo 1: kódovaný deník

Kód 1: titul Rudé právo

Kód 2: titul Mladá fronta

Diplomová práce

Kód 3: titul Lidová demokracie

Kód 4: titul Katolické noviny

Kategorie číslo 2: ročník zkoumaných titulů

Kód jednotlivých čísel konstruujeme následným způsobem: např.

Kód 11: přísluší jedenáctému ročníku

Kód 54: přísluší padesátému čtvrtému ročníku

Kategorie číslo 3: číslo vydání jednotlivých titulů

Kód konstruujeme jako v předchozí kategorii, tedy číslo vydání odpovídá číselně kódu této kategorie.

Kód 56: padesáté šesté číslo vydání

Kód 168: sto šedesáté osmé číslo vydání

Kategorie číslo 4: datum otištění

Kód data uveřejnění zkoumaného mediálního obsahu konstruujeme v tomto tvaru: RRRRMMDD, tedy rok je uveden jako první, pořadí měsíce v roce jako druhé číslo a pořadí dne v měsíci jako třetí dvojčíslí. Uvádíme jako osmimístné číslo bez mezer.

Kód 19500307: odpovídá datu 7. 3. 1950

Kód 19680512: odpovídá datu 12. 5. 1968

Kategorie číslo 5: druh mediálního sdělení

Kód 1: text

Kód 2: fotografie s popiskou

Kategorie číslo 6: umístění zprávy ve výtisku

Kód 1: zpráva je umístěna na titulní straně

Kód 2: zpráva je umístěna na jiné straně než titulní

Kód 99: pracuje s možností, že není možné identifikovat stranu, na které se zpráva nachází

Kategorie 7: velikost zprávy

Kategorie 7a: určuje šířku sloupce, změříme šířku sloupce a zaneseme v

Diplomová práce

centimetrech

Př. Kód 5, 6: sloupec je široký 5, 6 cm

Kategorie 7b: určuje výšku sloupce, změříme výšku sloupce a zaneseme v centimetrech

Př. Kód 16: sloupec je vysoký 16 cm

Kategorie 8: role Josefa Toufara v textech

Tato kategorie pracuje s hypotézou, že dochází k proměně vnímání postavy Josefa Toufara v jednotlivých mediálních sděleních. Jednotlivé proměnné jsem stanovila následovně:

Kód 1: oběť

Kód 2: hrdina

Kód 3: padouch

Kód 4: neutrální role

Kód 5: jiná role

Kód 6: v textu není přítomen

Kód 99: nelze určit

Kategorie 9: Vysvětlení číhošťského zázraku v textech

Tato kategorie pracuje s označením celé události. Existuje několik nejčastějších variant jak tuto kauzu nazvat.

Kód 1: zázrak

Kód 2: podvod ze strany církve (Vatikánu)

Kód 3: nevysvětlená či nevysvětlovaná událost

Kód 4: provokace ze strany StB

Kód 5: vysvětlení tzv. číhošťského zázraku se v textu neobjevuje

Kód 99: nelze určit

Kategorie 10: Výskyt očitých svědků události v Číhošti v textu

Tato kategorie pracuje s otázkou, zda se v textu pracuje s očitými svědky, pokud ano, do jaké míry (citován přímo, nepřímo, pouze zmíněn, atd...)

Kód 1: svědek je v textu přítomen a je přímo citován

Kód 2: svědek je v textu přítomen a je nepřímo citován

Kód 3: svědek je v textu přítomen, ovšem necitován

Diplomová práce

Kód 4: svědek v textu není přítomen

Kód 99: nelze určit

Kategorie 11: Vyšetřování číhošťského zázraku StB a L. Máchou v mediálním sdělení

Kategorie číslo 11 pracuje s otázkou, zda se v textech objevuje vyšetřování číhošťského zázraku StB a velitelem Instruktažní skupiny Ladislavem Máchou. Ladislav Mácha sehrál v tomto případě důležitou roli, proto je cílem zjistit, jak často se v textech vykytuje osoba Ladislava Máchy a jak často je spojován se Státní bezpečností.

Kód 1: StB v textu přítomna, Ladislav Mácha přítomen

Kód 2: StB v textu přítomna, Ladislav Mácha nepřítomen

Kód 3: StB v textu nepřítomna, Ladislav Mácha přítomen

Kód 4: StB v textu nepřítomna, Ladislav Mácha nepřítomen

Kód 99: nelze určit

Kategorie 12: Státní prokuratura a Dr. Karel Čížek v mediálních sděleních

Tato kategorie pracuje s tím, zda se v textech objevuje Státní prokuratura a v souvislosti s tímto úřadem i Dr. Karel Čížek, známý prokurátor, který se zapsal svými projevy do zmanipulovaných politických a církevních procesů, zároveň i do objasňování pozadí číhošťského zázraku.

Kód 1: Státní prokuratura v textu přítomna, Dr. Karel Čížek přítomen

Kód 2: Státní prokuratura v textu přítomna, Dr. Karel Čížek nepřítomen

Kód 3: Státní prokuratura v textu nepřítomna, Dr. Karel Čížek přítomen

Kód 4: Státní prokuratura v textu nepřítomna, Dr. Karel Čížek nepřítomen

Kód 99. nelze určit

Kategorie 13: Role Otavia de Livy ve zkoumaných mediálních sděleních

Zde se pracuje s postavou vatikánského diplomata, jehož úloha podstatně ovlivnila vnímání číhošťského zázraku. Zajímá nás, zda se v textech objevuje a pokud ano, jakou roli mu jednotlivá média přisuzují.

Kód 1: vatikánský diplomat (v podstatě totožné s neutrální rolí)

Kód 2: vatikánský špión

Kód 3: jiná role (v případě, že se nedá aplikovat ani na neutrální roli, ani na

Diplomová práce

vatikánského špióna, tedy, že se o něm informuje z jiného hlediska)

Kód 4: nepřítomen

Kategorie 14: role Bohumila Víta Tajovského v mediálních sděleních

Kategorie 14 se zajímá o to, zda se v textech spojených s kauzou Číhošť objevuje postava želivského opata, pokud ano, jak s jeho postavou média nakládají.

Kód 1: špión

Kód 2: opat kláštera v Želivě (neutrální role)

Kód 3: jiná role (pokud nelze určit pomocí prvních dvou)

Kód 4: nepřítomen

Kód 99: nelze určit

Kategorie 15: Postavení a hodnocení Vatikánu v jednotlivých mediálních sděleních

Tato kategorie pracuje s otázkou, zda se v textech objevuje Vatikán (vysoká církevní hierarchie), tedy zda je spojován s touto kauzou a pokud ano, jaké postavení přijímá ze strany médií.

Kód 1. sídlo imperialistických špiónů

Kód 2: vysoká církevní hierarchie (neutrální role)

Kód 3: jiná role (v případě, že nelze zařadit do přecházejících)

Kód 4: nepřítomen

Kód 99: nelze určit

Kategorie 16: Běda tomu, skrze něhož... v mediálních sděleních

Tato kategorie zkoumá výskyt filmu Běda tomu, skrze něhož... ve zkoumaných novinových titulech, zároveň se pak snaží vymezit, jak je film v textech označován.

Kód 1: dokumentární film (zahrnuje i označení rekonstrukce)

Kód 2: propagandistický film

Kód 3: v textu se nevyskytuje

Kód 99: nelze určit

9. 6 Charakteristika a popis vybraných periodik

9. 6. 1 Lidová demokracie a Lidové noviny

Lidová demokracie začala vycházet od roku 1945, kdy byla prezentována jako tiskový orgán ČSL. Jednalo se pouze o přejmenované Lidové listy, tradiční lidovecký deník. Po roce 1948 se Lidová demokracie podřizují komunistické ideologii, ostatně jako většina periodik, která zůstala na trhu tiskovin. Až v době pádu komunismu se Lidové demokracii opět vrací její původní tvář. „*Významnou úlohu sehrál deník Lidová demokracie, který se spolu se Svobodným slovem stal mluvčím protikomunistické opozice ve státě.*“¹⁴³ Samotné vydávání Lidové demokracie však v polistopadové éře nemělo dlouhého trvání, v roce 1991 dochází ke sloučení tohoto deníku s Lidovými novinami¹⁴⁴. Lidové noviny jako deník začaly vycházet na jaře 1990, po sloučení s Lidovou demokracií od ní převzaly modrou barvu titulu. *Deník je nyní vlastněn firmou Rheinisch-Bergische Druckerei- und Verlagsgesellschaft, mbH*¹⁴⁵ (stejně jako Mladá fronta dnes).

9. 6. 2 Mladá fronta a Mladá fronta Dnes

Mladá fronta je spojena s ideou mládežnického vydavatelství, která vznikla během druhé světové války v ilegálním Hnutí mládeže za svobodu. Skupina obsadila tiskárnu v Panské ulici, kde vycházel nacistický deník Der neue Tag, a v květnu 1945 začali vydávat vlastní deník. „*První číslo vyšlo 9. 5. 1954. Šéfredaktorem byl Jaromír Hořec.*“¹⁴⁶ Označení Mladá fronta vzniklo po vzoru předválečného levicového časopisu Mladá kultura. „*V první redakci Mladé fronty byli například divadelní a literární kritik Sergei Machonin, režisér Jan Grossmann, šéfredaktorem se stal básník Jaromír Hořec. V redakci pracovali*

¹⁴³ *Stručná historie Československé strany lidové. Sametová revoluce a porevoluční Československo* Dokumenty. /online/. (cit. 2007-11-12). URL: <<http://www.kdu.cz/default.asp?page=510&idr=10162&IDCI=18272>>

¹⁴⁴ Titul Lidové noviny obnovila skupina disidentů v roce 1987, kteří se rozhodli vytvářet nezávislé noviny. U počátku novodobého vydávání Lidových novin stáli lidé jako např. Jiří Ruml, Jiří Dientsbier, Ladislav Hejránek. Jejich hlavním cílem bylo noviny oficiálně zaregistrovat a vydávat je jako měsíčník. Na podzim 1987 vyšla dvě nultá čísla, první číslo pak vyšlo v lednu 1988. Noviny se nepodařilo až do listopadu 1989 oficiálně zaregistrovat, proto je tvůrci museli šířit samizdatově.

¹⁴⁵ *Lidové noviny*. Wikipedie, otevřená encyklopedie. /online/. (cit. 2007-10-20) URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Lidov%C3%A9_noviny>

¹⁴⁶ BLODIGOVÁ, Alexandra; KÖPPLOVÁ, Barbara; SEKERA, Martin. *Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků. Katalog k dějinám českého tisku na území České republiky*. Praha: Ústřední státní archiv, 2002. s. 70

nestraničí, komunisté, sociální demokrati, národní socialisté i lidovci.“¹⁴⁷ Po válce se Mladá fronta stává součástí Ústředního výboru Československého svazu mládeže (ÚV ČSM). Dalším vývojem se pak stává v roce 1964 hospodářským zařízením a v roce 1970 se deník Mladá fronta stává orgánem Ústředního výboru Socialistického svazu mládeže (ÚV SSM), který byl zároveň i vydavatelem deníku Mladá fronta. Nakladatelství Mladá fronta již tento deník nevydávalo. Tiskla ho tiskárna Mír. Po pádu komunismu byl deník privatizován. Změna v názvu Mladá fronta k dnešnímu Mladá fronta Dnes poukazuje na určitý distanc od deníku původního. Vydavatelem MF Dnes je Mafra, a. s.

9. 6. 3 Rudé právo a Právo

Deník byl založen v roce 1920, první číslo vyšlo 21. září. Rudé právo začalo vycházet po rozporu mezi českými sociálními demokraty a komunisty jako stranický tisk právě komunistické strany. Po komunistickém puči v roce 1948 se Rudé právo stává deníkem s nejvyšším nákladem v Československu a sehrálo významnou roli v ideologické propagandě až do roku 1989. Posledním komunistickým šéfredaktorem Rudého práva byl Zdeněk Hoření, po sametové revoluci ho ve funkci nahradil Zdeněk Porybný. „V září 1990 pak založil akciovou společnost Borgis a část akcií nabídl členům tehdejší redakce Rudého práva. Díky své trojjediné roli ředitele vydavatelství Florenc, šéfredaktora Rudého práva a předsedy představenstva a. s. Borgis se mu podařilo společně s dalšími členy redakce realizovat sled právních kroků, v jejichž důsledku začal od 1. ledna 1991 vydávat Rudé právo sám jako soukromý vydavatel. Podtitul „Deník KSČ“ byl nahrazen obecnějším „levicový list.““¹⁴⁸ Kvůli těmto krokům na něj vydavatelství Florenc podalo trestní oznámení, Porybný byl zatčen, což vyvolalo hlasitou kritiku nejenom z řad redakce Rudého práva, ale i z řad levicových poslanců. Porybný byl propuštěn a trestní stíhání bylo zastaveno. Dalším vývojem se zaměření listu začalo vzdalovat od původní komunistické ideologie. To potvrdil i nástup nové

¹⁴⁷ *Mladá fronta dnes*. Wikipedie, otevřená encyklopedie. /online/. (cit. 2007-10-20). URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Mlad%C3%A1_fronta>

¹⁴⁸ *Právo*. Wikipedie, otevřená encyklopedie. /online/. (cit. 2007-10-20). URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Rud%C3%A9_pr%C3%A1vo>

generace novinářů a publicistů, často z řad signatářů Charty 77.¹⁴⁹ V roce 1995 dochází ke konečnému kroku v procesu transformace deníku, kdy se z Rudého práva stává Právo, tedy „*levicově orientovaný deník a je považován za noviny blízké sociální demokracii.*“¹⁵⁰

9. 6. 4 Katolické noviny a Katolický týdeník

Katolické noviny začaly vycházet v roce 1947. Výtisky byly distribuovány v českém a slovenském jazyce. „*V době komunistické totality nebylo možno vydávat a běžně kupovat náboženskou literaturu. Ani tehdejší Katolické noviny neměly církevní schválení. Jak Rudé právo, tak Katolické noviny podléhaly stejné ideologické cenzuře.*“¹⁵¹ I přesto, že Katolické noviny byly podřízeny komunistické cenzuře, jako jeden z malá titulů se na mediální scéně udržely. Vycházely v týdenních intervalech. Po roce 1989 byly Katolické noviny přejmenovány na Katolický týdeník. Název Katolické noviny dnes přísluší slovenskému vydání tohoto týdeníku. „*Katolický týdeník je celostátně šířený oficiální list české a moravské církevní provincie. Informuje o dění v katolické církvi (řecko i římsko katolické) v ČR a ve světě. Zabývá se rovněž významnými událostmi v jiných církvích. Představuje nejčtenější katolickou tiskovinu v ČR.*“¹⁵²

9. 7 Popis dat

Ve výzkumu jsem celkem nakódovala 150 příspěvků. Vzhledem k vývoji v jednotlivých etapách jsem se rozhodla vyhodnotit nejprve jednotlivá období prostřednictvím dílčích hypotéz a nakonec v podkapitole 9. 11. porovnat všechna sebraná data.

¹⁴⁹ Mezi novináře a publicisty nové generace bojující proti komunismu byli i Jiří Hanák, Petr Uhl či Pavel Dostál

¹⁵⁰ *Právo*. Wikipedie, otevřená encyklopedie. /online/. (cit. 2007-10-20). URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Rud%C3%A9_pr%C3%A1vo>

¹⁵¹ *Christian Solidarity Internationa*. O CSI v České republice. /online/. (cit. 2007-11-12). URL: <http://www.csi-cr.cz/historie_csi_cr.php>

¹⁵² *Katolický týdeník*. Wikipedie, otevřená encyklopedie. /online/. (cit. 2007-10-20). URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Katolick%C3%BD_t%C3%BDden%C3%ADk>

9. 8 Kvantitativní obsahová analýza reprezentativního vzorku periodického tisku z let 1949/50.

Tabulka: celkový počet příspěvků v jednotlivých denících za rok 1949/1950

Název deníku	Celkový počet příspěvků
Rudé právo	15
Mladá fronta	13
Lidová demokracie	13
Katolické noviny	12
Celkem	53

9. 8. 1 Výzkumná otázka č. 1.

Role pátera Josefa Toufara se bude proměňovat v závislosti na politickém a společenském vývoji. Totalitní média v roce 1950 budou Toufarovi přisuzovat roli padoucha (rozvraceče republiky).

Když jsem formulovala tuto podhypotézu, vycházela jsem z toho, že totalitní média dokáží zkoumanou kauzu prezentovat podle svého, tedy tak, jak momentálně potřebují. Další uvažování pak směřovalo k samotné postavě pátera Josefa Toufara, který byl pro komunistický režim „nebezpečný“, nejenom proto, že byl kněz, ale i proto, že právě při jeho kázání se samotný úkaz nazvaný číhošťský zázrak udál, což byla další záminka pro StB. Plány StB a Státní prokuratury s osobou pátera Josefa Toufara byly jasné: poukázat na trestnost jeho chování a odsoudit ho ve vykonstruovaném procesu jako ostatní kněze (Proces s deseti řádovými knězi, mimo jiné Machalka či Tajovský). Toufar se procesu nedožil. Média tak zahájila kampaň proti jeho osobě prostřednictvím novin a filmu. Výzkumnou otázku jsem podložila těmito fakty a zvolila jsem proměnnou „padouch“. Domnívala jsem se totiž, že média budou na přelomu roku 1949/1950 prezentovat pátera Josefa Toufara právě podobně či stejně.

Výzkum mi odpověděl na tuto otázku následovně: z 53 zkoumaných mediálních sdělení se v 36 případech hovoří o Josefu Toufarovi jako padouchovi (rozvraceči lidově demokratické republiky). Zbýlých 17 případů pak přísluší proměnné „nepřítomen“. Z toho tedy vyplývá, že média v roce 1949/1950 jednoznačně přisoudila Josefu Toufarovi roli „padoucha“.

Výzkumná otázka č. 1. byla potvrzena.

9. 8. 2 Výzkumná otázka č. 2.

Vysvětlení a prezentace kauzy číhošťského zázraku se bude v jednotlivých etapách jednoznačně lišit. Rok 1950 bude informovat o této kauze jako o podvodu ze strany církve.

Tato výzkumná otázka vychází z předpokladu, že totalitní média nemohla zmíněnou kauzu prezentovat např. neutrálně, či dokonce nazvat zmíněný jev zázrakem. Fakticky už po samotném úkazu docházelo k tomu, že se Číhošť začala stávat poutním místem, což bylo v době nástupu komunismu naprosto nežádoucí. Proto jsem se přiklonila právě k tomu, že v tomto období se samotná kauza bude prezentovat ve většině případů jako podvod, který byl vymyšlen a realizován samotnou církví.

Ze zkoumaných 53 příspěvků otištěných ve vymezeném období se ve 49 případech objevuje výraz „podvod“ při popisu číhošťského zázraku, pouze ve 4 příspěvcích se o číhošťském zázraku nehovoří, tedy je „nepřítomen“.

Výzkumná otázka č. 2 byla potvrzena.

9. 8. 3 Výzkumná otázka č. 3

Problematiky očitých svědků a jejich prezentace jednotlivými médii bude pravděpodobně v jednotlivých obdobích rozdílná, rok 1950 nebude se svědky pracovat téměř vůbec. Vycházela jsem z předpokladu, že pro totalitní média není žádoucí přinášet potvrzující či naopak vyvracující svědectví. Ve výsledku by se mohlo stát i to, že by mohli přinést i opačné svědectví než to, že se jednalo o podvod ze strany církve nebo, že Toufar byl rozvracečem.

Výzkumná otázka přinesla jednoznačné výsledky: z 53 zkoumaných mediálních obsahů se v 46 případech v textech nevyskytuje žádný svědek nebo snad přímé svědectví (proměnná „nepřítomen“), 4 případy pak se svědky události pracují, ovšem necitují je. Dále pak se ve 2 případech v textu objevuje nepřímá citace svědka, v jednom případě se dokonce objevuje svědek, který je přímo citován. Jednalo se o článek otištěný dne 5. 4. 1950 v Mladé frontě, kde se jako svědek představuje Václav Drtík (ve skutečnosti se jedná o Václava Trtíka, který byl zatčen hned po Josefu Toufarovi.)

Výzkumná otázka č. 3 byla potvrzena.

9. 8. 4 Výzkumná otázka č. 4

Vyšetřování StB v roce 1950 nebude příliš vyzdvihováno, informace o tom budou minimální, osoba vyšetřovatele Ladislava Máchy se v textech nebude vůbec objevovat.

Vycházela jsem z předpokladu, že média o vyšetřování číhošťského zázraku a Josefa Toufara StB nebudou téměř informovat i z toho důvodu, že pro prezentaci zmíněné kauzy to nebylo žádoucí. Většina mediálních obsahů informuje o Josefu Toufarovi v době, kdy už byl po smrti, tudíž by případné informace o praktikách StB či jejího vlivu na samotný průběh kauzy mohly značně narušit mediální kampaň rozpoutanou z pokynu komunistického vedení. Postava Ladislava Máchy, vyšetřovatele, který způsobil Toufarovi smrtelná zranění, se podle mé domněnky do médií vůbec nedostala, protože by narušila mediální kampaň, která měla zdiskreditovat církev a její hodnostáře, nikoli pošpinit či upozornit na špatné vyšetřovací postupy StB.

Výsledky zjištěné kvantitativní obsahovou analýzou jsou následující: z 53 zkoumaných mediálních sdělení se v 45 případech nevyskytuje žádná zmínka o Státní bezpečnosti ani o vedoucím Instruktažní skupiny Ladislavu Máchovi. V 8 případech se v mediálních sděleních objevuje StB a její vyšetřování, postava Ladislava Máchy se v tomto období do mediálních obsahů nedostává.

Výzkumná otázka č. 4 byla potvrzena.

9. 8. 5 Výzkumná otázka č. 5

Práce státní prokuratury bude v roce 1950 zmiňovaná minimálně, postava prokurátora Karla Čížka se v mediálních sděleních bude objevovat, ovšem minimálně.

Při konstruování této podhypotézy jsem vycházela z předpokladu, že Dr. Karel Čížek byl už v padesátých letech veřejně známou osobou Státní prokuratury, zároveň však jsem musela počítat i s tím, že se do mediální kampaně zapojí až v momentu, kdy se rozběhne vyšetřování, případně soud. Navíc sám dohlížel na natáčení filmového snímku Běda tomu, skrze něhož..., takže jeho vliv na samotnou kauzu byl dost výrazný. Na stranu druhou se jeho jméno zmiňuje až při

vyšetřování deseti řádových kněží, takže prostor věnovaný jeho osobě či Státní prokuratuře nebude příliš rozsáhlý.

Výsledky výzkumu jsou: z 53 zkoumaných mediálních obsahů se v jednotlivých mediálních sděleních v 44 případech nehovoří ani o Státní prokuratuře, ani o Dr. Karlu Čížkovi. V 8 případech se ve výběrovém vzorku vyskytuje jak Státní prokuratura, tak Dr. Karel Čížek, v 1 případě se v mediálních sděleních vyskytuje pouze Státní prokuratura, nikoli Dr. Karel Čížek.

Výzkumná otázka č. 5 byla potvrzena.

9. 8. 6 Výzkumná otázka č. 6

Otavio de Liva bude v roce 1950 prezentován jako vatikánský špión. Vycházela jsem z předpokladu, že účast vatikánského diplomata na číhošťském zázraku bude komunistickým médiím překážet, proto se ho pokusí zdiskreditovat a očernit v mediální kampani. Přímou se jim nabízí vytvořit z něj postavu, která bude v médiích popisována jako organizátor a propagátor číhošťského zázraku, jako člověk, který je přímo napojen na Vatikán, tudíž může přijímat rozkazy vysoké církevní hierarchie, které pak realizoval prostřednictvím této kauzy. Tyto výše jmenované charakteristiky se skrývají právě pod proměnnou „vatikánský špión“.

Kvantitativní obsahová analýza přinesla tyto výsledky: z 53 zkoumaných mediálních obsahů se ve 26 případech Otavio de Liva v textech vůbec nevykazuje, v 27 mu média přisoudila roli „vatikánského špióna“. Převažuje tedy proměnná „vatikánský špión“.

Výzkumná otázka č. 6 byla slabě potvrzena.

9. 8. 7 Výzkumná otázka č. 7

Role Bohumila Víta Tajovského se bude v roce 1950 hodnotit jako vatikánského špióna, který se snaží jít proti republice, v případě, že se média budou zainteresovanou osobou Víta Tajovského zabývat. Předpokládám totiž, že bude jeho osoba spojená s kauzou až v momentě, kdy došlo k procesu s řádovými kněží, kde se Tajovský stal obětí komunistického režimu. Státní prokuratura právě Tajovského označila za propagátora a organizátora číhošťského zázraku (v

tehdejší terminologii podvodu). Při konstruování této podhypotézy jsem vycházela z toho, že se jedná o významnou postavu celé kauzy číhošťského zázraku.

Kvantitativní obsahová analýza mi poskytla následující výsledky: z 53 zkoumaných mediálních sdělení se v 31 případech čtenář s postavou Víta Tajovského vůbec nesetká („nepřítomen“), ve 22 případech s ním média pracují jako se „špiónem“. Výzkum poukázal na to, že se nejednalo o tak významného aktéra, jak jsem předpokládala, ale na stranu druhou se potvrdilo, že ve zbývajících případech, kdy je Tajovský přítomen v mediálních sděleních, přiřadila mu média roli „špióna“.

Výzkumná otázka č. 7 byla slabě potvrzena.

9. 8. 8 Výzkumná otázka č. 8

Postavením Vatikánu se budou věnovat nejvíce média v roce 1950, kdy se Vatikán stane synonymem pro sídlo imperialistů (či imperialistických špiónů). Vycházela jsem z toho, že pro nově vzniklý totalitní systém byla největším nepřítelem katolická církev, která má své sídlo právě ve Vatikánu. Vatikán je tak v běžné rovině symbolem církevní hierarchie, pod vlivem komunistické ideologie a propagandy se však Vatikán a jeho postavení značně proměnilo. Všeobecně ho komunismus chápal jako nepřítele. V tomto konkrétním případě jsem vycházela z předpokladu, že se jeho postavení promění stejně jako vnímání jednotlivých aktérů této kauzy. Číhošťský zázrak navíc přispěl v určité míře k tomu, že se média mohla opřít o tvrzení, že se Vatikán zapojil do této kauzy (např. i prostřednictvím vatikánského diplomata Otavia de Livy, který měl celou kauzu prošetřit).

Výzkumem jsem dospěla k těmto výsledkům: z 53 zkoumaných mediálních obsahů se v 37 případech média o Vatikánů vyjadřují jako o „sídle imperialistů“, v 16 případech pak Vatikán v mediálních sděleních není vůbec přítomen.

Výzkumná otázka č. 8 byla potvrzena.

9. 8. 9 Výzkumná otázka č. 9

Film Běda tomu, skrze něhož... se stal významným pojítkem mezi kauzou číhošťského zázraku a jeho prezentací veřejnosti. V roce 1950 se v médiích bude o tomto filmu hovořit jako o dokumentárním filmu či rekonstrukci. Vycházela jsem

z předpokladu, že se jedná o poměrně významný mediální obsah, který do jisté míry ovlivní i vnímání příjemců této kauzy. Domnívala jsem se, že právě o tomto filmovém snímku budou jednotlivá média informovat ve velké míře, protože film v podstatě potvrzuje to, co noviny předkládaly v roce 1950 svým čtenářům.

Výsledky výzkumu však přinesl tyto výsledky: z 53 zkoumaných mediálních obsahů se pouze v 5 případech film objevuje v mediálních sděleních, a to jako „dokumentární film“ nebo „rekonstrukce“ (jedná se o totožné kategorie), v 48 případech je film ve výběrovém vzorku daných periodik „nepřítomen“. V tomto případě jsem se snažila poukázat na vnímání filmového snímku médii a na to, jaké označení mu bylo přisouzeno. Proto ponechám stranou fakt, že převážila hodnota proměnné „nepřítomen“ a budu pracovat s proměnnými určujícími označení filmového snímku. Přistoupíme-li k této podhypotéze z tohoto hlediska, tak si tento film od médií vysloužil označení „dokumentární film“. I přesto je rozhodující to, že média film téměř nezmiňují, resp. se tento film nestal jádrem kampaně. Tato výzkumná otázka tedy nelze s dostatečnou jistotou potvrdit.

Výzkumná otázka č. 9 byla vyvrácena.

9. 9 Kvantitativní obsahová analýza reprezentativního vzorku periodického tisku z roku 1968

Tabulka č. 3: celkový počet příspěvků v jednotlivých denících za rok 1968

Název deníku	Celkový počet příspěvků
Rudé právo	2
Mladá fronta	2
Lidová demokracie	24
Katolické noviny	2
Celkem	30

9. 9. 1 Výzkumná otázka č. 1

Média roku 1968 budou s osobou pátera Josefa Toufara pracovat jinak než média v roce 1949/1950. Mediální scéna zažívá v tomto období určité uvolnění, proto se posune i vnímání pátera Josefa Toufara. Pravděpodobně mu média přisoudí roli oběti. Zde jsem chtěla poukázat na posun v prezentaci hlavního aktéra kauzy číhošťského zázraku. Předpokládala jsem totiž, že na rozdíl

od médií přelomu let 1949/1950, která Toufara označovala jako padoucha, dojde k posunu a naprosté proměně v chápání jeho role. Opírala jsem se o fakt, že reformní vlna roku 1968 umožní médiím vrátit se k zapomenutým kauzám. Dále jsem pak vycházela z toho, že o páteru Toufarovi totalitní média roku 1950 nepodala žádná určitá fakta a že se tak pravděpodobně k osobě Toufara vrátí právě v tomto období.

Kvantitativní obsahová analýza mi poskytla tyto výsledky: z 30 zkoumaných mediálních obsahů se ve 23 případech setkáváme s páterem Josefem Toufarem v roli „oběti“, v 7 případech se v jednotlivých mediálních sdělení Toufar nevyskytuje (tedy je „nepřítomen“).

Výzkumná otázka č. 1 byla potvrzena.

9. 9. 2 Výzkumná otázka č. 2

Reformní rok 1968 bude tuto událost prezentovat jako provokaci ze strany StB. Vycházela jsem z předpokladu, že v roce 1968 se média budou opírat o rozdílnou interpretaci této kauzy než v letech 1949/1950, protože došlo k výraznému posunu nejen ve vyšetřování, ale i v samotném chápání celé události. Na přelomu let 1949/1950 jsem předpokládala, že tato kauza bude prezentována jako podvod ze strany církve, proto jsem se v této druhé historické etapě opřela o tvrzení, že toto období bude kauzu chápat z jiného úhlu pohledu. Při konstruování této podhypotézy jsem se domnívala, že mediální obsahy budou s touto kauzou a samotným jevem zacházet jako s provokací ze strany StB, protože k tomu dojdou prostřednictvím zveřejněných důkazů.

Výsledky zjištěné kvantitativní obsahovou analýzou však dokazují toto: z 30 zkoumaných mediálních obsahů se v 15 případech v jednotlivých mediálních sděleních o události nazvané číhošťský zázrak vůbec nehovoří (proměnná „nepřítomen“), v 11 případech se o kauze informuje jako o „provokaci ze strany StB“, ve 2 případech se o události hovoří jako o zázraku a v dalších dvou případech je kauza prezentována jako „nevysvětlitelná“ nebo „nevysvětlovaná událost“ (jedna proměnná). Tato data potvrzují to, že pokud byl v mediálních sděleních číhošťský zázrak přítomen, tak převažuje proměnná provokace ze strany StB. Pokud přistoupíme k prezentovaným výsledkům z hlediska označení samotného úkazu, převažuje „provokace ze strany StB“.

Výzkumná otázka č. 2 byla slabě potvrzena.

9. 9. 3 Výzkumná otázka č. 3

Média roku 1968 budou svědky brát jako důkaz zločinného jednání, tudíž s nimi pracovat budou. Při konstruování této podhypotézy jsem vycházela z toho, že vnímání svědků úkazu či vyšetřování se bude výrazně lišit od roku 1950, a to z toho důvodu, že svědci by měli poukázat na pravdivost celé kauzy, jejího následného šetření a vyšetřování zainteresovaných osob. Domnívala jsem se, že média v roce 1968 budou považovat svědecké výpovědi za jednu z nejdůležitějších metod při odhalování pozadí této kauzy.

Výzkum mi přinesl tyto výsledky: z 30 zkoumaných mediálních obsahů se ve 23 případech se svědky vůbec nepracuje, jsou „nepřítomni“. V 6 případech jsou v mediálních sděleních svědci „přítomni a přímo citováni“, v 1 případě jsou svědci „přítomni, ovšem necitováni“. Z těchto údajů vyplývá, že v roce 1968 se svědeckým výpovědím nepřikládala taková důležitost jako např. faktům, které obsahovaly vyšetřovací protokoly. Se svědky se pracovalo minimálně.

Výzkumná otázka č. 3 byla vyvrácena.

9. 9. 4 Výzkumná otázka č. 4

Média v roce 1968 poprvé upozorní na význam vyšetřování kauzy číhošťského zázraku StB. Bude to poprvé, kdy se práce StB bude hodnotit a zároveň se do médií poprvé dostane i jméno obviňovaného Ladislava Máchy, vedoucího Instruktažní skupiny. Předpokládala jsem, že se právě v tomto období bude v médiích otevřeně hovořit o metodách StB a že se média začnou zajímat i o samotného vyšetřovatele Ladislava Máchu, který měl způsobit úmrtí Josefa Toufara. Prostřednictvím nových faktů a vyšetřování Ladislava Máchy Státní vojenskou prokuraturou se média mohla opřít o institucionalizované informace.

Výsledky výzkumu pak přinášejí následující hodnoty: z 30 zkoumaných mediálních obsahů se v 15 případech v textech objevuje jak StB, tak i osoba Ladislava Máchy („StB přítomna, L. Mácha přítomen“), v 6 případech je „StB přítomna, L. Mácha nepřítomen“, v 9 případech se v textu nevyskytuje ani StB, ani postava vyšetřovatele Ladislava Máchy („StB nepřítomna, L. Mácha nepřítomen“). Kvantitativní obsahová analýza podpořila moji hypotézu, že se

právě v tomto období média budou zajímat o StB a jejího vyšetřovatele Ladislava Máchu.

Výzkumná otázka č. 4 byla potvrzena.

9. 9. 5 Výzkumná otázka č. 5

Média roku 1968 budou pracovat více s osobou Karla Čížka než se Státní prokuraturou jako institucí. Při konstruování této podhypotézy jsem vycházela z toho, že rok 1968 hledá viníky represí z padesátých let, mezi které patřil právě i prokurátor Čížek. Domnívala jsem se proto, že právě jeho osoba se dostane do popředí zájmu médií v tomto roce. Prokurátor Čížek byl totiž odvolán ze své funkce a jeho osoba začala být i spojována s kauzou číhošťského zázraku. Nesnažila jsem se odhadnout četnost výskytů prokurátora Čížka v jednotlivých mediálních sděleních, ale vycházela jsem z předpokladu, že pokud v mediálních sděleních bude zmínka o vlivu Státní prokuratury na kauzu číhošťského zázraku, tak se celé šetření posune ke konkrétní osobě, nikoli k instituci jako celku.

Kvantitativní obsahová analýza přinesla tyto výsledky: z 30 zkoumaných mediálních obsahů se v 19 případech do výběrového vzorku Státní prokuratura ani Dr. Karel Čížek nedostal (Státní prokuratura nepřítomna, Dr. Čížek nepřítomen), v 8 případech se hovoří pouze o Dr. Karlu Čížkovi (Státní prokuratura nepřítomna, Dr. Čížek přítomen), 3 případy pak přinášejí informace pouze o Státní prokuratuře jako instituci (Státní prokuratura přítomna, Dr. Čížek nepřítomen).

Pokud se tedy v mediálních sděleních pracovalo s institucí Státní prokuratury a osobou Dr. Karla Čížka, pak jednoznačně převažuje proměnná „Státní prokuratura nepřítomna, Dr. Čížek přítomen“.

Výzkumná otázka č. 5 byla potvrzena.

9. 9. 6 Výzkumná otázka č. 6

Média, pokud se roku 1968 budou zabývat postavou vatikánského internuncia, tak mu přisoudí neutrální roli. Tato podhypotéza pracuje s postavou vatikánského internuncia, tedy reprezentantem Vatikánu. V roce 1950 byl symbolem pro rozvraceče či špióna, protože se angažoval v kauze týraného kněze, ovšem v roce 1968 by se jeho role v této kauze měla proměnit. Vycházela jsem z předpokladu, že se jedná o zástupce vysoké církevní hierarchie, tedy o osobu,

kteřá měla přinést pravdivé informace o číhošťském zázraku do Vatikánu, kde měli celou kauzu podrobit detailnímu šetření. Proto jsem předpokládala, že i v roce 1968 se média budou o Otavia de Livu zajímat.

Kvantitativní obsahová analýza mi přinesla tyto výsledky: z 30 zkoumaných mediálních obsahů v tomto období se právě v 30 případech postava vatikánského internuncia v mediálních sděleních nevyskytuje, nabývá hodnoty „nepřítomen“.

Výzkumná otázka č. 6 byla vyvrácena.

9. 9. 7 výzkumná otázka č. 7

Rok 1968 na Víta Tajovského téměř zapomene, zastíní ho osoba pátera Josefa Toufara. Při konstruování této výzkumné otázky jsem vycházela z toho, že v roce 1950 se média o osobu Víta Tajovského zajímala prostřednictvím procesu s deseti řádovými knězi, kde byl Tajovský obžalován mimo jiné i z organizování a propagování číhošťského zázraku. Proto jsem se domnívala, že pokud budu sledovat vývoj této kauzy v jednotlivých etapách, tak v roce 1968 se o Tajovském nebude dozvídat přímo v souvislosti s kauzou číhošťského zázraku nic. Média by podle mé domněnky s Vítem Tajovským pracovala jedině v případě, že by se pokusila upozornit na vykonstruovaný proces z deseti řádovými knězi z dubna 1950. Na vývoj samotné kauzy podle této podhypotézy neměla osoba Víta Tajovského žádný výrazný vliv.

Výzkum výběrového vzorku z roku 1968 přinesl tyto výsledky: z 30 zkoumaných mediálních obsahů se v 29 případech s osobou Víta Tajovského v mediálních sděleních nesetkáme („nepřítomen“), v 1 případě ho média představila v „neutrální roli“

Výzkumná otázka č. 7 byla potvrzena.

9. 9. 8 Výzkumná otázka č. 8

V roce 1968 Vatikán jako církevní hierarchie ztratí svůj význam. Zde jsem pracovala s podhypotézou, že rok 1950 bude Vatikán posuzovat jako nepřítel číslo jedna, ovšem rok 1968 už nebude s Vatikánem téměř vůbec pracovat, protože nenabývá žádných významných hodnot pro vývoj samotné kauzy. Vliv Vatikánu na vyšetřování této kauzy měl význam v roce 1950, kdy se mohl

zúčastnit vyšetřování přímo, prostřednictvím vatikánského diplomata sídlícího v ČR, ovšem v roce 1968 už nemůže Vatikán tuto kauzu více méně ovlivnit.

Kvantitativní obsahová analýza mi poskytla tyto výsledky: z 30 zkoumaných mediálních obsahů se v 29 případech Vatikán do tisku vůbec nedostal („nepřítomen“), v 1 případě mu média přiřadila „neutrální postavení“.

Výzkumná otázka č. 8 byla potvrzena.

9. 9. 9 Výzkumná otázka č. 9

V roce 1968 se vnímání filmového snímku Běda tomu, skrze něhož... přetransformuje do pozice propagandistického filmu. Vycházela jsem z toho, že média v roce 1968 budou tento filmový snímek brát jako důkaz, který poukazuje na nepravdivost celého pozadí kauzy prezentované médiu a komunistickým vedením v roce 1950, kdy proběhla mediální kampaň. Domnívala jsem se, že média v roce 1968 budou s filmem pracovat ve velké míře a že pokud se tento film dostane na stránky novin, tak bude jednoznačně posuzován jako film propagandistický. Dojde tedy k posunu od dokumentárního filmu (tak ho prezentovala média v roce 1950) k propagandistickému filmu, který není chápán jako rekonstrukce skutečných událostí v Číhošti.

Kvantitativní obsahová analýza mi poskytla tyto výsledky: z 30 zkoumaných jednotek výběrového vzorku se v 19 případech filmový snímek Běda tomu, skrze něhož... do mediálních sdělení vůbec nedostal, v 11 případech se zde film prezentuje jako propagandistický film, jenž měl pátera Josefa Toufara zdiskreditovat a zároveň potvrdit mediální kampaň z roku 1950. Pokud tedy pracujeme s výsledky, které pracují s přítomností filmu v mediálních obsazích, tak se zde vyskytuje pouze proměnná nabývající hodnoty „propagandistický film“.

Výzkumná otázka č. 9 byla potvrzena.

9. 10 Kvantitativní obsahová analýza reprezentativního vzorku periodického tisku z let 1994 – 2007

Tabulka č. 4: celkový počet příspěvků v jednotlivých periodikách z let 1994 – 2007

Diplomová práce

Název deníku	Celkový počet příspěvků
Právo	5
Mladá fronta Dnes	22
Lidové noviny	21
Katolický týdeník	19
Celkem	67

9. 10. 1 Výzkumná otázka č. 1

Současná média pak zřejmě Toufara budou posuzovat opět jako oběť nebo mučedníka komunismu (shodná proměnná). Vycházela jsem z toho, že polistopadová doba velmi často hovoří o tzv. vyrovnávání se s komunistickou minulostí, tedy, že se snaží potrestat ty, kteří porušovali lidská práva a sloužili totalitnímu státnímu zřízení. Média hledají odpovědi na nevyřešené případy, mapují osudy těch, kteří se stali oběťmi komunismu. Proto jsem dospěla k názoru, že i v případě pátera Josefa Toufara budou média jeho osobu stavět do role mučedníka komunismu, tedy oběti.

Kvantitativní obsahová analýza mi přinesla tyto výsledky: z 67 zkoumaných mediálních obsahů se v 48 případech o páteru Josefu Toufarovi hovoří jako o „oběti“, v 9 případech mu média přisoudila „neutrální roli“ a v 10 případech se osoba Josefa Toufara ve výběrovém vzorku vůbec nevyskytuje („nepřítomen“).

Výzkumná otázka č. 1 byla potvrzena.

9. 10. 2 Výzkumná otázka č. 2

Současný pohled na kauzu číhošťského zázraku přinese tvrzení, že se jednalo o nevysvětlený či nevysvětlovaný úkaz/událost. Vycházím z předpokladu, že po informacích prezentovaných ÚDV od roku 1994 se i do médií dostala řada nových informací a faktů, které vyvracely tvrzení dvou předcházejících etap, kdy média v roce 1950 tuto kauzu prezentovala jako podvod ze strany církve, v roce 1968 pak média přinesla zprávu o provokaci ze strany StB. Domnívala jsem se proto, že současná média nepotřebují brojit ani proti církvi ani proti státnímu zřízení a jeho orgánům, ale že právě současný mediální pohled by měl přinést informace s minimálními tendenčními prvky.

Výzkum současných mediálních obsahů přinesl tyto výsledky: z 67 zkoumaných mediálních obsahů se v 47 případech kauza číhošťského zázraku prezentuje jako nevysvětlená či nevysvětlovaná událost, v 15 případech se v mediálních sděleních číhošťský zázrak nevyskytuje („nepřítomen“), ve 4 případech se o této události hovoří jako o „zázraku“ a v 1 případě jako o podvodu.

Výzkumná otázka č. 2 byla potvrzena.

9. 10. 3 Výzkumná otázka č. 3

Současnost na svědky bude spíše zapomínat (i proto, že už řada z nich nežije). V této výzkumné otázce jsem vycházela z toho, že událost nazvaná číhošťský zázrak se odehrála v prosinci 1949, přičemž výzkum této etapy je ohraničen rokem 1994, tedy 41 let po samotné události. Proto se dá předpokládat, že řada svědků bude v důchodovém věku, nebo dokonce, že většina z nich už nebude na živu. Nebude tedy pravděpodobně možné odvolávat se na svědecké výpovědi. Na stranu druhou pak tento druh „informátorů“ nahradí i informace shromážděné ÚDV, který shromáždil a zpracoval jak výpovědi pátera Josefa Toufara, tak i výpovědi svědků.

Kvantitativní obsahová analýza mi poskytla tyto výsledky: z 67 zkoumaných mediálních obsahů se v 55 případech o svědcích či jejich výpovědích nic nedozvídáme („nepřítomen“), v 6 případech jsou svědci „přítomni a citováni“, ve 4 případech je v mediálních sděleních svědek „přítomen, ovšem necitován“, ve dvou případech je svědek „přítomen a citován nepřímou“.

Výzkumná otázka č. 3 byla potvrzena.

9. 10. 4 Výzkumná otázka č. 4

Současná média se budou zabývat jak StB, tak vyšetřovatelem Ladislavem Máchou. Při konstruování této hypotézy jsem vycházela z toho, že pro současná média bude zajímavá jak práce StB, tak i velitel a vyšetřovatel Instruktažní skupiny Ladislav Mácha. Nejenom, že v tomto období dochází k odtajňování informací týkajících se role a fungování StB, ale vyšetřovatel Ladislav Mácha je obviněn a předstupuje před soud v souvislosti s úmrtím pátera Josefa Toufara. Proto jsem se domnívala, že média budou jak informovat o metodách a úloze StB

v tomto konkrétním případě, ale že se do popředí jejich zájmu dostane i vyšetřovatel StB Ladislav Mácha.

Kvantitativní obsahová analýza mi přinesla tyto výsledky: z 67 zkoumaných mediálních obsahů se v 27 případech v jednotlivých mediálních sděleních vyskytuje pouze StB, Mácha nikoli („StB přítomna, L. Mácha nepřítomen“), v 19 případech je „přítomna StB i L. Mácha“, v 18 případech je „StB nepřítomna, L. Mácha nepřítomen“, ve 3 případech je „StB nepřítomna, L. Mácha přítomen“. Z těchto výsledků vyplývá, že v mediálních obsazích převažují hodnoty, v nichž je StB i L. Mácha přítomen.

Výzkumná otázka č. 4 byla potvrzena.

9. 10. 5 Výzkumná otázka č. 5

Současná média na vliv Státní prokuratury a postavu Dr. Karla Čížka zapomínají. I přesto, že prokurátor Čížek byl ve své době (padesátá léta) velmi známou osobou, současná doba s ním ani se Státní prokuraturou nebude pracovat. Domnívala jsem se, že současná média svoji pozornost budou směřovat k Ladislavu Máchovi jako k hlavnímu viníkovi, ostatní aktéři pak budou pouhými dílčími figurkami, které se podle potřeby zmíní či nezmíní. Toto tvrzení pak platí nejvíce pro tuto otázku. Dr. Čížek sice vedl proces proti řadě obviněných, ale konkrétně v této kauze jeho vliv nebyl tak výrazný, protože Toufar zemřel ještě před zahájením soudního líčení. Proto se domnívám, že Státní prokuratura ani Dr. Karel Čížek nebude současnými médii spojován s touto kauzou.

Kvantitativní obsahová analýza mi poskytla tyto výsledky: z 67 zkoumaných mediálních obsahů se v 65 případech vyskytuje tato proměnná: „Státní prokuratura nepřítomna, Dr. Čížek nepřítomen“, pouze ve dvou případech se mediálních sděleních hovoří o instituci a prokurátorovi („Státní prokuratura přítomna, Dr. Čížek přítomen“).

Výzkumná otázka č. 5 byla potvrzena.

9. 10. 6 Výzkumná otázka č. 6

Současná média osobu Otavia de Livy nebudou zmiňovat. Při koncepci této podhypotézy jsem vycházela z toho, že Otavio de Liva byl významnou postavou

kauzy číhošťského zázraku v roce 1950, kdy totalitní režim rozpoutal mediální kampaň proti církvi a Vatikánu. Další vývoj celé kauzy mě pak utvrdil v tom, že s přibývajícím časem bude postava vatikánského diplomata méně důležitá. Současnost o kauze hovoří jako o úkazu, nikoli jako o zázraku, tudíž vliv Vatikánu či jeho vyslanců (jeho vyšetřování) je velmi slabý. Domnívala jsem se, že pro současný pohled není postava Otavia De Livy důležitá.

Výzkum mi poskytl následující výsledky: z 67 zkoumaných mediálních obsahů se v 66 případech s postavou Otavia de Livy vůbec nesetkáme („nepřítomen“), v 1 případě se o něm hovoří jako o vatikánském diplomatovi, tedy je mu přisouzena „neutrální role“.

Výzkumná otázka č. 6 byla potvrzena.

9. 10. 7 Výzkumná otázka č. 7

Současnost bude Víta Tajovského zmiňovat jako představeného Želivského kláštera, média mu tedy přiřknou „neutrální roli“. Tato podhypotéza vychází z toho, že Vít Tajovský bude médiu prezentován v neutrální roli.

Kvantitativní obsahová analýza mi přinesla tyto výsledky: z 67 zkoumaných mediálních obsahů se v 56 případech postava Víta Tajovského nevyskytuje („nepřítomen“), v 11 případech je médiu prezentován jako představený Želivského kláštera, tedy v neutrální roli. Pokud budeme pracovat s hodnotami, které vylučují proměnnou „nepřítomen“, poukážeme tak na to, že současná média, pokud s postavou Víta Tajovského pracují, přisuzují mu „neutrální roli“.

Výzkumná otázka č. 7 byla potvrzena.

9. 10. 8 Výzkumná otázka č. 8

Současná média s Vatikánem a jeho vlivem na celou kauzu nebudou téměř vůbec pracovat. Vycházím z předpokladu, že Vatikán v průběhu vývoje této kauzy ztrácí význam i z toho důvodu, že se ocitá na opačné straně výkladu číhošťského zázraku. Média v roce 1950 Vatikán označují jako „nepřítele“ („sídlo imperialistů“), současnost pak „nepříteli“ označuje spíše StB a jejich zájem pak směřuje tímto směrem. Vatikán se v současném pojetí této kauzy nechybí. V případě, že by se média o Vatikánu zmiňovala, předpokládala jsem, že by se v mediálních sděleních objevil v „neutrálním postavení.“ Domnívala jsem se, že výskyt této hodnoty bude minimální.

Výsledky výzkumu přinesly tyto výsledky: z 67 zkoumaných mediálních obsahů se v 60 případech Vatikán jako církevní hierarchie vůbec nevyskytuje („nepřítomen“), v 7 případech pak média s Vatikánem pracují a přiřazují mu „neutrální roli“.

Výzkumná otázka č. 7 byla potvrzena.

9. 10. 9 Výzkumná otázka č. 9

Současná média se o film příliš starat nebudou, pokud ano, tak ho budou označovat stejně jako média v roce 1968, tedy filmem propagandistickým. Vycházela jsem z toho, že vnímání filmového snímku Běda tomu, skrze něhož... bude podobné jako v roce 1968, protože smýšlení o této kauze se tolik nezměnilo. To, že jsem dospěla k názoru, že se v médiích o filmu nebude hovořit ve velké míře vychází z předpokladu, že pro současnost bude tento propagandistický film pouhým střípkem z celého množství nových faktů.

Kvantitativní obsahová analýza mi poskytla tyto výsledky: z 67 zkoumaných mediálních obsahů se v 53 případech čtenář o filmu nic nedozví, je „nepřítomen“, ve 14 případech se pak v jednotlivých mediálních sděleních o filmu hovoří jako o „propagandistickém filmu“. Pokud se tedy v této podhypotéze zajímám o to, jak média film prezentují, došla jsem ke stejnému výsledku jako v roce 1968. V mediálních sděleních se s tímto filmem nepracuje ve velké míře, ale pokud ano, tak je označen za „propagandistický film“.

Výzkumná otázka č. 9 byla potvrzena.

9. 11 Diskuze teoretických očekávání s analýzou zjištěnými výsledky.

9. 11. 1 Vyhodnocení výzkumných otázek a hypotézy

V předcházející kapitole jsem uvedla dílčí výsledky přiřazené k jednotlivým výzkumným otázkám. V této kapitole shrnuji všechny zjištěné výsledky a pokusím se interpretovat jednotlivé výzkumné otázky prostřednictvím potvrzení či vyvrácení jednotlivých výzkumných otázek a hypotézy.

Hypotéza č. 1

Diplomová práce

Role pátera Josefa Toufara se bude proměňovat v závislosti na politickém a společenském vývoji. (1A) Totalitní média v roce 1950 budou Toufarovi přisuzovat roli padoucha (rozvraceče republiky), (1B) média roku 1968 pak Toufara pravděpodobně posunou do role oběti, (1C) současná média pak zřejmě Toufara budou posuzovat opět jako oběť nebo mučedníka komunismu (shodná proměnná).

Pomocí dílčích výzkumů jednotlivých historických a mediálních etap jsem dospěla k tomuto výsledku: v roce 1950 média o Toufarovi hovoří jako o „padouchovi“, v roce 1968 je Toufar médii prezentován jako „oběť“ totalitního režimu, současná média pak s Toufarem pracují jako s mučedníkem komunismu, tedy opět mu přisuzují roli „oběti“.

Hypotéza č. 1 byla potvrzena.

Hypotéza č. 2

Vysvětlení a prezentace kauzy číhošťského zázraku se bude v jednotlivých etapách jednoznačně lišit. (2A) Rok 1950 bude informovat o této kauze jako o podvodu ze strany církve, reformní (2B) rok 1968 bude tuto událost prezentovat jako provokaci ze strany StB a (2C) současný pohled přinese tvrzení, že se jednalo o nevysvětlený či nevysvětlovaný úkaz/událost.

Dílčí kvantitativní obsahové analýzy mi poskytly tyto výsledky: v roce 1950 se o číhošťském zázraku v médiích informuje jako o „podvodu ze strany církve“, v roce 1968 tuto událost média hodnotí jako „provokaci ze strany StB“, současnost pak s číhošťským zázrakem pracuje jako s „nevysvětlitelným či nevysvětlovaným úkazem“.

Hypotéza č. 2 byla potvrzena.

Hypotéza č. 3

Problematika očitých svědků a jejich prezentace jednotlivými médii bude pravděpodobně rozdílná. (3A) Rok 1950 nebude se svědky pracovat téměř vůbec (není to žádoucí pro totalitní mediální scénu, protože by mohli přinést i opačné svědectví než to, že se jednalo o podvod), (3B) média roku 1968 pak budou svědky brát jako důkaz zločinného jednání, tudíž s nimi pracovat budou, (3C) současnost na svědky bude spíše zapomínat (i proto, že už řada z nich nežije).

Diplomová práce

Prostřednictvím jednotlivých výzkumů jsem zjistila, že média ve zkoumaných etapách s očitými svědky téměř nepracují, ve všech obdobích převládala hodnota „nepřítomen“.

Hypotéza č. 3 byla vyvrácena.

Hypotéza č. 4

Význam a vyšetřování StB se bude v jednotlivých etapách lišit. (4A) Vyšetřování StB v roce 1950 nebude příliš vyzdvihováno, informace o tom budou minimální, osoba vyšetřovatele Ladislava Máchy se v textech nebude vůbec objevovat. (4B) Rozdílný přístup pak zvolí mediální scéna v roce 1968, kdy se práce StB bude hodnotit a poprvé se do médií dostane i jméno obviňovaného Ladislava Máchy. (4C) Současnost se bude zabývat jak StB, tak Ladislavem Máchou.

Dílčí výzkum mi přinesl tyto výsledky: v roce 1950 převažuje hodnota „nepřítomen“, v roce 1968 se v médiích hodnotí jak práce StB, tak i role vyšetřovatele Ladislava Máchy, současný mediální pohled pak pracuje jak s StB, tak i s postavou Ladislava Máchy.

Hypotéza č. 4 byla potvrzena.

Hypotéza č. 5

Vnímání a prezentace Státní prokuratury se bude měnit v závislosti na historické etapě. (5A) Práce Státní prokuratury bude v roce 1950 zmiňovaná minimálně, postava prokurátora Karla Čížka se v mediálních sděleních bude objevovat, ovšem minimálně. (5B) Média roku 1968 budou pracovat více s osobou Karla Čížka než se Státní prokuraturou jako institucí. (5C) Současnost pak na vliv Státní prokuratury a postavu Dr. Karla Čížka zapomíná.

Výzkum rozdělený do tří zkoumaných období mi poskytl následující výsledky: v roce 1950 převažuje hodnota „nepřítomen“ jak u instituce, tak prokurátora, v roce 1968 se jako nejčastější hodnota vyskytuje „Státní prokuratura nepřítomna, Dr. Čížek přítomen“, současnost pak se Státní prokuraturou ani s prokurátorem Čížkem nepracuje.

Hypotéza č. 5 byla potvrzena.

Hypotéza č. 6

Diplomová práce

Role Otavia de Livy se bude v jednotlivých etapách značně proměňovat. (6A) V roce 1950 bude prezentován jako vatikánský špión, (6B) pokud se rok 1968 bude vůbec zabývat postavou vatikánského internuncia, tak mu přisoudí neutrální roli, (6C) současná média osobu Otavia de Livy nebudou zmiňovat.

Dílejší kvantitativné obsahové analýzy mi poskytly následující výsledky: v roce 1950 se média o vatikánském diplomatovi vyjadřovala jako o „vatikánském špiónovi“, rok 1968 s postavou Otavia de Livy nepracuje vůbec, současnost se o něj také nezajímá.

Hypotéza č. 6 byla vyvrácena.

Hypotéza č. 7

Role Bohumila Víta Tajovského bude v jednotlivých zkoumaných obdobích naprosto odlišná (7A) rok 1950 se v případě, že se bude osobou Víta Tajovského zabývat, tak ho bude hodnotit jako vatikánského špióna, který se snaží jít proti republice; (7B) rok 1968 na Víta Tajovského téměř zapomene, zastíní ho osoba pátera Josefa Toufar; (7C) současnost pak bude Víta Tajovského zmiňovat jako představeného Želivského kláštera (tedy v neutrální roli).

Výzkum provedený ve třech obdobích mi poskytl tyto výsledky: média roku 1950 s Tajovským pracují jako s „vatikánským špiónem“, v roce 1968 se v jednotlivých mediálních obsazích s Vitem Tajovským vůbec nepracuje, současná média pak Tajovskému přiřkla „neutrální roli“.

Hypotéza č. 7 byla potvrzena.

Hypotéza č. 8

Média v jednotlivých historických etapách budou s Vatikánem pracovat v různých rovinách. (8A) Postavení Vatikánu se budou věnovat nejvíce média v roce 1950, kdy se Vatikán stane synonymem pro sídlo imperialistů (či imperialistických špiónů). (8B) V roce 1968 Vatikán jako církevní hierarchie ztratí svůj význam. (8C) Současnost pak s postavením Vatikánu a jeho vlivem na celou kauzu nebude téměř vůbec pracovat.

Kvantitativní obsahová analýza jednotlivých etap přinesla tyto výsledky: v roce 1950 média Vatikán opravdu označila za „sídlo imperialistů“, média roku 1968 s Vatikánem nepracují, současná média se o Vatikánu také nezmiňují.

Hypotéza č. 8 byla potvrzena.

Diplomová práce

Hypotéza č. 9

Film Běda tomu, skrze něhož... se stal významným pojítkem mezi kauzou číhošťského zázraku a jeho prezentací veřejnosti. (9A) V roce 1950 se v médiích bude o tomto filmu hovořit jako o dokumentární filmu či rekonstrukci, (9B) v roce 1968 se vnímání filmového snímku přetransformuje do pozice propagandistického filmu. (9C) Současná média se o film příliš starat nebudou, pokud ano, tak ho budou označovat stejně jako média v roce 1968, tedy filmem propagandistickým.

Kvantitativní obsahová analýza výběrového vzorku ze tří výše uvedených období mi poskytla tyto výsledky: v roce 1950 se v médiích s filmem nepracuje ve velké míře, pokud se však do mediálních sdělení dostal, tak byl označen „dokumentárním filmem či rekonstrukcí“, v roce 1968 se vnímání tohoto filmového snímku přetransformovalo do „propagandistického filmu“, současná média pak s filmem pracují také poměrně málo, ovšem pokud ano, tak jedině pod označením „propagandistický film“.

Hypotéza č. 9 byla potvrzena.

Vyhodnocení hypotézy:

Hlavní hypotézou této diplomové práce je tvrzení, že totalitní média manipulují s informacemi a že zkoumaná mediální sdělení jsou do určité míry ovlivněna právě politickou a společenskou situací.

Domnívám se, že výše uvedený výzkum potvrzuje tuto hypotézu, protože pouze 2 výzkumné otázky z celkového počtu 9 výzkumných otázek byly vyvráceny. Ostatní podhypotézy, které byly potvrzeny, pak dokazují to, že se v jednotlivých etapách proměňuje vnímání aspektů této kauzy právě v závislosti na politické a společenské situaci.

Hlavní hypotéza byla potvrzena.

Závěr

Tato práce představuje kauzu číhošťského zázraku v kontextu historických a mediálních událostí a rozebírá změny v mediálním pokrytí kauzy ve třech přelomových etapách. Dílčím záměrem bylo poukázat na vývoj této kauzy a pokusit se přinést nová fakta, která však neměla přinést odhalení toho, co se v Číhošti stalo na přelomu let 1949/1950. Do dnešního dne nebyl nikdo schopen s jistotou říci, co vlastně zapříčinilo pohyb křížku. Osobně se přikláním k tomu, že se nejednalo o zázrak či nadpřirozený jev, ale přikláním se k tomu, že se jednalo o provokaci ze strany Státní bezpečnosti. V době, kdy se komunisté v naší zemi dostali k moci, se odehraje tento úkaz, který se komunistickým ideologům podařilo prezentovat veřejnosti jako protistátní. Další fakt pak naznačuje i samotný důvod, proč se tak mohlo stát. Kněz Josef Toufar byl velmi oblíben mezi lidmi v této farnosti, řada z nich k němu chodila pro rady. To stát jako nepřátelská instituce vůči církvi nemohl dopustit. Nejenom, že měl Toufar značný vliv na utváření názorů zdejších lidí, ale mohl se stát i překážkou v momentě, kdy zde mělo dojít ke kolektivizaci zemědělství.

Hlavním cílem této práce pak bylo porovnání vlivu médií na interpretaci této kauzy v jednotlivých historických etapách. Provázanost a určitý druh vazby mezi historickou etapou a funkcí médií je nezpochybnitelný. Pro tento účel jsem si vybrala tři období, v nichž jsem se zaměřila na roli médií a na samotný vliv mediální interpretace. První etapu představovalo období přelomu let 1949/1950, tedy etapu, kdy samotná kauza vzniká a kdy je této kauze věnován největší prostor v uzavřeném období. Média zvolila propagandistickou kampaň, prostřednictvím které se o kauze veřejnost dozvídá. Nechybí manipulativní propagandistické rysy, které jsou pro nástup totality charakteristické. Navíc je zde

Diplomová práce

patrné i to, že publikované texty podléhaly cenzurním zásahům. Dalším zkoumaným obdobím byl i rok 1968, který představuje určitý odklon od předcházejícího období i přesto, že se stále nacházíme v totalitním zřízení. Pro dění v roce 1968 jsou příznačné reformní kroky nejenom v politické, ale i kulturní a mediální sféře. I z těchto důvodů jsem se rozhodla právě pro toto období. Média opět přinášejí informace o číhošťském zázraku, tentokrát téměř bez vlivu cenzury a propagandy. Ovšem už není této kauze věnovaná taková pozornost jako v období předcházejícím, jedná se spíše o iniciativu jednoho novináře, Jiřího Brabence, který se snažil tuto kauzu rozluštit. Další období je mi už mnohem bližší, jedná se o současnou dobu, a tedy i současná média. Pokusila jsem se shromáždit co největší množství článků otištěných od roku 1994 až do roku 2007. Jednalo se o poměrně rozsáhlé období. Současná média totiž nepřinesla žádnou uzavřenou mediální kampaň, která by v určitém časovém úseku pracovala s touto problematikou. Současný mediální pohled se pak od předcházejících výrazně liší nejenom tím, že média fungují spíše pod ekonomickým vlivem než pod vlivem státu, ale i tím, že současnost se snaží vyřešit zapomenuté kauzy dřívější totalitarizované společnosti. Po prostudování všech dobových dokumentů a dostupných zdrojů jsem se pokusila zjištěné poznatky teoreticky zastřešit s využitím tzv. čtyř teorií tisku. Mohu konstatovat, že kauza číhošťského zázraku se dá pojmut s využitím dvou ze čtyř teorií, a to sovětské teorie tisku a teorie sociální odpovědnosti médií. V práci novinářů a v jejich uchopení sledovaného tématu lze vysledovat zřetelný posun od postupů charakteristických pro práci médií popisovanou sovětskou teorií k postupům typickým pro teorii sociální odpovědnosti médií.

Jádrem této práce byl výzkum, který využil metodu kvantitativní obsahové analýzy. Ve svém výzkumu jsem zvolila vlastní přístup zkoumání, kdy jsem si předem stanovila 9 hlavních hypotéz. Každá hypotéza pak obsahovala další tři dílčí výzkumné otázky závislé na zkoumaném časovém úseku. Celkem jsem tedy prověřila 27 dílčích hypotéz, které se snažily najít hlavní rozdíly v interpretacích kauzy číhošťského zázraku v jednotlivých etapách. Po zjištění všech dat v dílčích výzkumech jsem pak porovnávala sebraná data všech tří výzkumů (kvantitativní obsahová analýza reprezentativního vzorku z let 1949/1950, z roku 1968 a z let 1994 – 2007) a dospěla k zjištění, že mediální sdělení o číhošťském zázraku se v jednotlivých etapách značně liší a že mediální sdělení jsou ovlivněna politickou

Diplomová práce

situací. V podstatě tak dochází k tomu, že přes shodnou událost se stejnými znaky a fakty, se v daných historických periodách o této události čtenář dozvídá něco jiného. Z toho vyplývá, že se proměňuje nejenom vnímání jednotlivých aktérů této kauzy, ale mění se i vnímání jednotlivých zainteresovaných institucí. Z 9 hlavních hypotéz bylo 7 potvrzeno a dvě vyvráceny. Výzkum tedy potvrdil mojí prvotní domněnku, že interpretace kauzy se v daných etapách bude lišit a jednotlivé osoby a instituce, které mají přímou souvislost s tímto případem, budou nabývat různých transformací a proměn.

Téma číhošťského zázraku je velmi zajímavé. Pozornost na tuto kauzu soustředí nejenom média, ale i církve a historické zkoumání. Oblast zájmu o tuto kauzu je široká, a proto by bylo možné zajímat se o tento případ i z jiných úhlů pohledů. Zájem historiků jako takový je reprezentován zejména Úřadem dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, který se pokusil shromáždit co nejvíce faktů o tomto případu. Tato kauza v sobě nese nejen pohled historický a mediální, ale dá se aplikovat i na oblast práva, protože je s ní spjaté nejedno soudní řízení. Další oblast pak reprezentuje sféru politickou, protože i samotný stát do jisté míry ovlivnil vnímání této kauzy. V současnosti pak největší pozornost tomuto případu věnuje církev, která se snaží poukázat na to, že páter Josef Toufar patří mezi první mučedníky komunismu. Je tedy zřejmé, že na číhošťský zázrak se lze dívat různými pohledy. Zasahuje do řady společensky významných odvětví, z těchto sfér je pak možné tuto kauzu sledovat, hodnotit a zkoumat. V této práci jsem se snažila nastínit řadu z výše jmenovaných pohledů, protože jedině tak lze přinést alespoň částečně ucelený pohled na případ, který byl ovlivněn tolika aspekty.

Resumé

Mediální obraz číhošťského zázraku podléhal v jednotlivých historických etapách výrazným změnám, proto jsem se pokusila vyhledat a utřídit co největší množství informací a faktů, abych pak mohla lépe charakterizovat problémy této kauzy v jednotlivých historických obdobích. V závislosti na historickém a mediálním vývoji tak můžu konstatovat, že číhošťský zázrak prezentovaný médii je v kontextu čtyř teorií tisku příkladem odklonu od sovětské teorie médií k teorii společenské odpovědnosti médií. Dalším cílem této práce bylo potvrdit či vyvrátit hypotézy a výzkumné otázky. Hypotézy, které měla prověřit historická metoda heuristická, byly potvrzeny. Tudíž je nutné říci, že mediální sdělení o číhošťském zázraku jsou ovlivněna politickou a společenskou situací. Mediální sdělení, i přestože stále informovala o stejném případě, jsou ve zkoumaných obdobích naprosto rozdílná. Druhou stěžejní hypotézou bylo tvrzení, že v totalitním režimu docházelo k manipulaci s informacemi, což potvrzují nejenom dobové texty publikované pod tíhou cenzury a propagandy, ale i rozdíly v interpretaci, které pak přináší historický a mediální vývoj v zemi.

Součástí této práce byl výzkum, který využil metodu kvantitativní obsahové analýzy. Výzkumné otázky poukazovaly na to, že se jednotlivá mediální sdělení o daných aktérech a momentech této kauzy budou lišit a že je tak možné prostřednictvím kvantitativní obsahové analýzy přiblížit vývoj této kauzy. Komparací výsledků dílčích výzkumů jsem pak jednotlivé výzkumné otázky vyhodnotila a provedla celkové zhodnocení. Většina stanovených výzkumných otázek byla potvrzena.

Summary

The media portrayal over the Miracle of Cihost was subject to considerable changes in each historical period and therefore I attempted to find and classify as much information and facts as I could to describe better problems of this case in each historical period. In dependence on historical and media trend I can express that the Miracle of Cihost as presented by the media, in connection with four press theories, is an example of diversion from the Soviet media theory to the media social responsibility theory. Another aim of this diploma was to confirm or disprove hypotheses and research questions. Hypotheses, reviewed through the historical heuristic method, were confirmed. Therefore it is essential to say that the media communications in respect of the Miracle of Cihost were influenced by political and social situation. Although the media communications informed about the same case, they were utterly different in each of the research periods. Another crucial hypotheses was statement that there was manipulation with information during totality which is confirmed not only by historical texts published under the influence of censorship and propaganda but also by differences in interpretation caused by the historical and media development of the country. Part of this project was research using a quantitative subject matter analyse method. Research questions pointed out that particular media communications on particular persons and moments of the case differ and that the quantitative subject matter analyse can bring development of such case closer. I have compared results from the partial researches and analysed partial research questions and then have made the total analyse. Most of the stated research questions have been confirmed.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: celkový počet příspěvků v jednotlivých denících

Tabulka č. 2: celkový počet příspěvků za zkoumané období 1949/1950

Tabulka č. 3: celkový počet příspěvků za zkoumané období 1968

Tabulka č. 4: celkový počet příspěvků za zkoumané období 1994 – 2007

Seznam zkratk

AMV	Archiv ministerstva vnitra
BA	Odbor BA (označován rovněž jako odbor StB, Velitelství StB)
BAa	Skupina BAa - vnitřní Státní bezpečnost
č.	číslo
čp.	číslo popisné
čs.	československý
ČSL	Československá strana lidová
ČSM	Československý svaz mládeže
ČSR	Československá republika
ČSSR	Československá socialistická republika
ČTK	Česká tisková kancelář
Dr.	doktor
FÚTI	Federální úřad pro tisk a informace
HS StB	Hlavní správa Státní bezpečnosti
JUDr.	doktor práv
KAN	Klub angažovaných nestraníků
KDU – ČSL	Křesťanská demokratická unie – Československá strana lidová
KSČ	Komunistická strana Československa

Diplomová práce

KSS	Komunistická strana Slovenska
KS StB	Krajská správa StB
KS VB	Krajská správa Veřejné bezpečnosti
KÚ	Kriminalistický ústav
KV	Krajské velitelství
KV KSC	Krajský výbor KSC
KV StB	Krajské velitelství StB
Min. inf. a osv.	Ministerstvo informací a osvěty
mj.	mimo jiné
Msgre.	Monsignore
MV	Ministerstvo vnitra
NB	Národní bezpečnost
ODA	Občanská demokratická aliance
ODS	Občanská demokratická strana
OF	Občanské fórum
OH	Občanské hnutí
ONV	okresní národní výbor
pozn.	poznámka
prof.	profesor
PÚV	předsednictvo ústředního výboru
ř. z.	říšský zákoník
Sb.	Sbírky
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
StB	Státní bezpečnost
s.	stránka
SÚC	Státní úřad pro věci církevní
sv.	svatý
tr. ř.	trestní řád
tr. zák.	trestní zákon (také v podobě: tr. z.)
ÚDV	Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu
ÚV KSC	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
VB	Veřejná bezpečnost
VPN	Verejnost' proti násiliu

Diplomová práce

V StB	Velitelství Státní bezpečnosti
VVP	Vyšší vojenská prokuratura
ZOB	Zemský odbor bezpečnosti
ZNV	Zemský národní výbor
ZVP	zástupce pro věci politické

Seznam použité literatury a pramenů

Literatura

Akční program Komunistické strany Československa přijatý na plenárním zasedání ÚV KSČ dne 5. 4. 1968. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1968

BĚLINA, Pavel (et al.). Dějiny zemí Koruny české. II. Od nástupu osvěcenství po naši dobu. Vyd. 2. Praha: Paseka, 1993. 328 s. ISBN 80-85192-60-8.

BERELSON, Bernard. *Reader in public opinion and communication.* Vyd. 2. New York: Free Press, 1966. 788 s.

BERRY William; NERONE John. *Last rights: revivising four theories of the press.* 1. vyd. Urbana: University of Illionois Press, 1995. 205 s. ISBN 0-252-02180-0.

BLODIGOVÁ, Alexandra; KÖPPLOVÁ, Barbara; SEKERA, Martin. *Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků. Katalog k dějinám českého tisku na území České republiky.* Praha: Státní ústřední archiv, 2002. 99 s.

ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Strana světi prostředky: Martyrium faráře Josefa Toufara.* Vyd. 1. Šenov u Ostravy: Nakladatelství Tilia, 2001. 255 s. ISBN 80-86101-38-X.

DEFELEUR, Melvin; ROKEACHOVÁ, Sandra. *Teorie masové komunikace.* Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996. 363 s. ISBN 80-7184-420-9.

Diplomová práce

DOUDĚRA, Karel. a kol. *Naše Rudé právo*. Vyd. 1. Praha: Rudé právo, 1980. 346 s.

DRAŠNER, František. *Čihošťský zázrak: zpráva o P. Josefu Toufarovi*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2002. 191 s. ISBN 80-7277-143-4.

DVOŘÁKOVÁ, Zora. *Z letopisu třetího odboje*. Vyd. 1. Praha: Hříbal, 1992. 279 s. ISBN 80-900892-3-2.

FIDELIUS, Petr. *Řeč komunistické moci*. Vyd. 1. Praha: Triáda, 1998. 216. s. ISBN 80-86138-03-8.

HANUŠ, Jiří; STŘÍBRNÝ, Jan. *Stát a církev v roce 1950*. Vyd. 1. Brno: CDK, 2000. 143 s. ISBN 80-85959-71-2.

HEJL, Vilém. *Zpráva o organizovaném násilí*. Vyd. 1. Praha: Univerzum, 1990. 350 s. ISBN 80-85207-01-X.

HODAČ, Vladimír. *Čihošťský zázrak*. Vyd. 1. Praha: Min. inf. a osv., 1950. 52 s.

HOPPE, Jiří. *Pražské jaro v médiích: výběr z dobové publicistiky*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2004. 441 s. ISBN 80-7285-039-3.

KALOUS, Jan. *Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950: zákulisí případu Čihošť*. Vyd. 1. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2001. 133 s. ISBN 80-902885-4-5

KAPLAN, Karel; PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Vyd. 1. Brno: Barrister and Principal, 2001. 253 s. ISBN 80-85947-75-7.

KAPLAN, Karel. *K politickým procesům v Československu 1948 – 1954*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994. 214 s. ISBN 80-85270-28-5.

KAPLAN, Karel. *Nebezpečná bezpečnost*. Vyd. 1. Brno: Doplněk, 1999. 289 s. ISBN 80-7239-024-4.

Diplomová práce

KAPLAN, Karel. *Sociální souvislosti krizí komunistického režimu v letech 1953 – 1957 a 1968 – 1975*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1993. 98 s. ISBN 80-85270-15-3.

KAPLAN, Karel. *Stát a církev v Československu v letech 1964 – 1953*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1993. 440 s. ISBN 80-85270-22-6.

KAPLAN, Karel; TOMÁŠEK, Dušan. *O cenzuře v Československu v letech 1945 – 1956*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1993. 183 s. ISBN 80-85270-38-2.

KÖPPLOVÁ, Barbara (et al.). *Dějiny českých médií v datech: Rozhlas – Televize – Mediální právo*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003. 461 s. ISBN 80-246-0632-1.

KONČELÍK, Jakub; KÖPPLOVÁ, Barbara, PRÁZOVÁ, Irena (et al.) *Konsolidace vládnutí a podnikání v České republice a v Evropské unii II. Sociologie, prognostika a správa, Média*. Vyd. 1. Praha: Matfyzpress, 2002. 407 s. ISBN 80-86732-00-2.

Košický vládní program: program nové československé vlády Národní fronty Čechů a Slováků. Praha: Svoboda, 1974. 35 s.

KRATOCHVÍL, Antonín. *Žaluji I. Svědectví a myšlenky o deformacích stalinské justice v Československu*. Vyd. 1. Praha: Dolmen, 1990. 277 s. ISBN 80-900123-0-2.

KRATOCHVÍL, Antonín. *Žaluji III. Cesta k Sionu*. Vyd. 1. Praha: Dolmen, 1990. 276 s. ISBN 80-900123-2-9.

LIŠKA, Otakar (et al.). *Vykonané tresty smrti Československo 1918 – 1989*. Vyd. 1. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2000. 225 s. ISBN 80-238-5743-6.

MCQUAIL, Denis. *Úvod do teori masové komunikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999. 448 s. ISBN 80-7178-200-9.

Diplomová práce

MORAVEC, Jan; NAVRÁTIL, Jaromír; VONDROVÁ, Jitka. *Komunistická strana Československa. Svazek 1: Pokus o reformu (říjen 1967 – květen 1968)*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1999. 580 s. ISBN 80-85270-96-X.

NAVRÁTIL, Jaromír; VONDROVÁ, Jitka. *Komunistická strana Československa. Svazek 2: Konsolidace (květen – srpen 1968)*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2000. 485 s. ISBN 80-7285-000-8.

NAVRÁTIL, Jaromír; VONDROVÁ, Jitka. *Komunistická strana Československa. Svazek 3: Kapitulace (srpen – listopad 1968)*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2001. 698 s. ISBN 80-7285-006-7.

NAVRÁTIL, Jaromír; VONDROVÁ, Jitka. *Komunistická strana Československa. Svazek 4: Normalizace (listopad 1968 – září 1969)*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2003. 640 s. ISBN 80-7285-031-8.

NEŠVERA, Karel; STRÖBINGER, Rudolf. *Stalo se v adventu: čichoštský zázrak*. Vyd. 2. Praha: Vyšehrad, 1991. 141 s. ISBN 80-7021-065-6.

REIFOVÁ, Irena (et al.). *Slovník mediální komunikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. 327 s. ISBN 80-7178-926-7.

ROZEHNAL, Aleš. *Mediální právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. 295 s. ISBN 80-86473-79-1.

SCHULZ, Winfried; SCHERER, Helmut; HAGEN, Lutz; REIFOVÁ, Irena. *Analýza mediálních sdělení*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998. 134 s. ISBN 80-7184-548-5.

SCHULZ Winfried; SCHERER Helmut; HAGEN Lutz; REIFOVÁ Irena; KONČELÍK Jakub. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Vyd. 2. Praha: Karolinum, 2004. 149 s. ISBN 80-246-0827-8.

SIEBERT, Fredrick; PETERSON, Theodor; SCHRAMM, Wilbur. *Four theories of the press*. Urbana: University of Illionois press, 1956. 153 s.

Diplomová práce

TOMEK, Prokop. *Dvě studie o československém vězeňství 1948 – 1989*. Vyd. 1. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2000. 86 s. ISBN 80-902885-0-2.

VAŠKO, Václav. *Neumlčená kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce I*. Vyd. 1. Praha: Zvon, 1990. 267 s. ISBN 80-7113-000-1.

VAŠKO, Václav. *Neumlčená kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II*. Vyd. 1. Praha: Zvon, 1990. 266 s. ISBN 80-7113-001-X.

Diplomové práce

HOLOMEK, Ondřej. *Rozhlasový odbor ministerstva informací v letech 1945 – 1953* (diplomová práce). Praha: FSV UK, 2007. 114 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jakub Končelík.

WAŽIK, Jiří. *Mediální obraz zdravotně postižených sportovců v tištěných a elektronických médiích* (diplomová práce). Praha: FSV UK, 2004. 88 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Otakar Šoltys, CSc.

Prameny

Archivní dokumenty

Archív Národní knihovny (periodika)

Archív Ministerstva vnitra, ZV – 122 (fond případu Číhošť)

Archív Národního muzea (periodika)

Archív Katolického týdeníku (periodika Katolické noviny a Katolický týdeník)

Rozhovory s pamětníky

Rozhovor s Marií Pospíšilovou vedený Petrou Čížkovou v Číhošti ze 7. 2. 2001

Rozhovor s Václavem Trtíkem vedený Petrou Čížkovou v Číhošti ze 7. 2. 2001

Diplomová práce

Rozhovor s Anežkou Vorlíčkovou vedený Petrou Čížkovou v Onšovci ze 7. 2. 2001

Rozhovor s manželi Trtíkovými vedený Petrou Čížkovou v Číhošti z 12. 2. 2001

Rozhovor s Annou Nouzovou vedený Petrou Čížkovou v Ostrově z 15. 2. 2001

Rozhovor s páterem Vojtěchem Novákem vedený Petrou Čížkovou v Keblově z 1. 3. 2001

Rozhovor s Annou Nouzovou vedený Petrou Čížkovou v Ostrově z 1. 8. 2007

Rozhovor s Anežkou Vorlíčkovou vedený Petrou Čížkovou v Onšovci z 1. 8. 2007

Seznam použitých článků

Rudé právo / Právo (řazeno chronologicky)

Dále a směleji k vybudování socialismu. Rudé právo. 1. 3. 1950, r. 30, č. 51. s. 1 – 4

Jak se udal číhošťský „zázrak“. Rudé právo. 7. 3. 1950, r. 30, č. 56. s. 3

Vatikánský „zázrak“ v Číhošti. Rudé právo. 8. 3. 1950, r. 30, č. 57. s. 3

Vatikánský „zázrak“ v Číhošti. Rudé právo. 9. 3. 1950, r. 30, č. 58. s. 3

VANĚK, Karel. *Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení.* Rudé právo, 10. 3. 1950, r. 30, č. 59. s. 1

Pravá tvář představitele papežské internunciatury. 12. 3. 1950, r. 30, č. 61. s. 7

SLAVÍK, Václav. *Vývoz zázraků.* Rudé právo. 18. 3. 1950, r. 30, č. 66. s. 5

Nejde o náboženství. Rudé právo. 21. 3. 1950, r. 30, č. 68. s. 5

Vysocí církevní hodnostáři v čele skupiny velezrádců a vyzvědačů. Rudé právo 1. 4. 1950, r. 30, č. 78. s. 1, 3

Diplomová práce

DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Nikoli pro náboženství*. Rudé právo. 1. 4. 1950, r. 30, č. 78. s. 5

Agenti Vatikánu usvědčení z nejtěžších zločinů proti republice a jejímu lidu. Rudé právo. 5. 4. 1950, r. 30, č. 81. s. 4

Film o Čihošti a Novoříšském klášteře v soudní síni. Rudé právo. 5. 4. 1950, r. 30, č. 81. s. 4

Proč byl propuštěn L. Mácha. Rudé právo. 2. 7. 1968, r. 48, č. 181. s. 2

Sdělení Hlavní vojenské prokuratury. Rudé právo. 9. 7. 1968, r. 48, č. 189. s. 2

ŠÍŠKA, Miroslav. *Nerozluštěný čihošťský zázrak*. Právo. 14. 4. 2001, r. 11, č. 89. s. 18

ŠÍŠKA, Miroslav. *Češi na cestě stoletím aneb pocta Ivanovovi*. 10. 10. 2001, r. 11, č. 236. s. 12

Mladá fronta / Mladá fronta Dnes (řazeno chronologicky)

Dále a směleji k budování socialismu. Mladá fronta. 1. 3. 1950, r. 6, č. 51. s. 1 – 4

„Zázrak“ v Čihošti pustým podvodem. Mladá fronta. 7. 3. 1950, r. 6, č. 56. s. 1, 3

Ottavio de Liva se pokouší organizovat u nás nepokoje. Mladá fronta. 10. 3. 1950, r. 6, č. 59. s. 5

ČERNOVSKÝ, František. *Když nepomáhají bandité a špióni, vyrábějí se „zázraky“*. Mladá fronta. 12. 3. 1950, r. 6, č. 61. s. 7

Na čihošťském „zázraku“ je vidět značka „Made in USA“. Mladá fronta. 17. 3. 1950, r. 6, č. 65. s. 2

Proti zneužívání náboženských citů. Mladá fronta, 18. 3. 1950, r. 6, č. 66. s. 2

NOVOTNÝ, Miloslav. *Božena Němcová o zázracích*. Mladá fronta, 19. 3. 1950, r. 6, č. 67. s. 4

Diplomová práce

Původci „zázraku“ se těžce provinili. Mladá fronta. 30. 3. 1950, r. 6, č. 76. s. 5

Špióni a velezrádci za zdmi klášterů. Mladá fronta. 1. 4. 1950, r. 6, č. 78. s. 3

Dnes bude vynesena rozsudek nad deseti špióny v mnišském rouše. Mladá fronta. 5. 4. 1950, r. 6, č. 81. s. 3

Proč byl propuštěn Ladislav Mácha. Mladá fronta. 2. 7. 1968, r. 24, č. 181. s. 5

Sdělení Hlavní vojenské prokuratury. Mladá fronta. 9. 7. 1968, r. 24, č. 189. s. 2

SLONKOVÁ, Sabina. *Bývalý člen StB je stíhán za smrt faráře z Čihoště.* Mladá fronta Dnes. 16. 8. 1994, r. 5, č. 191. s. 2

KAVALÍROVÁ, Marie. *Případem pátera Toufara se bude opět zabývat soud.* Mladá fronta Dnes. 10. 3. 1997, r. 8, č. 58. s. 1

GARKISH, David. *V číhošťském případě padl rozsudek.* Mladá fronta Dnes. 24. 11. 1998, r. 9, č. 275. s. 3

BLAŽEK, Tomáš. *Pamětníci zázraku stále tvrdí, že se nejednalo o žádný podvod.* 13. 12. 1999, r. 10, č. 290. s. 1

ŠEBEK, Jaroslav. *Člověk, jenž uměl duchovně hořet.* Mladá fronta Dnes. 30. 8. 2001, r. 12, č. 202. s. C/4

VŠETIČKA, František. *Čelovského kniha je obžaloba komunismu.* Mladá fronta Dnes. 21. 3. 2001, r. 12, č. 68. s. 4

NAVARA, Luděk. *Jak pro „správnou věc“ zabili kněze.* Mladá fronta Dnes. 26. 2. 2005, r. 16, č. 48, s. C/6

Lidová demokracie/ Lidové noviny (řazeno chronologicky)

Dále a směleji k budování socialismu. Lidová demokracie. 1. 3. 1950, r. 6, č. 51. s. 1 – 6

Věřící lid na straně státu. Lidová demokracie. 4. 3. 1950, r. 6, č. 54. s. 2

Diplomová práce

Místo duchovních je po boku pracujícího lidu. Lidová demokracie. 5. 3. 1950, r. 6, č. 55. s. 2

Politické zákulisí číhošťského „zázraku“. Lidová demokracie. 7. 3. 1950, r. 6, č. 56. s. 3

Další skutečnosti o událostech v Číhošti. Lidová demokracie. 8. 3. 1950, r. 6, č. 57. s. 1, 2

Zneužili náboženství. Lidová demokracie. 12. 3. 1950, r. 6, č. 61. s. 1

Ohlas událostí v Číhošti. Lidová demokracie. 18. 3. 1950, r. 6, č. 66. s. 1

Pracující odsuzují podvod v Číhošti. Lidová demokracie. 29. 3. 1950, r. 6, č. 75. s. 2

Proces s rozvratníky před státním soudem v Praze. Lidová demokracie. 1. 4. 1950, r. 6, č. 78. s. 3

Řeči prokurátorů k procesu s deseti řádovými kněžími. Lidová demokracie. 5. 4. 1950, r. 6, č. 81. s. 3, 4

Rozsudek nad skupinou řádových kněží. Lidová demokracie. 6. 4. 1950, r. 6, č. 82. s. 3

BRABENEC, Jiří. *Jak a proč zemřel farář Josef Toufar.* Lidová demokracie. 12. 5. 1968, r. 24, č. 130. s. 3

BRABENEC, Jiří. *Otázky okolo osudu faráře Toufara.* Lidová demokracie. 15. 5. 1968, r. 24, č. 132. s. 3

BRABENEC, Jiří. *Světlo pravdy nad číhošťským zázrakem.* Lidová demokracie. 23. 5. 1968, r. 24, č. 141. s. 5

Prokurátor Dr. Čížek bude mluvit. Lidová demokracie. 25. 5. 1968, r. 24, č. 143. s. 4

Diplomová práce

Případ z Čihoště před uzavřením. Lidová demokracie. 31. 5. 1968, r. 24, č. 149. s. 1

BRABENEC, Jiří. *Poslední svědectví o Toufarovi.* Lidová demokracie. 8. 6. 1968, r. 24, č. 157. s. 3

Vrah faráře Toufara zatčen. Lidová demokracie. 9. 6. 1968, r. 24, č. 158. s. 6

Cesta za vrahem faráře Toufara. Lidová demokracie. 10. 6. 1968, r. 24, č. 159. s. 1

Vyjádření o Ladislavu Máchovi. Lidová demokracie. 19. 6. 1968, r. 24, č. 168. s. 5

Prokuratura o vraždě faráře Toufara. Lidová demokracie. 28. 6. 1968, r. 24, č. 177. s. 3

Kdy spravedlnost není spravedlností. Lidová demokracie. 2. 7. 1968, r. 24, č. 181. s. 5

Zaměstnanci Kovofiniše k případu L. Máchy. Lidová demokracie. 13. 7. 1968, r. 24, č. 192. s. 3

Nové místo Dr. K. Čížka. Lidová demokracie. 3. 8. 1968, r. 24, č. 213. s. 4

Bývalý prokurátor Čížek propuštěn. Lidová demokracie. 13. 8. 1968, r. 24, č. 223. s. 5

FLIEDER, Bob. *Toufarův trýznitel stále popírá, že kněze surově bil.* StB chtěla využít „čihošťský zázrak“ k likvidaci církve. Lidové noviny. 17. 10. 1998, r. 11, č. 244. s. 22

DOLEŽAL, Miloš. *Pevné spánky a hřejivé oči... Za opatem kláštera premonstrátů v Želivě Vítém Bohumilem Tajovským.* Lidové noviny. 21. 12. 1999, r. 12, č. 297. s. 11

DOLEŽAL, Miloš. *Člověk musí hořeti aneb vzpomínky létajícího opata.* Lidové noviny. 24. 8. 2001, r. 14, č. 197. s. 21

Diplomová práce

ŠEBEK, Jaroslav. *Neklidné vztahy s Vatikánem*. Lidové noviny. 17. 8. 2002, r. 15, č. 191. s. 22

ČÁPOVÁ, Hana. *Na začátku byl číhošťský zázrak*. Lidové noviny. 18. 8. 2007, r. 20, č. 192. s. 4

ČÁPOVÁ, Hana. *Proces měl očernit církev*. Lidové noviny. 18. 8. 2007, r. 20, č. 192. s. 4

Katolické noviny / Katolický týdeník (řazeno chronologicky)

Dobrá vůle. Katolické noviny. 12. 3. 1950, r. 2, č. 11. s. 1

Politické zákulisí číhošťského případu. Katolické noviny. 12. 3. 1950, r. 2, č. 11. s. 2

Číhošť nebude poutním místem. Katolické noviny. 19. 3. 1950, r. 2, č. 12. s. 1, 2

Činnost vatikánského diplomata v ČSR. Katolické noviny. 19. 3. 1950, r. 2, č. 12. s. 2

Zakázaný domnělý „zázrak“. Katolické noviny. 9. 4. 1950, r. 2, č. 15. s. 2

Před křížem v soudní síni. Katolické noviny. 9. 4. 1950, r. 2, č. 15. s. 2

Neprospěli církvi svaté. Katolické noviny. 16. 4. 1950, r. 2, č. 16. s. 1, 2

Rozsudek státního soudu. Katolické noviny. 16. 4. 1950, r. 2, č. 16. s. 2

FREI, Václav. *Zamyšlení nad P. Josefem Toufarem*. Katolické noviny. 23. 6. 1968, r. 20, č. 25. s. 1, 3

DOLEŽAL, Miloš. *Mučedník z Vysočiny – Josef Toufar*. Katolický týdeník. 1. 3. 1992, r. 3, č. 9. s. 6

TRTÍK, Václav. *Otevřený dopis farníků z Číhoště*. Katolický týdeník. 12. 7. 1992, r. 3, č. 28. s. 4

Diplomová práce

SŮVA, Jiří. *Poslední dny Josefa Toufara*. Katolický týdeník. 11. 12. 1994, r. 5, č. 50. s. 2

V případě faráře Toufara budou obviněni dva lidé. Katolický týdeník. 6. 8. 1995, r. 6, č. 32. s. 3

SOMEŠ, Jaroslav. *Zapomínání mučedníci*. Katolický týdeník. 19. 7. 1998, r. 9, č. 29. s. 1, 12

Dnes odpovídá Pospíšil Josef. Katolický týdeník. 20. 9. 1998, r. 9, č. 38. s. 1

SOMEŠ, Jaroslav. *Křížová cesta P. Josefa Toufara*. 20. 2. 2000, r. 11, č. 8. s. 7

HROZNATA, František. *Poslední oběť číhošťského zázraku?* 2. 4. 2000, r. 11, č. 14. s. 1

MED, Jaroslav. *Martyrium faráře Josefa Toufara / strana světi prostředky*. 16. 9. 2001, r. 12, č. 37. s. 8

SOMEŠ, Jaroslav. *Kniha o mučednictví P. Josefa Toufara / Číhošťský zázrak*. 12. 1. 2003, r. 14, č. 2. s. 8

SOMEŠ, Jaroslav; SVOBODOVÁ, Olga. *Nelze zůstat stranou*. 23. – 29. 11. 2004, r. 15, č. 48. s. 8

GÁLIS, Radek. *Připomínka obětí patří k víře*. Katolický týdeník. 1. – 7. 3. 2005, r. 16, č. 10. s. 4

GÁLIS, Radek. *Rodný kraj nosíme ve svém srdci*. Katolický týdeník. 8. 8. 2006, r. 17, č. 32. s. 4

PALÁN, Adolf. *Mučedník komunismu farář Josef Toufar*. Katolický týdeník. 17. – 23. 7. 2007, r. 18, č. 29. s. 5

PALÁN, Adolf. *Číhošť: křížek se pohnul několikrát*. Katolický týdeník. 17. – 23. 7. 2007, r. 18, č. 29. s. 5

Práce

Neslýchaný podvod v Čihošti. Práce. 3. 3. 1950, r. 5, č. 56. s. 1, 3

Tvar

HÁDKOVÁ, Jana. *Jak zabít téma*. Tvar. 8. 8. 1991, r. 2, č. 32. s. 2

Filmová tvorba

FREIMANN, Přemysl. *Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení*. Studio dokumentárních filmů, 1950

KOTEK, Petr. *Zázrak*. Z letopisu Máselné Lhoty. (Díl 6.) Česká televize a K2 s. r. o., 1996

NOVÁK, Jan. *Zkušenosti z procesu „M“*. V zajetí železné opony. (Díl 29.) Česká televize, 2007

POLIŠENSKÝ, Jaroslav. *In nomine patris*. Česká televize, 2004

Internetové zdroje

1) *Oficiální stránky obce Čihošť*. /online/. (cit. 2007-11-05).

URL: <<http://www.cihost.cz/index.php?nid=2612&lid=CZ&oid=294259>>

2) *Vlastní provedení akce „K“*. Totalita. /online/. (cit. 2007-10-01).

URL: <http://www.totalita.cz/cirkev/cir_05.php>

3) *Jan Palach*. Totalita. /online/. (cit. 2007-11-05).

URL: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_palachj.php>

4) *Tiskový zákon, 46/200 Sb. § 7*. /online/. (cit. 2007-11-07).

URL: <<http://zakony-online.cz/?s128&q128=all>>

5) *Stručná historie Československé strany lidové. Sametová revoluce a porevoluční Československo*. Dokumenty. /online/. (cit. 2007-11-12).

URL: <<http://www.kdu.cz/default.asp?page=510&idr=10162&IDCI=18272>>

6) *Lidové noviny*. Wikipedie, otevřená encyklopedie. /online/. (cit. 2007-10-20).

URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Lidov%C3%A9_noviny>

Diplomová práce

- 7) *Mladá fronta dnes*. Wikipedie, otevřená encyklopedie. /online/. (cit. 2007-10-20). URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Mlad%C3%A1_fronta>
- 8) *Právo*. Wikipedie, otevřená encyklopedie. /online/. (cit. 2007-10-20). URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Rud%C3%A9_pr%C3%A1vo>
- 9) *Christian Solidarity International*. O CSI v České republice. /online/. (cit. 2007-11-12). URL: <http://www.csi-cr.cz/historie_csi_cr.php>
- 10) *Katolický týdeník*. Wikipedia, otevřená encyklopedie. /online/ (cit. 2007-10-20). URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Katolick%C3%BD_t%C3%BDden%C3%ADk>
- 11) *Koncepce potlačování vlivu církve*. Totalita. /online/. (cit. 2007-11-05). URL: <http://www.totalita.cz/cirkev/cir_02.php>

Právní předpisy (řazeno chronologicky)

- 1) Zákon č. 95/1948 Sb. o základní úpravě jednotného školství.
- 2) Vládní nařízení č. 196/1948 Sb., kterým se provádějí ustanovení školského zákona o školách národních a středních.
- 3) Zákon č. 231/1948 Sb. na ochranu lidově demokratické republiky.
- 4) Zákon č. 217/1949 Sb. o zřízení Státního úřadu pro věci církevní.
- 5) Zákon č. 218/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem.
- 6) Zákon č. 265/1949 Sb. o právu rodinném.
- 7) Zákon č. 268/1949 Sb. o matrikách.
- 8) Zákon č. 58/1950 Sb. o vysokých školách.
- 9) Zákon č. 86/1950 Sb. (trestní zákon).

Diplomová práce

- 10) Vládní nařízení č. 112/1950 Sb. o bohosloveckých fakultách.
- 11) Zákon č. 184/1950 Sb. o vydávání časopisů a o Svazu československých novinářů.
- 12) Zákon č. 81/1966 Sb. o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích.
- 13) Zákon č. 84/1968 Sb., kterým se mění zákon č. 81/1966 Sb. o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích.
- 14) Zákon č. 127/1968 Sb. o některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a ostatních hromadných informačních prostředcích.
- 15) Zákon č. 86/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 81/1966 Sb. o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích.
- 16) Zákon č. 166/1990 Sb., kterým se zrušuje zákon č. 180/1980 Sb., o zřízení Federálního úřadu pro tisk a informace.
- 17) Zákon č. 46/2000 Sb. o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon).

Přílohy

Příloha č. 1: Násilím vynucená výpověď Josefa Toufara z 23. února 1950 (přepis PhDr. Jana Kalouse)

Příloha č. 2: Závazky mlčenlivosti v případě Josefa Toufara (přepis PhDr. Jana Kalouse)

Příloha č. 3: Velitelský posudek Ladislava Máchy (přepis PhDr. Jana Kalouse)

Příloha č. 4: Doporučení nereagovat na dotazy týkající se Josefa Toufara (přepis PhDr. Jana Kalouse)

Příloha č. 5: Rozsudek Ladislava Máchy (přepis PhDr. Jana Kalouse)

Příloha č. 6: Přepis filmu Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení (vlastní přepis)

Příloha č. 7: Pohlednice obce Číhoště (obrázek)

Příloha č. 8: Fotografie katolického kostela v Číhošti (obrázek)

Příloha č. 9: Fotografie Josefa Toufara (obrázek)

Příloha č. 10: Fotografie křížku zachyceného v pohybu (obrázek)

Příloha č. 11: Fotografie hrobu Josefa Toufara v Číhošti (obrázek)

PŘÍLOHA Č. 1: Násilím vynucená výpověď Josefa Toufara (přepis PhD r. Jana Kalouse)

Stará Ves dne 23. února 1950.

Dodatek k protokolu č. 6¹⁾

sepsaného dne 22. února 1950 s

Josefem T o u f a r e m,

posledně bytem v Čihošti čp.1.

K věci: Asi v polovině roku 1949 jsem posuzoval události v Československu s ohledem na církevní otázku. Viděl jsem, že spor církve se státem se neustále přiosťruje a že stát dle mého názoru páchá na církvi křivdu. Současně jsem si uvědomoval svoji vlastní situaci, když předtím jsem byl z rozhodnutí Okresního Akčního výboru národní fronty v Ledči n/ Sázavou, na návrh MAVNF v Zahrádce, okres Ledec n/Sázavou, přeložen z trestu do Čihoště. Připomínám, že v Zahrádce jsem byl farářem, kdežto do Čihoště jsem šel jako administrátor, t.j. do nižší funkce. Byl jsem rozhořčen, že fara v Čihošti je

Diplomová práce

mnohem chudší, než fara v Zahrádce a že požitky tudíž ve srovnání s farou v Zahrádce jsou mnohem menší. Začal jsem se zabývatí myšlenkou nějakým způsobem oplácet státu a Komunistické straně Československa, jejich provinění na mé osobě a současně na celé církvi. Když jsem dostával pastýřské listy, byl jsem ve svém názoru ještě mnohem více utvrzen a usmyslil jsem si vykonati nějakou pomstu. Přemýšlel jsem, jakým způsobem bych mohl něco provéstí, co by nejvíce uškodilo dnešnímu lidově demokratickému režimu v ČSR. Ve svém přemýšlení jsem dospěl k názoru, že bude nejlépe provéstí nějakou věc, která by se nemohla nijak vysvětliti a mohla být vykládána buď jako zjevení anebo zázrak. Bylo to asi koncem měsíce května anebo začátkem června roku 1949, kdy jsem se rozhodl sestrojiti pohybování křížku v číhošťském kostele. Na otázku proč zrovna jsem zvolil hýbání křížem, bych chtěl odpovědětí: považuji kříž jako hlavní znak proti komunismu, chtěl bych říci přesněji, jako symbol v boji proti marxismu-leninismu. Od té doby jsem se zabýval už pouze myšlenkou, jak bych to měl sestrojiti a ve který čas provéstí. Rozhodl jsem se, že sestrojím mechanické hýbání křížem v číhošťském kostele v době před vánočními svátky v roce 1949, protože jsem věděl, že v tuto dobu budou v kostele největší návštěvy. Byl jsem přesvědčen, že to bude mít jednak politický efekt a současně i velkou odezvu v masách věřících katolíků v celém Československu. Věřil jsem, že boj katolické církve se stávajícím státoprávním zřízením v ČSR bude následkem domělého mého zázraku značně posílen, neboť masy katolických věřících budou posici církve svým vlivem podporovati. Dále jsem předpokládal, že událost s křížkem vyvolá takovou odezvu a že lidé budou pokládat toto zjevení za blížící se převrat. Když jsem hýbání s křížkem potom provedl, viděl jsem, že jsem se nemýlil v předpokladu

a skutečně rozruch mezi obyvatelstvem celého okolí nastal. Mimo toho jsem počítal, že za příčiny tohoto domělého zjevení bude prohlášena Číhošť za veliké poutní místo, z čehož vyplyne obohacení farnosti, jakož i sláva mé vlastní osoby.

Abych mohl sestrojiti mechanické pohybování křížem nad oltářem v číhošťském kostele, sehnal jsem spirálové péro o délce asi 12 cm, které jsem potom jedním koncem ke křížku upevnil. Druhý konec jsem připevnil na kousek podvazkové gummy, kterou jsem přivázal k elektrickému vedení na stříšce Svatostánku na oltáři. Spodek křížku jsem připevnil třemi gumičkami /vzadu 2 a vpředu 1/ ke svatostánku a vzadu nad tělo Kristovo jsem též připevnil jednu slabší

Diplomová práce

gumičku, aby se křížek při výkyvech nenatáčel do stran. Na druhé straně křížku naproti spirálovému péru, jsem připevnil jednu střevní strunu, kterou jsem vedl skrz drátěné očko, aby se struna nezadrhovala do ostatního elektrického vedení na oltáři. Na strunu jsem napojil slaboučkový ocelový drátek, který jsem vedl s oltáře na zeď nad dveře zákristie, kde jsem drátek zachytil na porcelánové vodiče, opravuji, na porcelánovém izolátoru, po kterých jsem jej dovedl až na kazatelnu. Celou tuto mechaniku jsem si sestrojil dne 8. 12. 1949, kdy jsem byl na faře úplně sám. V sobotu 10. 12. 1949 jsem si ještě naposled vyzkoušel již v kostele toto zařízení a opravil ještě některé mechanické nedostatky. Konec drátku jsem měl připravený na kazatelně tak, že na zatažení se vychýlil křížek směrem na pravou stranu s automatickým působením spirálového péra a na zatažení jsem jej vychýlil zas na opačnou stranu. Toto jsem mohl provést kolikrát jsem chtěl. Takto připravený mechanismus jsem použil druhý den t.j. 11. 12. 1949 při dopoledním kázání a nikdo neviděl, že pohybuji křížkem já, protože při slovech „Uprostřed Vás stojí ten, kterého neznáte, zde ve Svatostánku je náš Spasitel“, jsem levou rukou ukázal ke Svatostánku a současně pravou rukou, která byla zakryta knihou evangelia, služeb Božích a snubních prohlášek, zatáhl dvakrát za ocelový drátek, tak, že se kříž kýval se strany na stranu. Zatažení drátkem jsem provedl tak, že nikdo nemohl pozorovat, že jsem to já, který tímto způsobem pohybuje křížkem.

Můj pokus se velmi dobře podařil a očití svědkové vůbec nerozpoznali, že jsem je tímto způsobem klamal a fakticky podvedl.

V neděli odpoledne, když v kostele již nikdo nebyl, jsem asi po 14 hodině celé toto zařízení odklidil, aby se nikdo nedozvěděl, co jsem provedl. Když jsem toto zařízení odklidil, očekával jsem s dychtivostí, jak to bude působiti mezi věřícími, kteří byli uvedeného kázání přítomni. Mé očekávání se splnilo a já jsem potom vhodným propagačním způsobem využíval nastalého rozruchu mezi lidmi. Proto jsem též začal rozšiřovati další nepravdu s oněmi plamínky, o kterých jsem již podal doznání v původním protokole.

Dodatkem bych chtěl ještě sdělit, že jsem udržoval homosexuelní styky s některými žáky obecné školy v Čihošti, Tunochodech a Vlkanově. Zval jsem si je na faru pod různými záminkami jako na příklad dávání poštovních známek a různé jiné drobnosti, kterými jsem je častoval. Dělal jsem to tak, aby jsem vždy měl na faře pouze jednoho, aby to nikdo se nemohl dozvědět. Byl jsem si jistý, že hoši, jejichž stáří se pohybovalo od 9 do 12 roků, nikomu nic neprozradí, neboť jsem

Diplomová práce

počítal s jejich studem. O jejich sklonech jsem se také často dozvěděl, když jsem s nimi prováděl Sv. zpověď, kdy se mě přiznávali, že páchají „nestydaté věci“, buď jeden s druhým a nebo sami se sebou. Měl jsem tudíž typy a proto jsem si některé z nich pro ukojení vlastních choutek vybral. S některými se mi podařilo provádět styk přímo při školním vyučování, když sedávali v zadních lavicích. Dělal jsem to tak, že jsem si sedl vedle něj a předčítal, opravuji, třída předčítala modlitby, zatím co já jsem mu vytáhl přirození z příklopce a onanoval je. Byli to tito hoši: J.H., J.P., J.M., F.Z., B.P., J.Ž. a J.H.^{a)} S uvedenými jsem homosexuelní styky prováděl výhradně ve škole.

Jsem si vědom, že jsem se velmi těžce provinil proti stávajícímu lidově dem. zřízení naší republiky a že můj původní úmysl byl všemožným způsobem se snažit o poškození zájmu našeho státu. Spoléhal jsem na to, že můj čin rozvíří obyvatelstvo Česko-Moravské vysočiny a popudí je proti dnešní vládě, jakož i celému režimu. Dále jsem si vědom, že jsem se těžce provinil proti zásadám mravnosti na nedorostlých dětech a je svedl k úchylnému a předčasnému ukájení pohlavních tužeb.

Lituji hluboce svých činů, neboť jsem si vědom jak hluboko jsem morálně poklesl, jak ve své nenávisti vůči lidově-demokratickému státu, tak i ve svém mravním poslání učitele, vychovatele a kněze.

Jsem si vědom, že musím býti potrestán za tato provinění, ale prosil bych, aby mě byla dána polehčující okolnost, jednak v mé upřímné litosti nad spáchanými činy, jakož i úplném doznání, které jsem učinil dobrovolně, abych svému nitru ulevil. Vyslychající orgány se mnou jednaly slušně a já bych byl ochoten vydati prohlášení do tisku, případně i v rozhlase, jak to skutečně s oním zjevením v Čihošti bylo.

Skončeno, přečteno a po schválení jako správné podepsáno.

Cm:^{b)}

Vyslýchaný:^{c)}

Diplomová práce

Svědék:^{b)}

Poznámky:

- a) Plná jména údajně zneužívaných chlapců byla vypuštěna
- b) Podpisy byly nečitelné
- c) Podepsán: Josef Toufar

1) Chybně nadepsáno - jde o dodatek č. 6 k protokolu z 1. února 1950

Zdroj: Původní vyšetřovací spis ZV 122, čísla listů 18 – 21

PŘÍLOHA Č. 2: Závazky mlčenlivosti v případě J. Toufara (přepis PhDr. Jana Kalouse)

Soudruh Boh. K o š a ř prohlašuje, že bere na vědomí zvláštní upozornění, že o případu t.zv. zázraku v Čihošti nebude s nikým mluvit a to ani se svými služebními spolupracovníky. Je si vědom služební mlčenlivosti, zejména v tomto případě a následků, které by ho v případě porušení služební mlčenlivosti postihli.

Svědék:^{a)}

Košář Bohumil^{b)}

8. 3. 1950^{c)}

Soudruh Robert S k e r l prohlašuje, že bere na vědomí zvláštní upozornění, že o případu t.zv. zázraku v Čihošti nebude s nikým mluvit a to ani se svými služebními spolupracovníky. Je si vědom služební mlčenlivosti, zejména v tomto případě a následků, které by ho v případě porušení služební mlčenlivosti postihli.

Diplomová práce

Svědék:^{a)}

Skerl Robert^{b)}

8. 3. 1950^{c)}

P r o h l á š e n í

Běru na vědomí upozornění, abych nemluvil s nikým o jisté osobě, která byla v sobotu dne 25. února 1950 převezena do státního sanatoria v Praze II, Legerova ulice a která po operaci zemřela.

Byl jsem upozorněn na následky v případě porušení mlčenlivosti, ke které jsem povinnen též jako lékař.

V Praze dne 9.března 1950.

Svědci:^{d)}

e)

MUDr. Sonnenschein^{b)}

1)

Poznámky:

- a) Žádný podpis
- b) Vlastnoruční podpis uvedené osoby
- c) Datum dopsáno rukou

Diplomová práce

d) Podpis nečitelný

e) Kulaté razítko MINISTERSTVO VNITRA

1) MUDr. Sonnenschein - jeden z lékařů ošetřujících P. Toufara

Zdroj: Původní vyšetřovací spis ZV 122, čísla listů 66 a 78

PŘÍLOHA Č. 3: Velitelský posudek ppor. Ladislava Máchy (přepis PhDr. Jana Kalouse)

OPIS ^{a)}

MNB - odbor pro věci

V Praze dne 7.

ledna 1951

kádrové a školské sektor IV

Velitelský posudek.

Ppor. M á c h a Ladislav¹⁾, narozen /... 1923/^{b)} kmenově zařazen MNB /školský sektor/.

Členství v KSČ: od 1. 6. 1945, číslo leg. 832-070

Členství ve Sboru: od 10. 6. 1945 /složka STb/.

O třídní uvědomělosti ppor. Máchy Ladislava nelze pochybovat, poněvadž věci dělnické třídy jest naprosto oddán. Jeho theoretické vědomosti, které načerpal hlavně individuálním studiem marx-leninské literatury jsou dosti bohaté v důsledku čehož stranické funkce, které zastával, vykonával dobře. Zvláště dobře se osvědčil ve funkci předsedy ÚO instruktorů ve škole SNB Libějovice. Jako předseda organizace dokázal svojí politickou vyspělostí vésti stranickou organizaci k splnění všech úkolů, které před organizací ve škole nastaly. Dokázal najít a vytýčit úkoly na které se měla organizace v prvé řadě zaměřit. Rovněž tak dbal o důslednou kontrolu vytyčených úkolů. Nanesené problémy dovedl vždy dobře politicky zdůvodňovat. Své ideologické vědomosti velmi rád rozšiřuje, a to hlavně individuálním studiem, do něhož si zanesl patřičnou systematiku.

Stejně tak dobře se zhostil i služební funkce vedoucího katedry státní bezpečnosti, kterou ve škole SNB zastával. Velmi dobře se staral o výchovu a školení instruktorů své katedry, ukázal se jako člověk iniciativní, který neustále hledá nové formy výuky instruktáže a výcviku. Při této funkci plně dovedl uplatňovati zkušenosti načerpané v operativní práci, jakož i ve školské práci. Zvláště pečlivě dbal toho, aby instruktoři jeho katedry byli dobře seznámeni s

Diplomová práce

přednášenou látkou. Jejich přípravu vždy dovedl dobře proplétat praktickými případy, což byla velmi dobrá forma výuky.

Nyní pracuje na školském sektoru ve funkci zástupce přednosty studijního oddělení. Tuto funkci vzhledem k tomu, že dobře rozumí výkonu a má studijní a pedagogické schopnosti vykonává velmi dobře. Je trochu znechucen pro jistou křivdu z jeho dřívějšího pracoviště, což se u něj někdy projevuje určitým skepticizmem. Pracovně se to však nijak ku škodě neprojevuje. Má iniciativu, rozhled a pílí. Stačí i na velmi těžké úkoly a vždy si s nimi ví rady. Hodnotím-li celkově jeho práci ve školství, lze říci, že udělal kus práce, která si zaslouží plného ocenění. Vzhledem k jeho pracovním kvalitám a funkčnímu zařazení jej navrhuji povýšit do hodnosti nadporučíka. ^{e)}

MNB - odbor pro věci
kádrové a školské sektor IV.
podpisy nečitelné

Za správnost opisu^{c)}

dne 16. 9. 1968

d)

Poznámky:

- a) Razítko
- b) Osobní údaje vypuštěny
- c) Kulaté razítko: Vyšší vojenská prokuratura Tábor
- d) Vlastnoruční podpis - nečitelný
- e) Text je ponechán v původní úpravě

Zdroj: Spis VVP Tábor č. j. Vv 22/68, číslo listu 41/3

**PŘÍLOHA Č. 4: Doporučení StB nereagovat na dotaz o Toufarově osudu
(přepis PhDr. Jana Kalouse)**

A) 1951, 4. červen -

VELITELSTVÍ STÁTNÍ BEZPEČNOSTI

Č. A-3401/01-51.

Dne 4. června 1951

Sekretariátu ministra NB
do rukou s. škpt. Komárka¹⁾

Tajné^{a)}

P r a h a

Vážený soudruhu,

v příloze předkládám dopis Marie POSPÍŠILOVÉ roz. TOUFAROVÉ,
bytem

M. Toufarová, příbuzná faráře TOUFARA zaslala tento dopis do kanceláře
presidenta republiky, KPR jej postoupila státní prokuratuře, která ho odstoupila
MNB.

Na dopis nebylo zatím odpovězeno. Prosím, abys informoval s. ministra a
poprosil ho o vyjádření. Velitelství státní bezpečnosti zaujímá stanovisko, že by
neměla být dávana písemná odpověď.

Se soudružským pozdravem:

Kroupa^{c) 2)}

Diplomová práce

Poznámky:

- a) Razítko
 - b) Osobní údaje vypuštěny
 - c) Vlastnoruční podpis
-
- 1) JUDr. Karel Komárek (1921) - člen KSČ od roku 1945, na MV zaměstnán od 1. 6. 1950;
v červnu 1951 zařazen na Sekretariátu MNB jako tajemník ministra.
 - 2) PhDr. Vlastimil Kroupa (1922) - člen KSČ od roku 1939, na MV zaměstnán od 1. 2. 1946;
v červnu 1951 náčelník sekretariátu HS StB.

Zdroj: AMV, personální spis Ladislava Máchy, číslo listu 50

PŘÍLOHA Č. 5: Rozsudek v kauze Ladislava Máchy (přepis PhDr. Jana Kalouse)

Č e s k á r e p u b l i k a

a)

3T48/97

R O Z S U D E K
J M Ě N E M R E P U B L I K Y

Obvodní soud pro Prahu 6 rozhodl v senátě JUDr. N.B., C.K., M.Č. ^{b)} ... v hlavním líčení konaném dne 23. listopadu 1998

t a k t o :

Obžalovaný

Ladislav M á c h a,

nar. ... 1923, ..., důchodce, bytem ... ^{b)}

je vinen, že

v době od 20. 2. 1950 do 22. 2. 1950 jako podporučík StB, vedoucí zvláštní skupiny Hlav-ního velitelství StB utvořené k vyšetřování duchovních držených ve věznici ve Valdicích, okr. Jičín, v souvislosti s tzv. čichošťským zázrakem, přestože věděl o nezákonnosti jejich zadržování, vydával příkazy k vedení vyšetřování, sám se podílel i na nezákonných metodách vyšetřování vůči faráři Josefu Toufarovi, nar. /.../ 1902, s cílem přinutiti jej k doznání o záměrném zinscenování zázraku v kostele v Čichošti, a to jednak pokynem k jeho umístění do tzv. korekce, podzemní cely, kde byl vystaven chladu, tmě a nemožnosti spánku, jednak užitím fyzického násilí, údery obuškem do zad, hřbetní části horních i

Diplomová práce

dolních končetin, přes chodidla takovou intenzitou, že způsobily vznik rozsáhlých až splývajících hematomů v zasažených částech těla, a na ploskách chodidel rovněž i puchýře, přičemž uvedené poranění doprovázené intenzivní bolestí zapříčinilo již vážnou poruchu zdraví,

t e d y : jednak dopustil se jednání proti člověku, ne sice v tom úmyslu, aby ho usmrtil, ale v úmyslu nepřátelském, jednal takovým způsobem, že mu z toho vzešlo porušení zdraví a tímto činem bylo způsobeno zvláštní trápení a útok se stal v umluveném spojení s jinými,

jednak jako státní úředník a osoba ve veřejné službě, pod přísahou i bez přísahy ve službě, v níž měl povinnost, zneužil jemu svěřené moci a služebního postavení, aby způsobil jiné osobě škodu, ať se dal k tomu svést náruživostí nebo vedlejším úmyslem, a zvláště jako úředník vázaný povinnostmi, osoba trvale ustanovená ve veřejné službě, se dal odvrátit od zákonného plnění své úřední a služební povinnosti,

č í m ž s p á c h a l

trestný čin - zločin - těžkého poškození na těle podle § 431, § 434 písm. c), d) vojenského tr. zákona č. 19/1855 ř. z.

trestný čin - zločin - zneužití moci úřední a služební podle § 380, § 381 písm. a) vojenského tr. zákona č. 19/1855 ř. z.

a o d s u z u j e s e

podle § 380, § 381 za použití § 382 a § 96 vojenského tr. zákona č. 19/1855 ř. z. s přihlédnutím

k § 5 zákona č. 198/1993 Sb. k trestu odnětí svobody v trvání pěti (5) let.

Podle § 39a odst. 3 zák. se pro výkon trestu zařazuje do věznice s dohledem.

O d ů v o d n ě n í :

Diplomová práce

O obžalobě Okresního státního zástupce v Jičíně podané dne 12. 12. 1996 na obž. Ladislava Máchu u Okresního soudu v Jičíně pro trestný čin - zločin těžkého poškození na těle podle § 431 a § 434 písm. c), d) voj. tr. zák. č. 19/1855 ř. z. a pro trestný čin (zločin) zneužití úřední nebo služební moci podle § 380 a § 381 písm. a) téhož zákona rozhodoval zdejší soud na základě procesního rozhodnutí Vrchního soudu v Praze. Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 16. září 1997, sp. zn. Ntd 113/97 podle § 25 tr. řádu rozhodl o odnětí věci Okresnímu soudu v Jičíně a přikázání Obvodnímu soudu pro Prahu 6.

Po provedeném dokazování u hlavního líčení vzal soud za prokázaný skutkový děj uvedený ve výroku rozsudku. Tento závěr soud odvíjí od obsahů níže rozvedených důkazů, na základě kterých soud učinil i rozhodná skutková zjištění /.../

Obžalovaný Ladislav Mácha v přípravném řízení využil procesního práva obviněného a k věci nevypovídal. U hlavního líčení obžalovaný práva nevypovídat nevyužil, zpočátku vypovídal, přičemž jeho výpověď zahrnovala pouze stručné stanovisko k obžalobě, za jehož nedílnou součást obžalovaný označil i písemné vyjádření, které současně soudu předložil a po přečtení jeho textu bylo založeno do trestního spisu. Poté obžalovaný opět využil práva nevypovídat a k věci již odmítl dále vypovídat. V rámci výpovědi obžalovaný označil obžalobu za „naprosto zmatečnou“, k jejímu obsahu nemá vůbec co říci, protože je v rozporu i se základními dokumenty, které snad soudu ani nebyly předloženy, a proto zakládá do trestního spisu vlastní písemné vyjádření (viz shora).

Citované vyjádření obžalovaného obsahuje text tohoto znění: „Omlouvám se tímto katolické církvi a panu faráři Toufarovi za to, že jsem se účastnil počátkem r. 1950 činnosti tehdejšího státního aparátu, jehož cílem byla diskreditace katolické církve. Omlouvám se za mé tehdejší postoje a činnost, bez ohledu na to, z jakých motivů tehdy vycházely. Dnes, po téměř 50ti letech, mohu vidět věc ze zcela jiného pohledu, v jiných souvislostech, ale především z pohledu starce, jehož životní zkušenosti jsou dnes mnohem větší, než tomu bylo v roce 1950. Byl jsem tehdy přesvědčen, že konám správnou věc a mnohé okolnosti případu tomu nasvědčovaly. Správně však zvažovat mezi tím, co je dobro a zlo, jsem nebyl schopen. A už vůbec jsem nebyl schopen - vzhledem k okolnostem a

Diplomová práce

možnostem, které jsem měl, rozlišit mezi morálními a nemorálními prostředky k dosažení cíle, o kterém jsem se domníval, že je správný. K jednotlivostem celého případu, nazývaného již v minulosti „Čihošťský zázrak“, se na radu svého obhájce nebudu a nechci vyjadřovat. Nečiním tak proto, abych zakryl nějaké mé jednání nebo znesnadnil rozpoznání míry mé účasti na věci, ale především proto, že se domnívám, že současná společnost, obvykle informovaná pouze prostřednictvím médií, by nebyla schopna správně pochopit vše, co se událo. Případ byl různě interpretován, a to ke škodě všech tehdy zúčastněných osob, včetně pana faráře Toufara a katolické církve. Chtěl bych však zdůraznit, že moje tehdejší činnost, ať už byla jakákoliv, nevedla přímo - ani nepřímo - ke smrti pana faráře Toufara, a podle mého soudu, nebyla ani příčinou jeho nemoci, stejně tak nebyla příčinou zhoršení jeho zdravotního stavu, ani nebyla příčinou zanedbání péče o tehdejšího vězně. Chtěl bych ještě zdůraznit, že tehdejšímu mocenskému aparátu, vč. tehdejších vládních špiček, se nepodařilo využít případu k propagačnímu tažení proti katolické církvi jako organizaci formou procesu proti faráři Toufarovi, a to proto ne, že pan farář Toufar náhle zemřel a nebylo možno jej postavit před soud z důvodů, které se tehdejšímu mocenskému aparátu zdály být jediné možné a vhodné. Cílem jednání a vyšetřování celé věci bylo totiž poškodit katolickou církev, a to poškozením její pověsti. Pan farář Toufar měl být pouze vhodným prostředkem k takovému cíli. Pokud jsem se v řadě různých šetření orgánů Ministerstva vnitra, soudu i vojenské prokuratury k věci již vyjadřoval, jednalo se vždy o výpovědi, alespoň částečně účelové, které byly v konečné podobě zpracovávány pro účel, pro který byly pořízeny. Tedy, buď pro obranu mé osoby, nebo pro obranu, či ochranu jiných zúčastněných osob, či částí mocenského aparátu. Celá pravda o věci, nebo alespoň to, co o věci vím já, nikdy nikoho do důsledků nezajímala. Nedomnívám se, že v současné době již existuje možnost, aby lidská spravedlnost posoudila mou účast na celé věci, popřípadě míru mé viny v souvislosti s touto věcí.“ /.../

Shora uvedený postoj obžalovaného k předchozí uplatněné obhajobě soud posoudil v sou-ladu s ustanovením § 33/1 tr. ř. jako využití práva obžalovaného hájit se způsobem, jaký uzná za vhodný, měnit obhajobu v průběhu celého trestního stíhání. Jako nepřipadné označuje soud tvrzení obžalovaného o povrchní znalosti textu vyjádření, který soudu osobně předložil a požádal o za-ložení do spisu jako součást obhajoby. Soud totiž ihned po předložení vyjádření

Diplomová práce

obžalovaným Ladislavem Máchou celý text u hlavního líčení doslovně přečetl a obžalovaný, vyslechnuv jeho obsah, neuplatnil sebemenší námitku, a jistě by tak učinil, pokud by nešlo o vyjádření vlastních myšlenek a postojů.

Zbývající podání obžalovaného obsahují hodnocení soudem provedených důkazů, výpověď sv. Hrabiny pokládá za zaujatou, vedenou snahou o vlastní vyvinění. Důkazy, o které se opírá obžaloba, posuzuje jako vykonstruované. Dále obžalovaný upozorňuje soud na obsahy článků, relací v hromadných sdělovacích prostředcích, které vnímá úkorně /.../

Ad/ Právní kvalifikace:

Při respektování ustanovení § 16 odst. 1 tr. zák. soud posuzoval jednání obž. Ladislava Máchy podle vojenského tr. zákona č. 19/1855 ř. z., t.j. zákona účinného v době, kdy byl posuzovaný čin spáchán (citovaný vojenský zákon byl zrušen až zákonem č. 86/1950 Sb., jehož účinnost nastala dnem 1. srpna 1950), protože platný trestní zákon, zákon č. 140/1960 Sb., ve znění pozdějších předpisů, není pro obžalovaného příznivější. Posuzované jednání obž. Ladislava Máchy by bylo podřaditelné pod zákonné znaky skutkových podstat trestného činu zneužívání pravomoci veřejného činitele podle § 158 odst.1 písm.a), odst.2 písm.c) tr. zák., v jednočinném souběhu s trestním činem ublížení na zdraví podle § 222 odst. 1 tr. zák. Trestní sazba u nejpřísněji trestného činu, t.j. trestného činu s právní kvalifikací podle § 158/1a, 2c tr. zák., stanoví v odst. 2 citovaného ustanovení tr. zák. trest odnětí svobody v rozpětí 3 až 10 let. Naproti tomu trestní sazba u nejpřísněji trestného činu, zločinu podle § 380 – zneužití moci úřední a služební s navazujícím ustanovením § 381 zahrnujícím zvláštní případy tohoto zločinu podle zákona č. 19/1855 ř.z., je stanovena v ustanovení § 382 rozpětím trestní sazby odnětí svobody (tehdy žaláře) 1 až 10 let.

Zákon č. 198/1993 Sb. o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu ustanovením § 5 vyloučil promlčení tr. stíhání obžalovaného pro tr. činy, zločiny uvedené ve výroku tohoto rozsudku.

Podle ustanovení § 5 citovaného zákona „do promlčecí lhůty trestných činů se nezapočítává doba od 25. února 1948 do 29. prosince 1989, pokud z politických důvodů neslučitelných se základními zásadami právního řádu

demokratického státu nedošlo k pravomocnému odsouzení nebo zproštění obžaloby“ /.../

Ze shora uvedeného je zřejmé, že do data 29. 12. 1989 nebylo politické vůle k tomu, aby se nezákonná jednání příslušníků StB, t.j. i obžalovaného, dostala na pořad práva. Jednání obž. Ladislava Máchy nebylo záměrně předáno orgánům činným v trestním řízení, i když prokazatelně bylo jednáním trestným, a to pouze proto, aby mocenský aparát státu neodkrýval nezákonnosti, kterých se sám cíleně dopouštěl a odehrávaly se zcela podle jeho diktátu, mimo rámec zákona. StB nepřipustila postavení svých příslušníků, porušujících zákon, před soud /.../

Ad/ výrok o trestu

Soud vyměřoval trest s přihlédnutím k § 96 zákona č. 19/1855 ř. z., v rámci trestní sazby nejpřísněji trestného činu, zločinu - zneužití moci úřední a služební podle § 380 s navazujícím, aplikovaným ustanovením § 381 zahrnujícím zvláštní případy tohoto zločinu podle zákona č. 19/1855 ř. z. Trestní sazba k citovaným ustanovením zakotvená v § 382 zákona č. 19/1855 ř. z., stanoví trest odnětí svobody (v tehdejší zákonné dikci, žaláře) ve výměře 1 až 10 let.

Při úvaze o trestu soud respektoval hlediska účelu trestu vymezená v ustanovení § 23 odst. 1 tr. zák., přihlédl ke stupni nebezpečnosti trestného činu pro společnost, zabýval se rovněž možnostmi nápravy obžalovaného i jeho osobními poměry tak, jak mu ukládá zákon v ustanovení § 31 odst. 1 tr. zák.

Výsledkem úvahy soudu bylo vyměření trestu odnětí svobody obž. Ladislavu Máchovi v trvání pěti let, t.j. u poloviny zákonné sazby /.../

Soud při ukládání trestu souběžně neřešil otázku možnosti výkonu trestu odnětí svobody obžalovaným Ladislavem Máchou. Tuto otázku - pokud právní mocí rozsudku vyvstane - bude soud řešit samostatně v rámci odlišného stadia trestního řízení, a proto jí nemohl být vázán při ukládání trestu. Podle § 39a odst. 3 tr. zákona soud obž. Ladislava Máchu zařadil pro výkon trestu do věznice s dohledem, tedy do věznice s nejmírnějším režimem výkonu trestu, protože má za to, že osobní stav obžalovaného podmíněný věkem tomuto zařazení nejlépe přiléhá. Soud proto rozhodl tak, jak je ve výroku rozsudku uvedeno.

Diplomová práce

P o u ě n í: Proti rozsudku lze podat odvolání do osmi dnů ode dne doručení písemného vyhotovení, prostřednictvím soudu zdejšího a rozhodoval by o něm Městský soud v Praze. **Odvolání má odkladný účinek.**

V Praze dne 23. listopadu 1998

JUDr. Naděžda Brčáková
předsedkyně senátu

Poznámky:

- a) Státní znak
- b) Jména a osobní údaje vypuštěny
- c) Vlastnoruční podpis

Zdroj: Vyšetřovací spis ÚDV

PŘÍLOHA Č. 6: Přepis filmu Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení (vlastní přepis)

„Číhošť je nevelká obec. Je zimní ráno, jakékoli zimní ráno. Sta jiných obcí jako ona prožívají klid po splnění úkolů a před tím, než začne zase ruch jarních prací... Je klidný, obyčejný zimní den... Rolník Josef Zomek se připravuje na jaro. Hospodyně obstarává v míru a v pokoji své denní drobné starosti... Je klidný, obyčejný zimní den. Den, kdy se člověk rád zamyslí, zavzpomíná. Je všední, prostý den... Klidný den, jeden z korálek v řadě všedních dnů, boží pohody... Číhošťský kostelík i fara jsou němými svědky mnoha takových prostých dnů. Zapadlá, nenápadná vesnička... Co tu však dělá tohle? Kde se tu bere takové honosné auto? A ještě k tomu s těmi podivnými písmeny... Ale ani tato neobvyklá událost nevzruší klidnou hladinu pokojné obce. Klid všedního dne, všední práce, všedních starostí v malé obci Číhošti...

Kde to jsme však teď?... To auto! Aha, to je přece to auto, které tak divně ruší klid malé obce. Tohle přece je sídlo pražské nunciatury... Pražské sídlo vatikánské politiky. Tak to spolu souvisí! A proč ten tajemný hovor? Co chce asi pražský zástupce Vatikánu královéhradeckému biskupovi Píchovi? Tlumočí snad nějaká přání svých představených?

Číhošť zatím žije dál ve svém klidu. Dnes je neděle a věřící jdou do kostela, prostí věřící jsou klidně, jak jsou zvyklí, poklonit se Kristu pánu v myšlence lásky, v myšlence pokoje a míru. Tak to vypadalo v Číhošti vždycky. Věřící se modlili, farář Toufar kázal. Až dnes, právě když farář Toufar kázal, pohnul se křížek na oltáři. Naklonil se, ale nespadl. Vrací se, naklání se na druhou stranu. Zázrak?... Ti, kdo to viděli, nemohou věřit očím. Zázrak! Věřící jsou vzrušení. Jakkak ne! Vzrušení však není tak velké. Zázrak je příliš nečekaný a vidělo ho jen devatenáct z těch, kdo byli v kostele. A to nesmí tak zůstat!... Pražská papežská nunciatura přikazuje! Hradecký biskup Mořic Pícha, mimochodem starý dobrý přítel K. H. Franka, přikazuje! Zapojuje se nový článek. Klášter v Želivi. Zpráva o zázraku musí být rozšířená stůj co stůj! Farář Toufar organizuje sám co může... Píše... Dává podpisovat svědectví o zázraku. Papežská nunciatura přikazuje: Číhošť se stane poutním místem! A šeptanda pracuje: „z koberce šlehaly plameny... valila se oblaka dýmu... žena omdlela... člen SNB prý sáhl na křížek a upadla mu ruka...“ Číhošťský zázrak prý je důkaz božího

Diplomová práce

hněvu. Kříž se prý obrací k spásnému západu. Do Číhoště se sjíždějí honosné návštěvy. Auta už tady nejsou vzácností.. Ano! Tak daleko šla nenávistná propaganda, že se nezastavila ani před tím nejodpornějším, před zneužitím dětí. Školní děti v hodině katolického náboženství psaly o zázraku v Číhošti podle návodu...

To však stačí. Teď obrátíme list a nalijeme si čistého vína. Vyšetřování domnělého zázraku v Číhošti ukázalo, že celý případ cynicky nastražil farář Toufar. Květinami skryl primitivní mechanismus. Z jedné strany upevnil ke kříži péro-pružinu, která táhla kříž na jednu stranu. Z druhé strany připevnil ke kříži drátěnou strunu. Tuto strunu vedl od oltáře vedle drátu elektrického vedení na kazatelnu... A při kázání, zatím co levou rukou dělal gesta, pravou tahal za drát a hýbal křížem na oltáři... Kněz Toufar se přiznal. Přiznal také, že to udělal z nenávisti k lidové demokracii. Přiznal, že to udělal z rozkazu Vatikánu a biskupů. To jsou fakta o tak zvaném zázraku v Číhošti. A to je šňůra, kterou tahal kněz Toufar cynicky Krista na oltáři a kterou chtěl tahat prosté a poctivé věřící k nepravostem a zločinům proti vlasti. Jaké jsou však nitky v pozadí? Složitější než mechanismus nevhodného služebníka církve Toufara, složitější a prostému oku neviditelné. Nitky, které způsobily tak zvaný zázrak v Číhošti jako začátek velkorysé provokace... Ano, v malé Číhošti se pohne kříž. A jdeme-li po stopě této odporné jarmareční komedie, podíváme-li se, kdo to zneužívá takovým hnusným kejklářským citů prostých našich věřících občanů, najdeme nakonec špinavou a ničeho se neštítící ruku imperialistů z Wall Streetu a jejich náhončího, Vatikánu...

Tak si to páni imperialisté představují. Že stačí zatáhnout za šňůrku, že to půjde jako na drátku... Ano, Heleno Vágnerová. Tak jak je svaté jim, co je svaté tobě. Tak se liší tvoje víra od víry těch, kterým je kostel jarmareční kouzelnickou boudou. O Kristu káží a Kristus je pro ně pimprdlové divadlo, vějička, záminka k šíření nepokoje. Ačkoliv katolická věrouka sama zakazuje pověry, snažili se svést prosté věřící k pověrečné poblouzněnosti. Nerozpakovali se znesvětit symbol tak svatý katolickým věřícím. A proč to všechno? Proto, Josefe Zomku, abys ty nemohl v klidu pracovat, protože tvá práce posiluje tvou vlast a tu oni nenávidí. Protože jim jde o to, zničit mír. A aby to mohli udělat, potřebují kalit vodu.

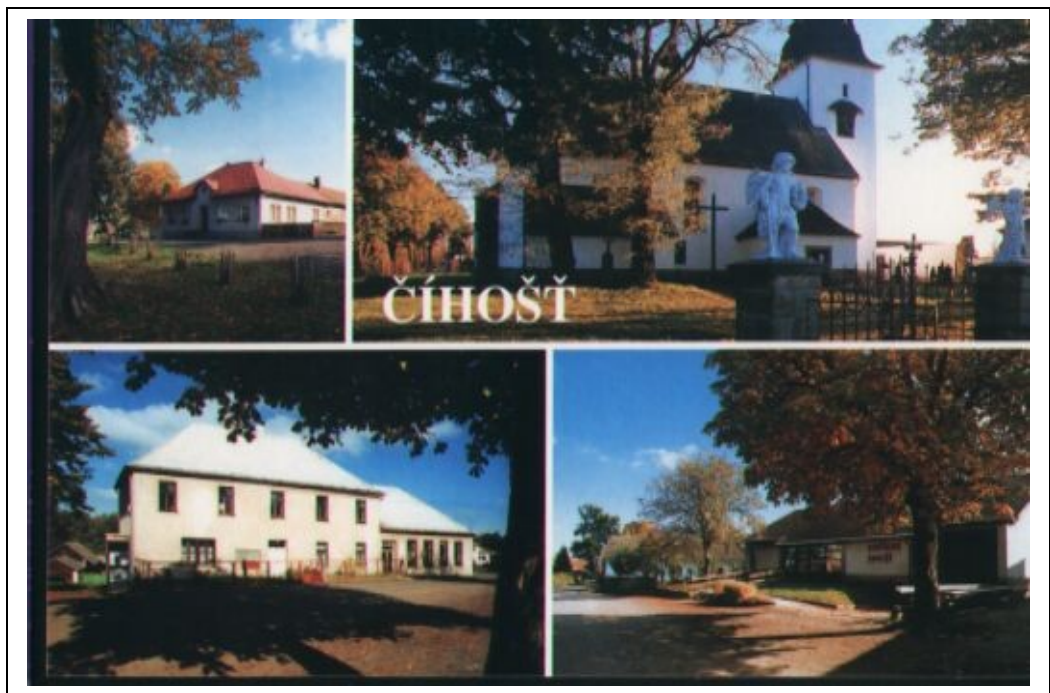
To, co jsme vám ukázali, se stalo v malé Číhošti. Ale nešlo a nejde o Číhošť. Nepřátelé naší vlasti se šírají nenávistí a chtějí by zničit nás všechny.

Diplomová práce

Všechno to, co budujeme. Ničeho se neštítí, aby dosáhli svých paličských cílů... Hnusné kejklířství a tmářství nepovede k úspěchu. Každé odhalení cynické podlosti našich nepřátel, kterým doslova nic není svaté, kromě jejich kapsy, každé takové odhalení znamená vítězství, nutně jen ještě pevnější semknutí všech sil našeho lidu. Den ze dne sílí a mohutní tábor pravdy sdružující pracující všech vrstev a všech náboženských vyznání. Protože den ze dne se poctiví lidé víc a víc přesvědčují, kdo mluví pravdu a kdo lže.

Naše je právo, naše je pravda! A proto vítězí!“

PŘÍLOHA Č. 7: Pohlednice obce Číhoště (obrázek)

Zdroj: Archív autorky

PŘÍLOHA Č. 8: Fotografie katolického kostela v Čihošti (obrázek)

Zdroj: Archív autorky

PŘÍLOHA Č. 9: Fotografie Josefa Toufara (obrázek)

Zdroj: Archív autorky

PŘÍLOHA Č. 10: Fotografie křížku zachyceného v pohybu (obrázek)

Zdroj: Archív autorky

PŘÍLOHA Č. 11: Fotografie hrobu Josefa Toufara v Číhošti (obrázek)

Zdroj: Archív autorky